

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

VARHAISEN TUEN EDISTÄMINEN ORIMATTILAN LAPSIPERHEILLE

Vanhempien ajatuksia lapsiperheiden palveluista ja niihin hakeutumisesta

TEKIJÄ Susanna Vesikukka

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosiaaliala, varhaisen tuen asiantuntija	
Työn tekijä Susanna Vesikukka	
Työn nimi Varhaisen tuen edistäminen Orimattilan lapsiperheille: Vanhempien ajatuksia lapsiperheiden palveluista ja niihin hakeutumisesta	
Päiväys 6.6.2023	Sivumäärä/Liitteet 50 (66)
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Orimattilan kaupunki	
Tiivistelmä Opinnäytetyö toteutui tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Kehittämistyön tuotoksena syntyivät infograafit siitä, millaisiin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea ja miten he hakeutuvat varhaisen tuen perheiden palveluihin. Kehittämistyön sivutuotoksena syntyi digitaalinen palvelukartta. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä alueen lapsiperheiden hyvinvointia tuottamalla tietoa perheiden varhaisen tuen tarpeista ja palveluihin hakeutumisesta. Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Orimattilan kaupungin sekä Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän kanssa. Aineistonkeruu tuotosta varten toteutui verkkopohjaisen kyselyn muodossa, jonka kohderyhmänä olivat Orimattilan varhaiskasvatus- ja kouluikäisten lasten vanhemmat. Aineiston käsittelyssä sovellettiin sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Tuloksena saatiin kahdeksan teemaa, jotka kuvastavat vanhempien ajatuksia perheiden palveluista. Orimattilan lapsiperheet kokivat tarvitsevansa tukea vanhemmuutta kuormittaviin tekijöihin sekä vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen. Vanhemmat toivoivat apua asiointiin, lisää vapaa-ajan toimintaa sekä enemmän perheiden välistä yhteisöllisyyttä. Aineiston analyysin avulla nostettiin esiin ajatuksia siitä, mitkä asiat voisivat helpottaa palveluihin hakeutumista ja mitkä asiat tekevät palveluihin hakeutumisesta haastavan. Aineistosta ilmeni myös, mitkä asiat ovat jo nykyisellään edistäneet palveluihin hakeutumista. Aineiston kautta nousi myös kehittämisajatuksia palveluihin liittyen. Infograafien avulla nämä kahdeksan teemaa esiteltiin selkeästi ja visuaalisesti mielenkiintoisesti. Kehittämistyöhön liittyneen aineiston läpikäynnin ja arvioinnin myötä esitettiin ajatus digitaalisesta palvelukartasta. Kyselyssä useampi vanhempi tuotti toiveita digitaalisen alustan hyödyntämisestä palveluiden näkyvyyden parantamiseksi. Infograafeja ja digitaalista palvelukarttaa arvioitiin Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmässä. Ne saivat innostuneen vastaanoton. Toimeksiantaja oli tyytyväinen infograafien visuaalisuuteen ja informatiivisuuteen. Infograafit tulevat jäämään Orimattilan kaupungille ja sidosryhmille lapsiperhepalveluiden kehittämisen pohjaksi. Orimattilan kaupunki jäi harkitsemaan digitaalisen palvelukartan hyödyntämistä Internet-sivuillaan.	
Avainsanat varhainen tuki, lapsiperheiden hyvinvointi, vanhemmuuden tukeminen, osallisuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Social Services	
Author Susanna Vesikukka	
Title of Thesis Promoting Early Support for Families with Children in the City of Orimattila: Parents' thoughts of services for families with children and finding right services	
Date 6 June 2023	Pages/Appendices 50 (66)
Client Organisation /Partners City of Orimattila	
Abstract This thesis was a research-based development work. The purpose of the thesis was to study what kind of support families with children need and how parents feel of finding right services that promote early support. This information was presented by infographics. A digital service map was created as a side product of this development work. The main goal of this development work was to add wellbeing of families with children. The development work was conducted in close co-operation with the city of Orimattila and its various employees that work with families and children in this area. The data was gathered from families by using a web-based survey. This survey was sent both for the parents of school-aged and under school-aged children in the city of Orimattila. The data of the survey was processed by utilizing content analysis and thematic analysis. There were eight different themes that reflect the parents' thoughts of services and early support. The families with children felt they needed more support for parenthood and how to raise their children. Some of the parents felt that some factors are burdens for parenthood. The parents also needed more help with running the errands, more activities for leisure time and more sense of community between families. The parents gave good ideas how to make finding right services easier and, on the other hand, what factors make finding right services challenging. The parents also gave ideas what services have promoted early support and how to improve different services. All these eight themes were presented as infographics. There were several meetings with the client and the co-operation group. The development work was evaluated during these meetings and the digital service map was one solution for evaluation. The parents also suggested that the information on services could be more easily found digitally. The client was satisfied with the infographics and the digital service map. The city of Orimattila and the co-operation group can use the infographics as a basis for developing services. The city of Orimattila will consider if the digital service map can be utilized on the city's websites as well.	
Keywords early supporting, well-being of families with children, supporting parenthood, involvement	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	HYVINVOINTI LAPSIPERHEISSÄ	8
2.1	Hyvinvoinnin jäsentyminen lapsiperheiden näkökulmasta	8
2.2	Päijät-Hämeen alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.....	9
3	VARHAINEN TUKI.....	11
3.1	Tutkimustuloksia varhaisesta tuesta	11
3.2	Perheiden varhainen tuki sosiaalipalveluissa	12
3.3	Perheiden varhainen tuki perhekeskuksissa	13
4	VANHEMMUUDEN TUKI.....	16
4.1	Vanhemmuuden tuki systeemiteoriaan pohjautuen.....	16
4.2	Vanhemmuuden varhaisen tukemisen merkitys.....	17
5	OSALLISUUDEN MERKITYS	19
6	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	21
7	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	22
7.1	Kehittämistyön prosessikuvaus.....	23
7.2	Aineistonkeruu tuotosta varten	25
7.3	Monivalintakysymysten läpikäynti.....	26
7.4	Avoimien kysymysten läpikäynti	27
7.5	Digitaalinen palvelukartta kehittämistyön sivutuotoksena.....	30
8	KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI.....	33
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
9.1	Apu vanhemmuutta kuormittaviin tekijöihin	35
9.2	Tuki vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen	36
9.3	Vapaa-ajantoimintaa perheille.....	37
9.4	Yhteisöllisyyttä ja ohjausta	38
9.5	Palveluihin hakeutuminen ja palveluiden kehittäminen	39
9.6	Palveluihin hakeutumiseen liittyvät haasteet	40
9.7	Palveluihin hakeutumista edistäneet tekijät.....	41
10	POHDINTA.....	42
10.1	Ammatillinen kasvu	43
10.2	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat	43

LÄHTEET 46

LIITTEET 51

1 JOHDANTO

Varhaisen tuen merkitys lapsiperheiden hyvinvoinnille on ensiarvoisen tärkeää. Varhainen tuki on moniulotteinen käsite, jossa yhdistyvät vuorovaikutuksellisuus sekä perheiden oman elämän asiantuntijuus. Hyvinvointi ja terveys saavat perustansa jo lapsuudesta. Tämän vuoksi ennaltaehkäisevien palveluiden tarjoaminen sekä lapsiperhepalveluiden yhtenäisyys ovat avainasemassa, jotta kokonaisvaltaista tukea voidaan tarjota perheille oikea-aikaisesti sekä yli sektorirajojen. (Kaukoluoto 2010, 218–219; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 6–12.)

Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseen liittyy myös vahvasti vanhemmuuden tukeminen. Vanhempien omalla hyvinvoinnilla sekä parisuhteen vuorovaikutus- ja tunnetaidoilla on merkityksellinen osuus myös lasten hyvinvointiin. Vanhempien oma jaksaminen heijastuu myös parisuhteen tilaan. Vanhempien parisuhde on keskeinen vuorovaikutusmalli lapselle ja osa lapsen ongelmista saattaa olla heijastelua vanhemmuuden haasteista. Palvelujärjestelmällä on tärkeä rooli vanhemmuuden tukijana sekä lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäjänä. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 9.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi tammikuusta 2023 alkaen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille, joita Suomeen perustettiin 21 maakuntajaon perusteella. Hyvinvointialueuudistuksen tavoitteena on lisätä palveluiden yhdenvertaisuutta, edistää hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista sekä hillitä kustannusten kasvua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

Perheiden hyvinvoinnin lähteenä toimii osallisuus, jossa avainasemassa ovat omaan elämään, toimintoihin, omiin mahdollisuuksiin, yhteisiin asioihin sekä palveluihin vaikuttaminen (Isola 2017, 5). Lapsiperheiden palveluita kehitetään nyt hyvinvointialueuudistuksen myötä ja perheiden äänen kuuleminen on tärkeää, jotta palvelut kohtaisivat mahdollisimman hyvin perheiden tarpeita.

Tämän opinnäytetyön avulla halutaan tuoda esille perheiden näkökulma Orimattilan alueen lapsiperheiden palveluista. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Orimattilan kaupunki. Opinnäytetyö toteutuu työelämälähtöisenä kehittämistyönä, jossa taustalla on toimeksiantajan toive siitä, että perheet löytäisivät ja ohjautuisivat palveluiden piiriin entistä paremmin. Kehittämistyön tarkoituksena on luoda tuotos siitä, millaisiin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea sekä miten lapsiperheet hakeutuvat varhaisen tuen perheiden palveluihin. Tuotos rakentuu infograafien muotoon ja niiden funktiona on toimia Orimattilan kaupungille lapsiperhepalveluiden kehittämisen pohjana. Tähän pohjautuen kehittämistyön tavoitteena on lisätä alueen lapsiperheiden hyvinvointia tuottamalla tietoa varhaisen tuen tarpeista sekä palveluihin hakeutumisesta. Kehittämistyön tuotoksen pohjana toimii verkkopohjainen kyselylomake, jonka kautta saadaan tietoa vanhemmilta sekä laadullisin, että määrällisin menetelmin.

Orimattila on noin 16 000 asukkaan kaupunki Päijät-Hämeessä. Orimattilan kylätoiminta on virkeää ja kylä Orimattilan alueella on yhdeksän. Perusopetuksen oppilasmäärä on 1750 ja varhaiskasvatuksen lapsimäärä kunnallisissa varhaiskasvatustalouksissa on 603. Orimattila kuuluu Päijät-Hämeen hyvinvointialueeseen yhdessä Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Iitin, Kärkölan, Lahden, Padasjoen ja Sysmän kanssa. (Orimattilan kaupunki 2022, 4, 54; Orimattilan kaupunki julkaisuaika tuntematon; Päijät-Hämeen Hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon.)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn (HYTE-työ) näkökulmasta Orimattilan kaupunki on asettanut tulevaisuuden visioksi olla kaupunki, jossa orimattilalaiset ovat hyvinvoivia ja tyytyväisiä. Orimattilan kaupunki haluaa olla paikka, jossa lapsiperheiden palvelut ovat järjestetty hyvin ja ne ovat kaikkien saatavilla. Opetus- ja kasvatustalvet täävät olevansa huippuluokkaa lapsiperheiden näkökulmasta. Harrastustoiminta on tulevaisuudessa vielä aktiivisempaa ja kaupunki tukee osaltaan järjestöjen, seurojen ja paikallisten yhdistysten toimintaa. Tulevaisuudessa digitalisaation olisi tarkoitus näkyä eri palveluissa ja sen kautta pystyttäisiin helpottamaan asioiden hoitamista ajasta ja paikasta riippumatta. (Orimattilan kaupunki 2022, 6.)

2 HYVINVOINTI LAPSIPERHEISSÄ

Hyvinvointi liitetään käsitteenä yleensä ihmisen kokemukseen onnellisuudesta. Hyvinvointi on kuitenkin paljon tätä laajempi käsite. Hyvinvointi rakentuu koetun hyvinvoinnin, terveyden sekä materiaalisen hyvinvoinnin kautta. Koettua hyvinvointia ovat ihmisen terveydentila sekä tyytyväisyys omaan elämään. Materiaalinen hyvinvointi rakentuu taloudellisen toimeentulon sekä aineellisten elinolojen pohjalta. Kun tietty elintaso on saavutettu, koettua hyvinvointia lisäävät materian sijaan osallisuus, ihmissuhteet, laadukas asuinympäristö, mieleinen tekeminen, kokemus arvostetuksi tulemisesta ja oikeudenmukainen kohtelu yhteisöissään. (OECD 2013, 10.)

Hyvinvointia voidaan jäsentää myös Erik Allardtin (1993, 89–91) määrittelemien *having*, *loving*, *being* ulottuvuuksien mukaan. *Having* edustaa hyvinvoinnissa aineellisia oloja, jotka ovat välttämättömiä elossa pysymiselle ja kurjuuden välttämiseksi. Näihin aineellisiin asioihin luetellaan kuuluvaksi varallisuus ja tulot, asuinolot, työssäolo, terveys ja koulutus. *Loving* tarkoittaa ihmisen tarvetta olla suhteessa muihin ihmisiin sekä sosiaalisten identiteettien muodostamista. Tähän kuuluvat perhesuhteet, ystävät sekä erilaisiin organisaatioihin ja työyhteisöön liittyvät ihmissuhteet. *Being* kuvaa ihmisen tarvetta liittyä yhteiskuntaan ja elämistä sopusoinnussa luonnon kanssa. Tähän ulottuvuuteen liittyy osallistuminen omaan elämään, siihen liittyvään päätöksentekoon ja toimintaan sekä mahdollinen poliittinen toimijuus. Näiden kolmen ulottuvuuden lisäksi on myös lisäulottuvuus *doing*, joka liittyy vapaa-ajan toiminnan mahdollisuuksiin sekä mahdollisuuteen tehdä mielekästä työtä ja nauttia luonnosta. (Allardt 1993, 89–91.)

2.1 Hyvinvoinnin jäsentäminen lapsiperheiden näkökulmasta

Tilastokeskus (julkaisuaika tuntematon) määrittelee lapsiperheeksi perheen, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Perheessä voi olla lapsia yksi tai useampi. Perheeseen voi kuulua yksi tai useampi aikuinen, jotka ovat eri tai samaa sukupuolta (Määttä & Rantala 2022, 97). Perhe on lapsen keskeisin kehitysympäristö, joten on aiheellista tarkastella siihen liittyen vanhempien ja sisarusten hyvinvointia, vanhemmuuden ja parisuhteen laatua, perheen läheisten ihmisten tukea sekä perheen toimeentuloa ja elinoloja. Lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta monet erilaiset muutokset ovat lisänneet perheiden arjen haasteellisuutta. Perheiden arki on myös monimutkaistunut ja perherakenteet ovat muuttuneet. Koti on jokaiselle lapselle arjen keskeinen paikka. Lapsella voi olla kuitenkin useampi paikka, jotka hän mieltää kodikseen muuttuvien perherakenteiden ja vanhempien eron myötä. Perhe merkitsee erilaisia asioita eri ihmisille ja samankin henkilön perhekäsitys saattaa muuttua elämäntilanteiden ja iän myötä. Eri tahot myös määrittelevät perhettä omien intressiensä mukaisesti. Perheessä keskeisiä rooleja ovat vanhemman, huoltajan, lapsen, puolison ja sisaruksen roolit. Perinteisesti perhemuodot ovat jaoteltu ydin-, uus- ja yksinhuoltajaperheisiin. Perhemuodot ovat kuitenkin viime vuosikymmenen aikana moninaistuneet. (Määttä & Rantala 2022, 95–98.)

Yhdistyneiden Kansakuntien laatima lapsen oikeuksien sopimus (Unicef julkaisuaika tuntematon) asettaa myös tietyt raamit hyvinvoinnille, erityisesti perheiden ja lasten tasolla. Allekirjoittaneet sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvointinsa kannalta merkityksellisen hoivan ja

huolenpidon ottaen huomioon hänestä oikeudellisessa vastuussa olevan henkilön vastuut ja velvollisuudet. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä häntä koskevista asioista ja lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Lasta tulee myös suojella kaikenlaisilta hänen terveyttään uhkaavilta asioilta ja väkivallalta. Lapsella on myös oikeus henkisen, ruumiillisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta riittävään elintasoon. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään ja jokainen lapsi on tasa-arvoinen. Kaikessa päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon lapsen etu. Lapsen vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Jos vanhemmat eivät pysty turvaamaan lapsen hyvinvointia, on valtion turvattava lapselle hyvä hoito. (Unicef julkaisuaika tuntematon, artikkelit 3–20.)

2.2 Päijät-Hämeen alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lapsiperheiden nykytilaa kuvataan myös Päijät-Hämeen alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman näkökulmasta. Hyvinvointisuunnitelman tärkeimmiksi hyvinvoinnin kärjiksi on asetettu vuosille 2022–2025 osallisuus ja yhteisöllisyys, mielenhyvinvointi, arjen turvallisuus sekä terveelliset elämäntavat. Näitä tavoitekärkiä yhdistävät kumppanuus, oikea-aikaisuus sekä yhdenvertaisuus. Kumppanuudella tarkoitetaan kunnioitukseen perustuvaa yhteistyötä, avointa viestintää sekä yhdessä oppimista. Oikea-aikaisuus pyrkii ongelmien ennaltaehkäisemiseen sekä entistä varhaisempaan tukeen. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle tarjottavia tasavertaisia mahdollisuuksia kasvamiseen ja elämiseen. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 5–6.)

Yhteisillä tavoitteilla halutaan tukea sitä, että eri tahot toimivat kohti yhteistä päämäärää, jolloin myös toiminta on kaikista vaikuttavinta. Toimenpiteiden ollessa kohdennettuja, pystytään tiivistämään alueellista monitoimijaista yhteistyötä lasten ja heidän perheidensä laaja-alaisen tuen varmistamiseksi. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on koottu monitoimijaista asiantuntiaverkostoa hyödyntäen, jossa avainasemassa on ollut alueellinen lapsi- ja perhepalveluiden ryhmä. Tämä ryhmä koostuu sosiaali-, sivistys- ja terveystieteiden sekä kolmannen sektorin edustajista. Lapset ja nuoret ovat myös olleet mukana hyvinvointisuunnitelman laatimisessa. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 5–6.) Päijät-Hämeen alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on asetettu paljon tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia. Tähän osioon niistä on valikoitunut ne, jotka parhaiten kuvastavat lapsiperheiden tilanteen edistämistä. Nämä tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset löytyvät kootusti alla olevasta kuvasta (kuva 1).

KUVA 1. Päijät-Hämeen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet (Päijät-Hämeen liitto 2021)

Yhdeksi osallisuuden tavoitteeksi on hyvinvointisuunnitelmassa asetettu lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen edistämällä heidän kuulluksi tulemistansa. Toimenpiteinä on arvostavalla työotteella toimiminen sekä matalan kynnyksen osallisuuden keinojen vahvistaminen heidän arkiympäristöissään. Tavoitteena on myös tarjota yksinäisyyttä kokeville perheille vertaistukea sekä ammatilasten apua. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 16–17.)

Mielenhyvinvointiin liittyen tavoitteena on, että jokainen lapsi ja nuori tulisi kohdatuksi ja heidän ympäriltään löytyisi turvallisia sekä luotettavia aikuisia. Tähän toimenpiteeksi on asetettu varhaisen tuen tarjoamista vanhemmille. Tavoitteena on myös, että alueella olisi tarjolla matalan kynnyksen palveluita, ennaltaehkäisevää tukea sekä toimiva polku vahvemman tuen piiriin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on toimenpiteenä mielen hyvinvointia edistävien palveluiden ja monipuolisen tuen saatavuus, sisältäen sähköiset palvelut. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 20–21.)

Arjen turvallisuuteen liittyen tavoitteena on tietoisuuden lisääminen palveluista niin perheiden kuin muidenkin toimijoiden keskuuteen. Tähän toimenpiteenä on harrastetoiminnan, vertaisryhmien sekä kohtaamispaikkojen näkyvyyden takaaminen. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 27.) Vuoden 2021 tehdyn kouluterveyskyselyn (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2021) perusteella lasten ja nuorten kokema ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat lisääntyneet viimeisen kahden vuoden aikana. Hälyttävää on, että 8.-9-luokkalaisten tyttöjen kokema kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus sai kansallisessa vertailussa toiseksi suurimman tuloksen.

Koulutustaso on Päijät-Hämeessä alle maan keskitason, ja miehet jäävät naisia useammin koulutuksen ulkopuolelle. Tämä selittää myös kohonnutta työttömyyslukua sekä korkeaa pientuloisuusasetta, joka on maan kolmanneksi suurin. Yhden vanhemman perheiden osuus on Päijät-Hämeessä valtakunnallisessa vertailussa maan toiseksi korkein. (Päijät-Hämeen liitto 2021, 9–10.) Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma asettaa tavoitteita hyvinvoinnin edistämiseksi ja myös konkreettisia toimenpiteitä erilaisten haasteiden ratkaisemiseksi.

3 VARHAINEN TUKEA

Kaukoluoto (2010, 218–219) on väitöskirjassaan kuvannut varhaisen tuen tarkoittavan inhimillistä työtä, jossa korostuu merkittävästi ihmisen auttaminen, ymmärrys, eettisyys sekä halu tukea toista ihmistä hänen omilla ehdoillaan. Varhainen tukeminen on vuorovaikutuksellista sekä monipuolista ihmisten välistä työtä, joka on tasa-arvoista sekä parhaimmillaan voimaannuttavaa. Olennaista varhaisessa tukemisessa on asiakkaan taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden huomioonottaminen sekä ymmärrys hänen yksilöllisten elämän olosuhteiden vaikutuksista. Varhaiseen tukeen liittyy prosessi-omaisuus sekä ajallisuus, sillä työntekijä toimii asiakkaan tukena prosessin eri vaiheissa. Tähän liittyen varhaiselle tuelle ominaista on myös elämänkaariajattelu. Tällä hetkellä hyvinvoiva ihminen saattaa tarvita apua elämäntilanteen muututtua, joten varhaista tukea tarjotaan eri elämän vaiheissa. (Kaukoluoto 2010, 218–219.)

Varhainen tukeminen edistää terveyttä, työllisyyttä sekä tuottavuutta samalla hilliten taloudellisia menoja. Näiden saavuttaminen vaatii kuitenkin varhaisen tuen palveluihin panostamista sekä funktion siirtämistä terveyttä edistävien palveluiden tarjoamiseen ongelmien hoitamisen sijaan. Yhteiskunnan olisi tärkeää tukea kansalaisia sellaisissa päätöksissä, joilla on elämänlaatua kohentavia vaikutuksia. Päätäjien tulisi tukea erilaisia palveluita, joilla on vaikutusta fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen eri vaiheissa ihmisen elämää. Hyvinvoinnin ja terveyden perustat alkavat jo lapsuudesta. Lapsiperheiden palveluissa keskiössä tulisi olla lapsen kehityksen turvaaminen ongelmia ennaltaehkäisemisellä sekä tarjoamalla oikea-aikaista tukea yli sektorirajojen. Lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvien palveluiden tulisi olla yhtenäinen palvelukokonaisuus, joiden kautta perheet voisivat saada kokonaisvaltaista tukea tilanteeseensa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 6–12.)

3.1 Tutkimustuloksia varhaisesta tuesta

Karolyn, Kilburn & Cannon (2005, 128–133) nostavat tutkimuksessaan esille hyötyjä, joita on nähtävissä tarjottaessa alle kouluikäisten lasten perheille erilaisia varhaisen tuen muotoja. Karolyn ym. ovat koonneet tutkimukseensa erilaisten hankkeiden, interventio-ohjelmien, perhekeskusten sekä varhaisen tuen menetelmien tutkimustuloksia ja niiden pohjalta tehneet yhteenvedon varhaisen tuen eduista. Tutkimuksessa nousee esille myös lapsuuden riskitekijöiden huomioiminen varhaisen tuen interventio-ohjelmien suuntaamisen kannalta. Lapsuuden riskitekijöiksi tutkimuksessa nousevat esimerkiksi lapsiperheköyhyys, yhden vanhemman perheet, vanhempien vähäinen koulutustausta sekä elinympäristöön liittyvät riskitekijät. Varhaisen tuen interventio-ohjelmat ovat suunniteltu tarjoamaan suojaavaa vaikutusta edellä mainittuja riskitekijöitä vastaan, joilla saattaa olla vahingollista vaikutusta alle kouluikäisten turvalliselle ja terveelliselle kehitykselle. Erilaisille interventio-ohjelmille sekä varhaisen tuen menetelmille on yhteistä se, ettei niiden toteuttamiseen ole yhtenäistä mallia vaan toiminta muovaantuu kohteen ja tavoitteiden mukaisesti. (Karolyn, Kilburn & Cannon 2005, 128–133, 18.)

Karolyn ym. (2005, 128–133) nostavat esille varhaisen tuen hyödyiksi lasten akateemisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymisen, koulutuksellisen etenemisen, lasten kaltoinkohtelun vähentymisen,

terveyden edistämisen, rikollisuuden vähentymisen sekä työnsaannin edistymisen. Monet näistä hyödyistä oli nähtävissä heti interventio-ohjelmien päätyttyä ja joidenkin osalta hyödyt olivat nähtävissä pidemmän ajanjakson ajan murrosiästä aina aikuisuuteen asti. Osa näistä edellä mainituista perheeseen liittyvistä hyödyistä oli nähtävissä lasten lisäksi myös vanhemmissa. Erityisesti kognitiivisiin taitoihin sekä oppimistaitoihin panostamisella on nähty pidempikestoisia vaikutuksia liittyen myöhemmään kouluttautumiseen, työelämään sekä myönteiseen vastavuoroiseen käytökseen. Varhaisella tuella ja siitä saaduilla hyödyillä on nähtävissä myös positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Isoimmat taloudelliset hyödyt olivat tutkimuksien mukaan nähtävissä sellaisissa interventio-ohjelmissa, jotka kestivät useamman vuoden. Tällöin myös nähtävissä olevat tulokset olivat laajempia. (Karolyn, Kilburn & Cannon 2005, 128–133.)

3.2 Perheiden varhainen tuki sosiaalipalveluissa

Sosiaali- ja terveysministeriön Tiekartta 2030 tulevaisuusselvityksessä (2019, 25) mainitaan sosiaalihuollon yhdeksi perustehtäväksi ja sosiaalityön osaamisalueeksi lasten sekä heidän perheidensä tukemisen. Lasten ja heidän perheiden tukemista tulisi vahvistaa, jotta väestön hyvinvointi sekä ikään-tyivistä sukupolvista huolehtiminen tulevaisuudessa mahdollistuu. Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten oikea-aikaisella tukemisella voidaan ehkäistä kalliiden erityispalveluiden tarvetta. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 25.)

Tulevaisuus selvityksessä (2019, 35–36) mainitaan varhaisen tuen olevan sosiaalinen investointi, joka kuitenkin läpäisee kaikki sosiaalityön työorientaatiot. Tästä on havainnollistava kuvaesimerkki alla, jossa varhainen tuki kulkee läpi sosiaalityön eri tasot (kuva 2). Nämä sosiaalityön työorientaatiot tarkoittavat erilaisia sosiaalityön työmenetelmiä kuten psykososiaalista työtä, jalkautuvia menetelmiä, ryhmätyömuotoja, pelillisyyttä ja osallistavia menetelmiä. Kaikki nämä työorientaatiot sisältävät ennaltaehkäisevän näkökulman lisäksi myös havaittuja ongelmia korjaavan näkökulman. Monitoimisuus ja monialaisuus kuuluvat lisäksi niihin olennaisesti. (Karjalainen ym. 2019, 25; 35–36.)

KUVA 2. Varhainen tuki läpäisee sosiaalityön eri tasot (Karjalainen ym. 2019, 35).

Perhesosiaalityöllä tarkoitetaan palvelujärjestelmässä lapsiperhe- ja lastensuojelutyön kokonaisuutta, joka sisältää palveluntarpeen arviointia, lastensuojelutarpeen selvitystä, lapsiperheiden perhetyötä, kotipalvelua, sosiaaliohjausta, sosiaalityötä, tukiperhetoimintaa, tukihenkilötoimintaa, sosiaalityön palveluita sekä vertaisryhmätoimintaa. Olennaista on yhteistyö perheen läheisten ja perhettä tukevien muiden tahojen kanssa, jotta lapsiperheiden hyvinvointia pystytään tukemaan sekä vahvistamaan vanhemmuutta. Rakenteellista sosiaalityötä tarvitaan myös, jotta lapsiperheiden elinoloja ja hyvinvointia voidaan kehittää. (Karjalainen ym. 2019, 59.) Rakenteellisella sosiaalityöllä tarkoitetaan toimintatapojen kehittämistä sekä ilmiöiden havainnointia, joilla on vaikutusta ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin. Rakenteellisen sosiaalityön kautta voidaan tunnistaa sellaisia tekijöitä ajoissa, joiden vuoksi ihmiset joutuvat turvautumaan erityispalveluihin tai heistä tulee sosiaalityön pitkäaikaisia asiakkaita. Olennaista rakenteellisessa sosiaalityössä on kunnan asukkaiden osallisuuden vahvistaminen sekä erilaisten yhteistyöverkostojen rakentaminen. Rakentava sosiaalityö on ennaltaehkäisevää ja kehittävää toimintaa, jonka kautta etsitään tehokkaampia toimintatapoja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §.)

3.3 Perheiden varhainen tuki perhekeskuksissa

Palvelujärjestelmä on uudistunut hyvinvointialueiden myötä ja perhekeskusten toimintamalli pyrkii vastaamaan perheiden ja ammattilaisten kokemiin ongelmiin, jotka liittyvät palveluiden koordinoimattomuuteen, hajanaisuuteen sekä viiveisiin tuen saamisessa. Perhekeskus on suunniteltu olemaan rakenne, joka sovittaa yhteen lapsiperheille suunnattuja sosiaali- ja terveystalvueluita sekä mahdollistaa yhteistoiminnallisten toimintatapojen sekä yhteisten käytäntöjen sopimisen. (Hastrup, Pelkonen & Varonen 2021, 1.) Monialaiseen perhekeskukseen kuuluvat hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät palveluntarjoajat sekä hoidon, kuntoutuksen ja varhaisen tuen palvelut, jotka ovat suunnattuja lapsille, nuorille sekä heidän perheilleen. Perustason sosiaali- ja terveystalvueluiden lisäksi perhekeskuksen palveluverkoston kuuluvat myös kuntien sivistystalvuelut, kulttuuri- ja liikuntalvuelut sekä toiminta, joka edistää terveyttä ja hyvinvointia. Palveluverkoston kuuluvat myös KELAn, järjestöjen sekä seurakuntien palvelut ja heidän tarjoama toiminta. Tämä palveluverkosto toimii hallinto- ja organisaatorajat ylittävästi. Perhekeskukset sisältävät myös kohtaamispaikkatoimintaa, jossa eri tahot ja sidosryhmät voivat toimia yhteistyössä ja tukevat vanhempien yhteistoimintaa. (Hastrup, Pelkonen & Varonen 2021, 8; Pelkonen ym. 2020, 27.)

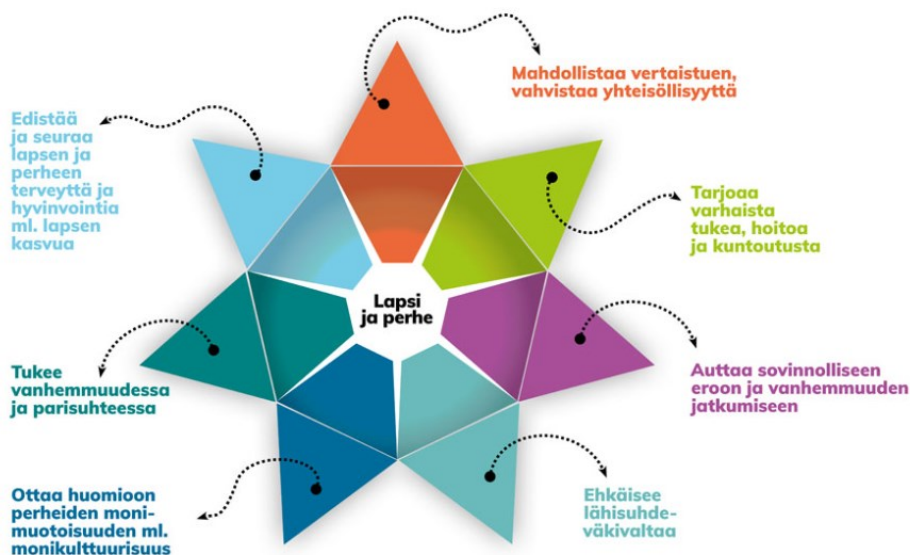
Perhekeskuksen lapsiperheiden perustason palveluihin luetaan kuuluviksi kotipalvelu, perhetyö, perheoikeudelliset palvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, äitiys- ja lastenneuvolatoiminta, avoterveydenhuollon lääkäripalvelut, ehkäisy- ja seksuaaliterveysneuvonta, psykologipalvelut, lapsiperheiden terapia- ja kuntoutuspalvelut, koulu- ja oppilasterveydenhuolto, opiskeluhuollonpalvelut sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Erityistason palveluiksi luetellaan esimerkiksi lastensuojelu, vammaispalvelut sekä erikoissairaanhoido. Lasten palvelut voivat olla kiinteästi yhteyksissä myös aikuisten palveluihin, jos puhutaan esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluista. Sähköiset palvelut ovat myös olennainen osa perhekeskusta ja ne parantavat perhekeskuksen palveluiden saatavuutta. Sähköisten palveluiden kokonaisuus muodostaa sähköisen perhekeskuksen. (Pelkonen ym. 2020, 27.) Perhekeskuksen palvelukokonaisuutta on kuvattu hyvin alla olevassa kuvassa, jossa perhe on keskiössä ja sen ympärille nivoutuu yhteen eri toimijoiden muodostama verkosto (kuva 3).

* Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto voivat olla osa perhekeskusta tai sen verkostoyhteistyötä.

KUVA 3. Perhekeskuksen palvelukokonaisuus (Hastrup, Pelkonen & Varonen 2021, 21)

Perhekeskuksen eri tehtäviä on havainnollistettu alla olevan kuvan kautta, joka kiteyttää sen ennaltaehkäisevän, terveyttä edistävän sekä kokonaisvaltaista tukea tarjoavan merkityksen perheille (kuva 4). Perhekeskuksen ydintehtävänä on edistää koko perheen hyvinvointia ja voimavaroja. Lapsella on oikeus kasvaa terveenä ja hyvinvoivana. Tähän liittyen vanhemmilla on oikeus saada tukea ja tietoutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi. Lapsen hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitetaan esimerkiksi lapsen psyykkisen, fyysisen ja psykososiaalisen terveyden ja kehityksen seurantaan. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös mielenterveyden vaalimisen, tuen vanhemmuuteen ja parisuhteeseen, läheisverkoston huomioimisen ja terveellisten elämäntapojen edistämisen. Nämä tehtävät kuuluvat kaikille toimijoille, mutta ne korostuvat erityisesti neuvolapalveluissa ja varhaiskasvatuksessa. (Pelkonen ym. 2020, 25.)

KUVA 4. Perhekeskuksen tehtävät (Pelkonen ym. 2020, 24)

Perhekeskuksen tehtävänä on myös varhaisen tuen, hoidon sekä kuntoutuksen tarjoaminen. Nämä myös osaltaan vähentävät korjaavien palveluiden tarvetta ja ennaltaehkäisevät ongelmien kasaantumista. Perhekeskusten kautta perheillä on mahdollisuus saada tarpeidensa mukaista tukea kohden-
netummin sekä nopeammin. Varhaiseen tukeen painottaminen näkyy myös perhekeskusmallissa taloudellisina hyötyinä, kun ongelmiin puututaan aikaisemmassa vaiheessa. Palveluiden saavutettavuus paranee perhekeskusmallin myötä, kun asiakas viiveettä ohjataan oikean työntekijän puoleen. Palvelukokemukset myös parantuvat, kun tukea tarvitsevat perheet tulevat aikaisemmin tunnistetuiksi. (Pelkonen ym. 2020, 25.)

Perhekeskuksen tehtävänä on tukea parisuhdetta ja vanhemmuutta, sillä vanhempien toiminta ja suhde lapseen ovat lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja mielenterveyden perusta. Toimiva parisuhde heijastuu myös koko perheen hyvinvointiin. Vanhemman oma hyvinvointi myös vaikuttaa siihen millainen kasvattaja ja parisuhteen osapuoli hän on. Tärkeää on kiinnittää huomiota vanhempien jaksamiseen ja oman toimijuuden vahvistamiseen, tukiverkostot huomioiden, erityisesti monimuotoisten perhemuotojen yleistyessä. (Pelkonen ym. 2020, 25.)

4 VANHEMMUUDEN TUKI

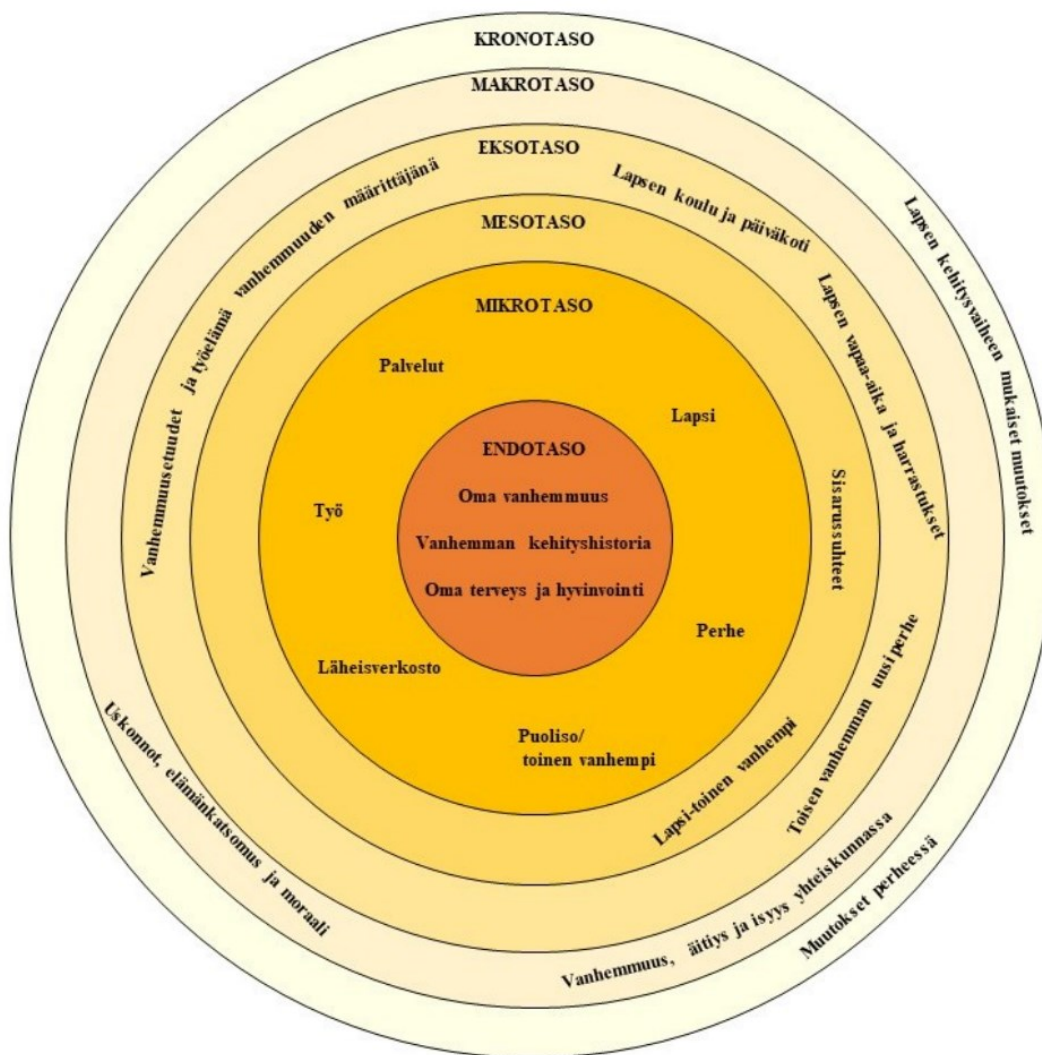
Vanhempien oma hyvinvointi sekä parisuhteen tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat merkityksellisesti yhteydessä lapsen hyvinvointiin. Parisuhdetaitojen tukeminen on tärkeää, sillä vanhempien oma jakaminen heijastuu myös parisuhteen tilaan. Vanhempien parisuhde on lapselle keskeinen vuorovaikutusmalli. Lapsen ongelmat saattavat heijastua vanhemmuuden ongelmista, mutta yhteiskunta voi palvelujärjestelmänsä kautta tarjota suojaavia tekijöitä, jotta ongelmia ei ehtisi lapsuudessa muodostua. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 9.)

Puhuttaessa esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelusta suojaavilla tekijöillä tarkoitetaan yksilöllisiä, perheeseen liittyviä tai ympäristön ja yhteisön ominaisuuksia, jotka vaikuttavat riskitekijöihin suojaavasti. Riskitekijät voivat liittyä esimerkiksi vanhempien päihteiden käyttöön, mielenterveyden haasteisiin, toimeentulojen ongelmiin tai lähisuhdeväkivaltaan. Lapsen kaltoinkohtelussa yksilölliset suojaavat tekijät liittyvät luonteenpiirteisiin ja persoonallisuuteen, itseohjautuvuuteen, pärjäämiseen, kaltoinkohtelun ymmärtämiseen sekä oman elämän tyytyväisyyteen. Perhetasolla suojaavia tekijöitä ovat perheen omat voimavarat ja perhettä tukevat sosiaaliset suhteet, perheen yhtenäisyys, kasvatuksen vakaus, vanhempien keskinäinen vuorovaikutussuhde sekä puolison antama tuki. Yhteisötasolla suojaavia tekijöitä ovat perheen vertaissuhteet, sosiaaliset suhteet perheen ulkopuolella, tukiverkosto sekä uskonto. (Afifi & MacMillan 2011, 268.)

4.1 Vanhemmuuden tuki systeemiteoriaan pohjautuen

Nämä yksilöön, perheeseen ja yhteisöön liittyvät tasot juontavat juurensa Bronfenbrennerin (1977) ekologisen systeemiteorian pohjalta, jossa lapsen ympäristö muodostuu systeemeistä, jotka rakentuvat sisäkkäin ja ovat toisiinsa vaikutuksessa. Eri tasot on järjestetty sen mukaan, mikä vaikutus niillä on lapseen. Ekologisessa mallissa on mikro-, meso-, ekso-, makro- ja kronotasot. Mikrotasolla ovat ne asiat, jotka ovat suoranaisessa vaikutuksessa lapseen kuten perhe, koulu, terveydenhuoltopalvelut, vertaissuhteet, leikkipaikat, uskonnollinen yhteisö ja päivähoito. Lapsi on suorassa vaikutuksessa mikrotason toimijoihin ja vuorovaikutus on molemminpuolista. (Bronfenbrenner 1977, 514–515.)

Mesotasoon kuuluvat lapsen mikrotasojen vuorovaikutussuhteet, kuten lapsen vanhempien ja opettajien välinen vuorovaikutus. Tällaisilla vuorovaikutussuhteilla on heijastelua myös lapseen. Eksotasoon kuuluvat naapurusto, vanhempien työpaikat, vanhempien ystävät ja media. Lapsi ei ole mukana näissä ympäristöissä, mutta niillä on vaikutusta lapseen, esimerkiksi vanhempien työkiireiden kautta. Makrotaso sisältää kulttuuriset asenteet ja ideologiat. Varallisuus, etnisyys, sosioekonominen asema kuuluvat esimerkkeinä makrotasoon. Viimeinen ekologisen systeemiteorian taso on kronotaso, johon liittyvät kaikki eliniän aikana tapahtuvat muutokset, kuten suuren elämänmuutokset ja historialliset tapahtumat, joilla on vaikutusta lapsen kehitykseen. (Bronfenbrenner 1977, 514–515.) Samaa mallia voitaisiin hyödyntää myös vanhemmuuden kuvaamiseen, kuvion keskiössä ollen vanhempi ja hänen omat kehityshistoriansa, kasvatuskokemuksensa sekä oma hyvinvointi ja terveys (kuva 5). Systeemiteorian pohjalta pystyy näkemään, kuinka paljon eri tasoilla on vaikutusta vanhemmuuteen ja sen tukemiseen.

KUVA 5. Vanhemmuuden eri tasot Bronfenbrennerin systeemiteoriaa mukailien (Hyvönen 2018, 13)

4.2 Vanhemmuuden varhaisen tukemisen merkitys

Kun vanhemmuuden ja parisuhteen tuen tarpeet on tunnistettu, on olennaista pohtia, miten perhettä pystytään tukemaan mahdollisimman varhain ja onko perhe valmis tai kykenevä ottamaan tukea vastaan. Perheen monimuotoisten tuen tarpeiden kohdalla tulisi olla mahdollista tarjota intensiivistä ja moniammatillista tukea. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 9.)

Vanhemman kyvykkyydellä tai kyvyttömyydellä hoivata lasta ja kohdata lapsi vuorovaikutuksellisesti on kauaskantoisia vaikutuksia lapsen kehityksen eri osa-alueilla. Tämän takia vanhemmuuden tuella on erityisen tärkeä vaikutus vauva- ja pikkulapsiperheille. Vanhemmuuden tuki voidaan jakaa kolmeen pääluokkaan, universaaliin, kohdennettuun ja intensiiviseen tukeen. Universaalien tuen tavoitteena on tukea kaikki perheitä ja heidän hyvinvointiaan sekä huomata lisätuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tästä esimerkkinä ovat neuvolapalvelut. Kohdennettu tuki on tarkoitettu vanhemmille, jotka kuuluvat jollakin tavalla riskiryhmään esimerkiksi psyykkisten haasteiden tai lapsen pitkäaikaissairaudesta takia. Kohdennettu tuki voi toteutua esimerkiksi perheneuvolan kautta tai vanhemmuusryhmässä. Intensiivistä tukea tarvitsevilla perheillä lapsen terveys vaarantuu esimerkiksi perheväkivallan, vanhemman mielenterveyshäiriön tai päihdeongelman takia. (Kalland & Salo 2020, 891–897.)

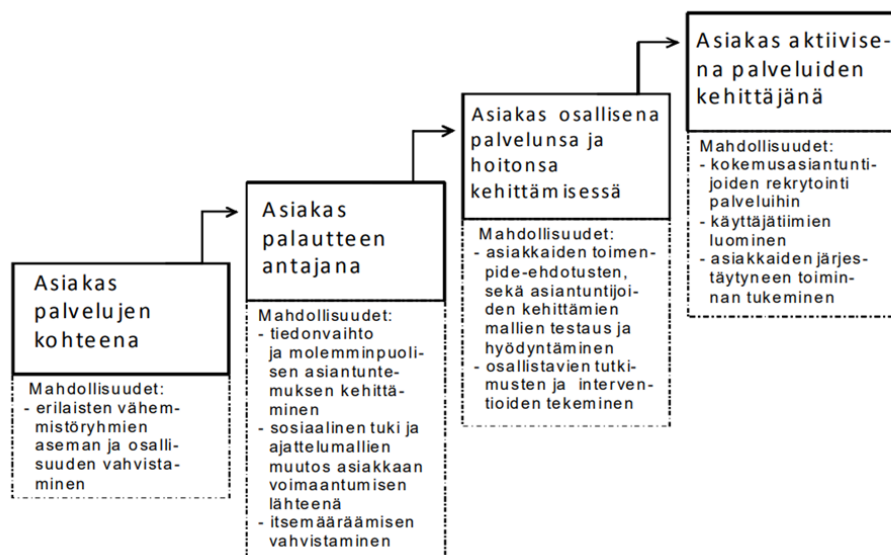
Vanhemmuuden tukeminen voidaan myös nähdä erilaisten tukimuotojen ja palveluiden tarjoamisena perheille, jotta lapset ja nuoret saavat kehittyä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Vanhemmuuden tuki tähtää lapsen kehityksen tukemiseen vahvistamalla vanhemmuutta ja vanhempien voimavaroja sekä tukemalla perheiden yhteisöjä. Olennaista on varhainen tuki ja sen saatavuus silloin kun perheet kokevat sitä tarvitsevänsä. (Lamberton, Devaney & Bunting 2017.)

5 OSALLISUUDEN MERKITYS

Osallisuus tarkoittaa kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa ihminen pystyy liittymään erilaisiin hyvinvointia lisääviin lähteisiin sekä vuorovaikutussuhteisiin, jotka tekevät elämästä merkityksellisen. Osallisuus on vaikuttamista omiin mahdollisuuksiin, oman elämän kulkuun, toimintoihin, palveluihin ja yhteisiin asioihin. Osallisuus voi ilmentyä mahdollisuutena säädellä omaa olemistaan ja tekemistään. Se voi ilmentyä myös päätösvaltana omassa elämässä sekä mahdollisuutena vaikuttaa toimintaympäristön ennakoitavuuteen. (Isola 2017, 5.)

Osallisuus voi näkyä myös erilaisissa vaikuttamisen prosesseissa, joissa ihminen pystyy vaikuttamaan ryhmissä, palveluissa tai laajemmin yhteiskunnassa. Osallisuutta on myös se, että pystyy panostamaan yhteiseen hyvään, luomaan ja kokemaan merkityksellisiä asioita sekä liittymään sosiaalisiin suhteisiin, jotka ovat vastavuoroisia. Osallisuustyö muodostuu osallisuutta koskevista tiedoista ja käytännöistä, se nojautuu ihmisen oman toimijuuden vahvistamiseen. Osallisuuden tarkastelussa tulisi huomioida se, onko osallisuuden tukeminen niin sanotusti ylhäältäpäin mallinnettua vai onko se osallisuutta, jota rakennetaan niiden ihmisten kanssa, joita asiat todellisuudessa koskettavat. (Isola 2017, 5; Nivala & Rynänen 2013, 26.)

Osallisuus voidaan nähdä myös kaikkien väestöryhmien oikeutena käyttää sosiaali- ja terveyspalveluita tai toimia niiden piirissä. Osallistuminen taas voi liittyä palveluihin vaikuttamiseen tai niiden kehittämiseen asiantuntijayhteistyönä. (Kaseva 2011, 15.) Asiakkaan osallisuutta ja osallistumista voidaan kuvata myös tasoluokittelun kautta. Näiden tasojen erot ovat hyvin selvennetty alla olevan kuvan kautta (kuva 6).

KUVA 6. Osallisuuden tasot (Kaseva 2011, 44)

Ensimmäisellä tasolla on asiakas palveluiden kohteena, joka perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon potilaiden ja asiakkaiden lähtökohtaisiin palveluiden käyttömahdollisuuksiin. Toisella tasolla on asiakas palautteenantajana. Tällä tasolla toteutuvat lähtökohdat yksilön osallisuudelle, jotka muodostuvat tiedon prosessointikyvystä, omien ajattelumallien ja asenteiden hallinnasta, asiakkaan suhteesta asiantuntijavaltaan sekä sosiaalisesta tuesta. Omien ajatusmallien ja asenteiden hallinta sekä sosiaalinen tuki ovat myös yhteydessä voimaantumisen kokemukseen. Kolmannella tasolla tarkastellaan asiakkaan osallistumista oman hoitonsa ja palveluidensa kehittämiseen. Asiakkaat esittävät tällä tasolla konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Osallisuuden neljäs taso perustuu asiakkaiden aktiiviseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimintaan. (Kaseva 2011, 43.)

Asiakkaan osallisuuden tunnustaminen mahdollistaa uudenlaisen yhteistyösuhteen muodostumisen, jossa asiakkaan rooliksi muodostuu palveluiden kohteena olemisen sijaan palveluiden kehittäjän ja palveluihin vaikuttajan roolit. Palveluiden kehittämisessä sekä rakenteellisessa ja sisällöllisessä uudistamisessa on erityinen tarve huomioida asiakkaiden mielipiteet ja ottaa heidät mukaan kehittämistyöhön. Tällöin myös kapea asiakaskuva muuttuu osaavan ja osallisen kansalaisen kuvaksi. Asiakkaiden mukaan ottaminen kehittämistyöhön sekä heidän kokemustensa kuuleminen liittyvät ajan-kohtaisiin palvelupoliittisiin tavoitteisiin. (Niskala, Kairala & Pohjola 2017, 7–8.)

Asiakkaiden ja asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on tehty kirjaukset myös lakiin hyvinvointialueesta (611/2021, 29 §). Hyvinvointialueen asukkailla on oikeus vaikuttaa ja osallistua hyvinvointialueen toimintaan, tämän oikeuden toteutumisesta pitää huolen aluevaltuusto. Asukkaiden osallistumista ja vaikuttamista voidaan toteuttaa esimerkiksi asukasraatien ja palveluiden käyttäjien kuulemistilaisuuksien kautta. Osallistumista voidaan edistää myös valitsemalla palveluiden käyttäjiä hyvinvointialueen toimielimiin, suunnittelemalla ja kehittämällä palveluita yhdessä palveluiden käyttäjien kanssa, järjestämällä mahdollisuuksia osallistua hyvinvointialueen talouden suunnitteluun sekä tukemalla kansalaisten, järjestöjen sekä muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. (Laki Hyvinvointialueesta 29 §.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämistyön tarkoituksena on luoda tuotos siitä, millaisiin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea sekä miten lapsiperheet hakeutuvat varhaisen tuen perheiden palveluihin. Kyseinen tuotos toteutuu infograafien muodossa, josta lukijan on mahdollista nähdä yhdellä katsauksella perheiltä nousseet ajatukset kyseisiin teemoihin.

Orimattilan lapsiperheiden näkemykset tuotosta varten kerätään verkkopohjaisen kyselylomakkeen kautta. Aineistonkeruu tuotosta varten toteutuu laadullisin ja määrällisin menetelmin, jotka yhdistyvät kyselylomakkeessa. Aineistonkeruun kautta saatu tieto analysoidaan ja lopulta kootaan yhteen. Kehittämistyön tuotoksena syntyneet infograafit julkaistaan sähköisessä muodossa, jotta niiden jakaminen eri toimijoille olisi helpompaa ja näin ne tavoittavat myös isomman joukon lapsi- ja perhepalveluiden toimijoita.

Kehittämistyön tavoitteena on lisätä Orimattilan alueen lapsiperheiden hyvinvointia tuottamalla tietoa perheiden varhaisen tuen tarpeista sekä palveluihin hakeutumisesta. Kehittämistyön tuotoksen kautta tulee kuuluviin perheiden ääni alueen palveluista, joten alueen palveluita pystytään tämän pohjalta kehittämään vastaamaan paremmin perheiden todellisia tarpeita. Kehittämistyön tuotos jää Orimattilan kaupungin sekä Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän käyttöön. Tuotos toimii lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisen pohjana. Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmässä on mukana toimijoita kaupungin, hyvinvointialueen sekä kolmannen sektorin puolelta.

7 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Kehittämisellä tähdätään muutokseen, jolla tavoitellaan jotakin parempaa ja tehokkaampaa, mitä aikaisemmat toimintatavat tai rakenteet ovat olleet. Kehittämisessä keskeinen elementti on tavoitteellisuus. Kehittämistyön lähtökohtina voivat toimia havaitut ongelmat nykyisessä toiminnassa tai pyrkimys jotakin uutta kohden. Kehittämiskohde voi vaihdella konkreettisista tuotoksista, työyhteisöihin, organisaatioihin tai toimintaprosesseihin. Usein kehittämistoiminta tapahtuu yksittäisten toimijoiden sijaan verkostoissa, myös palveluiden käyttäjät voidaan nähdä kehittämistoiminnan keskeisinä subjekteina. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa konkreettisen muutoksen tavoittelu on keskiössä, mutta samalla pyritään perustellun tiedon tuottamiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 16–17, 23.)

Kehittämistoiminta lähtee usein liikkeelle todellisuuskäsityksen määrittelystä. Kehittämistyön toimijoilla ei ole aina yhtenäistä käsitystä toiminnan tavoitteesta, johon liittyvät fakthanäkökulman ja tulokinnallisen näkökulman välinen jännite. Kehittämistoiminnan kohdetta voidaan lähestyä itse kohteesta käsin. Tällöin kohde voi liittyä havaittuun reaalityodellisuuteen. Tavoitteena voi olla esimerkiksi hoitoaikojen lyhentäminen, taloudellisen tuloksen parantaminen tai asiakaskäyntien lisääntyminen. Tällöin toiminnan kohde ja tavoitteet lähtevät fakthanäkökulmasta. Pyrkimyksenä on muuttaa reaalityodellisuutta jollakin konkreettisesti näkyvällä tavalla. (Toikko & Rantanen 2009, 35–38.) Kehittämistoiminnalla tavoitellaan muutosta, joten samalla joudutaan kysymään, ketä se palvelee eli mitkä ovat toiminnan intressit. Tärkeää on myös huomioida se, kenen ehdoilla kehitetään ja mistä kehittämistoiminta on saanut lähtökohtansa. Kehittäminen voi edetä ylhäältä alas tai alhaalta ylös sen mukaan onko kyse organisaation, alueen tai palvelujärjestelmän kehittämisestä vai yksittäisen toimijan havaitsemasta epäkohdasta. (Toikko & Rantanen 2009, 44, 48.)

Kehittämisprosessi rakentuu viiden eri vaiheen pohjalta, joita ovat perustelu, organisointi, toteutus, levittäminen ja arviointi (kuva 7). Perusteluvaiheessa kehittämistoiminnan merkitystä korostetaan sillä, mitä tehdään ja miksi. Lähtökohtana usein on nykytilanteen ongelma, johon kaivataan parannusta tai kehittämisellä tavoitellaan jotakin visiota eli tulevaisuuden ihannekuvaa. Dynaamisessa kehittämisessä hyödynnetään niin ongelmien havaitsemista kuin visiota kohden menemistä. Kehittämistoiminnan kannalta on hyödyllistä, jos asetettu tavoite voidaan perutella mahdollisimman konkreettisesti. Perusteluissa pyritään ottamaan kantaa siihen, miksi juuri tämä tavoite valikoitui kehittämisessä keskeiseksi. (Toikko & Rantanen 2009, 59.)

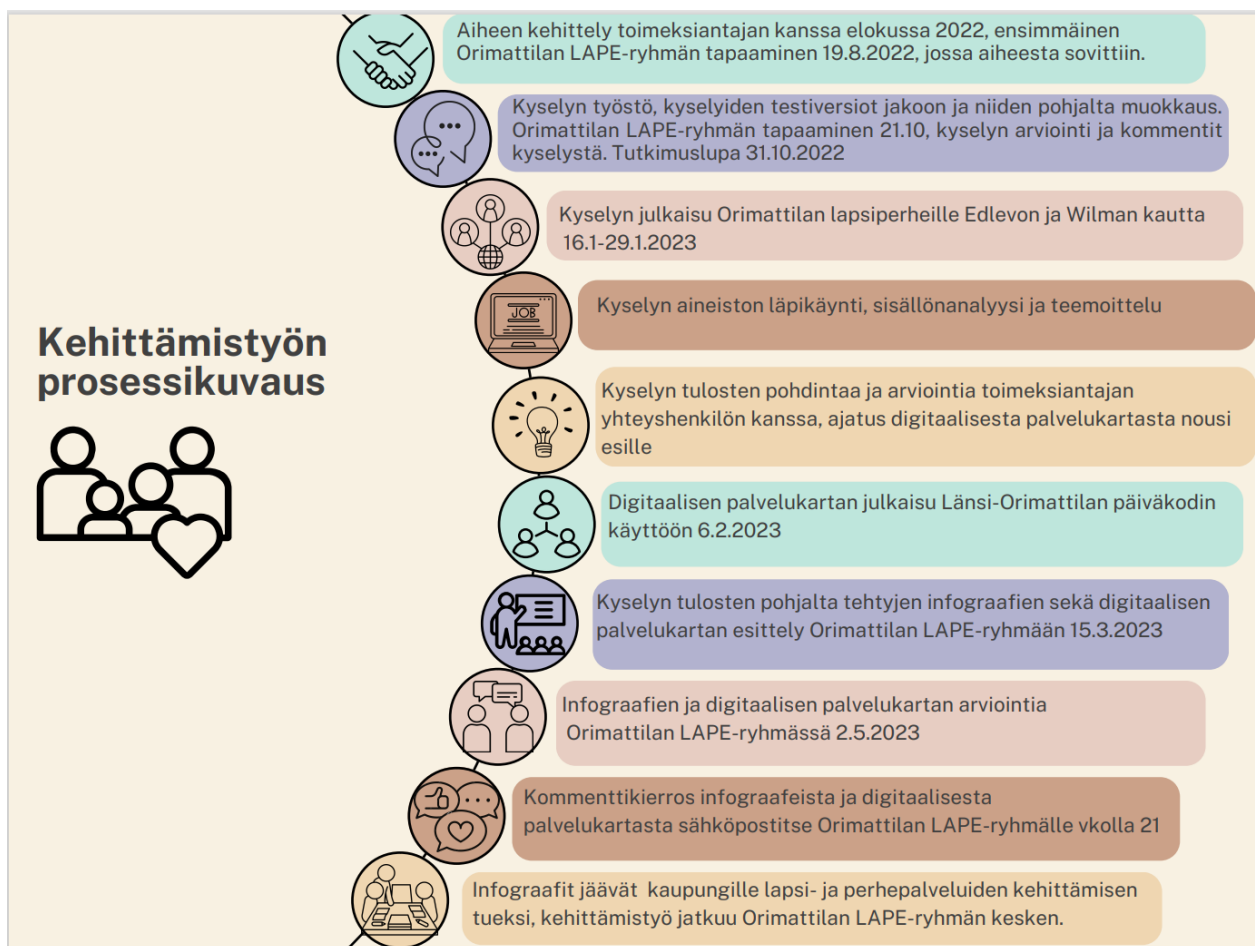
KUVA 7. Kehittämistyön lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009, 64)

Yksinkertaisimmillaan kehittämistyön prosessia voidaan kuvata lineaarisen mallin kautta, jossa projektille määritellään jokin tavoite, joka perustuu johonkin tarpeeseen tai yksittäiseen ideaan. Asetettu tavoite ohjaa koko projektin kulu, mutta toteutusvaiheen aikana prosessi kuitenkin saattaa muovaantua jonkin verran, jolloin projektisuunnitelmaa saatetaan joutua täydentämään tai muuttamaan. Toteutusvaiheen aikana syntyy myös jokin suunniteltu malli tai tuote, johon liittyy myös sen käyttöönotto tai levittäminen. Projekti on ajallisesti määritelty, joten sillä täytyy olla jokin selkeä päätepiste, mutta projekteilla on taipumusta jatkua, kun prosessin kuluessa nousseita kehitysehdotuksia aletaan käyttöönottovaiheessa toteuttamaan. (Toikko & Rantanen 2009, 66–67.)

Lineaarinen malli on kuitenkin prosessikuvauksen yksinkertaistus, sillä todellisuus on aina moniulotteisempi, mitä mallit antavat olettaa. Lineaarinen malli sisältää myös todellisuutta progressiivisemmän ajatuksen kehittämistoiminnan etenemisestä. Kehittämisprosessin aikana saattaa tapahtua niin paljon erilaisia prosesseja, että niitä voi olla vaikea tiivistää yhteen ajassa etenevään malliin. Kehittämistoiminta voidaan nähdä usean prosessin summana, jossa on yksi pääprosessi, mutta josta syntyy muita prosesseja ikään kuin sivutuotteena. (Toikko & Rantanen 2009, 69–70.)

7.1 Kehittämistyön prosessikuvaus

Kehittämistyöni eteni pääosin lineaarisen mallin mukaisesti, mutta prosessi oli todellisuudessa monimuotoisempi kuin mitä pelkistetyn lineaarisen mallin kautta voisi kuvata. Taustalla oli kuitenkin lineaarisuus, jossa eri vaiheet tapahtuivat kronologisesti toistensa jälkeen. Kehittämistyön prosessi oli laaja ja paljon monialaista yhteistyötä sisältävä kokonaisuus, joten sen kuvaaminen on mielekästä alla olevan kuvan kautta, jotta prosessi avautuu paremmin lukijalle (kuva 8).

KUVA 8. Kehittämistyön prosessikuvaus (Vesikukka 2023, CC BY-ND)

Kehittämistyöni lähtökohdat muovaantuivat ensimmäisen Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden yhteistyöpalaverin kautta, jossa käytiin läpi alueen lapsiperheiden nykytilaa sekä huomattuja haasteita. Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden palaverissa oli mukana edustajat Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta (perhekeskuskoordinaattori, mielenterveys- ja päihdetyöntekijä, koulupsykologi, neuvolatyöntekijä sekä sosiaaliohjaaja), poliisi, seurakunnan työntekijä sekä toimeksiantajan eli Orimattilan kaupungin puolesta hyvinvointijohtaja, varhaiskasvatusjohtaja sekä opetuspäällikkö. Toimeksiantajan edustajat tuottivat, ettei perheille tarjolla olevista palveluista ole tarpeeksi tietoa niin perheillä kuin työntekijöilläkään. Palveluihin ohjautumista lisäksi haluttiin edistää. Yhteistyöpalaverin myötä päätimme, että perheiden ääni on tärkeää saada kuuluviin, jotta perheiden palveluita voidaan kehittää heidän tarpeitaan vastaaviksi. Kehittämistoiminnan kohde määräytyi havaitun realitodellisuuden mukaisesti, mutta toimeksiantaja halusi kuulla, miten perheet näkevät palvelut omasta näkökulmastaan. Toimeksiantaja halusi vastata kohdattuun ongelmaan sekä mahdollisesti perheiltä nousseisiin haasteisiin. Päämääräksi muodostui lapsiperheiden hyvinvoinnin kasvu. Yhteistyöpalaverin myötä kirkastuivat kehittämistyön tarkoitus ja tavoite.

Aiheiden perustelun jälkeen kehittämistyön seuraava vaihe oli organisointivaihe, jossa tuli esille se, kuka tekee, mitä sekä millaiset resurssit olivat käytettävissä (Toikko & Rantanen 2009, 59). Päätimme ensimmäisessä Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden tapaamisessa jo organisaatiovaiheen puolelle, sillä päätimme että alan opinnäytetyöntekijänä työstämään kyselyä, jonka pohjalta voidaan

luoda tämän kehittämistyön tuotos. Toteutusvaiheessa tehdään itse käytännön kehittämistyötä ja pyritään saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Tämän jälkeen toimintaa arvioidaan yhdessä siihen osallistuneiden tahojen kanssa ja hyviä käytäntöjä pyritään levittämään eteenpäin. (Toikko & Rantanen 2009, 59.)

7.2 Aineistonkeruu tuotosta varten

Kehittämistyön tarkoitusta eli infograafien muodossa toteutuvaa tuotosta varten minun tuli saada perheiden ääni kuuluviin. Kehittämistyötä voidaan perustella laadun lisäämisenä tai kehittämistarve voi nousta asiakkaiden näkökulmasta (Toikko & Rantanen 2009, 18). Tässä kehittämistyössä huoli lapsiperheiden nykytilasta nousi toimeksiantajan puolelta, mutta todellinen kehittämistarve saataisiin selville perheiltä itseltään. Käytin tässä kehittämistyössä aineistonkeruumenetelmänä verkkopohjaista kyselylomaketta. Kyselyn kohderyhmänä olivat Orimattilan varhaiskasvatus- ja peruskouluikäisten lasten vanhemmat. Kyselyn perusjoukkoon kuului noin 2300:n lapsen vanhempaa, joten verkkopohjaisen kyselyn käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä oli perusteltua vastaajien suuren määrän sekä vastaajien paremman saavutettavuuden näkökulmista.

Halusin saada kyselyn kautta tietoa, siitä millaisiin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevänsä tukea ja miten Orimattilan lapsiperheet hakeutuvat varhaisen tuen palveluihin. Kyselylomakkeella yhdistyivät niin laadulliset kuin määrälliset kysymystyypit. Erilaisia kysymystyyppejä yhdistelmällä oli mahdollista saada kokonaisvaltaisempi kuva kohteena olevasta ilmiöstä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Laadullisia ja määrällisiä menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain, riippuen siitä, millaiseen ongelmaan halutaan etsiä vastauksia. Määrällisten menetelmien käyttö ei poissulje laadullisten menetelmien hyödyntämistä kyselyssä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Määrälliset menetelmät pyrkivät kuvaamaan kohdetta tilastollisesti ja numeerisesti. Määrällisten kysymystyyppien kautta halutaan saada tietoa ja vastauksia kysymyksiin, kuinka paljon, kuinka moni tai kuinka usein. Laadullisilla menetelmillä pyritään ymmärtämään valitun kohteen ominaisuuksia, laatua sekä merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisilla kysymystyypeillä halutaan saada tietoa ja vastauksia kysymyksiin, miten, mitä ja millainen. (Juhila julkaisuaika tuntematon; Jyväskylän yliopisto 2021.)

Verkkopohjaisen kyselyn alustana toimi Webropol-sivusto. Testasin alustan sekä kyselylomakkeen toimivuutta testikyselyn kautta. Kyselyn testiversio lähti 15 vanhemmalle eri puolelle Suomea, jotta voitiin testata kyselylomakkeen sopivuutta kohderyhmälle sekä korjaamaan mahdolliset huolimattomuusvirheet. Koekysely tulee aina tehdä ennen virallista aineistonkeruuta. Koehenkilöinä voivat toimia kollegat tai perusjoukkoon kuuluvat henkilöt. (Vilka 2007, 78.) Testivanhempien lisäksi koekysely meni Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmään sekä Orimattilan sivistystoimen esimiehille, oppilashuollon jäsenille sekä hyvinvointialueen edustajille. Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmä oli aktiivisesti mukana kyselyn työstövaiheessa ja kyselylomaketta muokattiin saatujen palautteiden mukaisesti.

Kyselylomake sisälsi monivalintakysymyksiä sekä vastaajille avoimia kohtia niiden lisäksi. Vastaajat sai kirjoittaa lyhyesti vastauksensa avoimiin kohtiin, jos monivalinnan vastausvaihtoehdoista ei löytynyt mieluista vaihtoehtoa. Lomakkeessa oli myös useampi avoin kysymys, joissa vastaajat saivat

kertoa vapaasti ajatuksiaan kysytyistä teemoista. Verkkopohjainen kyselylomake löytyy tämän opin-
näytetyön liitteistä (liite 2). Kysely toteutui Webropol-sivustolla 16.1-29.1.2023. Info kyselystä vas-
tauslinkin kanssa meni Edlevo-tiedotussovelluksen kautta varhaiskasvatuksen ja Wilma-sivuston
kautta perusopetuksen vanhemmille. Tämän lisäksi päiväkodeissa oli käytössä tulostettuja tiedot-
teita. Tiedotteisiin oli linkattu QR-koodi, jonka avaamalla pääsi vastaamaan kyselyyn.

7.3 Monivalintakysymysten läpikäynti

Sovelsin määrällisiä menetelmiä monivalintakysymysten läpikäynnissä. Määrällisten kysymysten ai-
neisto työstetään yleensä vaiheittain. Vaiheina ovat aineiston kerääminen, käsittely, analysointi ja
tulkinta. Aineiston käsittelyssä aineisto tarkistetaan ja tiedot syötetään, niin että niiden tarkastelu
onnistuu numeerisesti. Hyödynsin monivalintakysymysten läpikäynnissä Webropol-sivuston omia
diagrammeja, jotka muodostuivat automaattisesti jokaisen kysymyksen kohdalta vastausten perus-
teella. Tämä korvasi aineiston käsittelyvaiheen. Määrällisiä kysymystyyppejä käytettäessä yhden
muuttujan tunnuksia esitetään tunnuslukuina. Taulukko on toimiva tulosten esitystapa, kun se sisäl-
tää laajaa ja yksityiskohtaista numerotietoa, kuten prosenttijakaumia. (Vilka 2007, 167, 136.) Ha-
luttu aineisto kerättiin sähköisesti, joten vastaukset olivat valmiiksi numeraalisessa muodossa, pro-
sentein taulukoituina. Vastausten kohdalla pystyttiin näkemään jokaisen kysymyksen vastaajamäärä
erikseen, joten myös mahdollinen kato oli huomioitavissa tulosten läpikäynnissä. Nostan tässä teks-
tissä muutamia esimerkkejä taulukoista tekstin rinnalle. Taulukoidut vastaukset löytyvät kokonaisuus-
nessaan tämän oppinäytetyön liitteistä (liite 3).

Kyselyyn vastasi 183 vanhempaa ja suurimmalla osalla heistä oli kouluikäisiä lapsia (7–17-vuotiaita
58 %, n=176, vastauksien määrä 301). Suurin osa vastaajista oli kahden vanhemman perheestä
(79 %, n=144) ja suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista oli kaksi lasta tai enemmän (72 %,
n=132). Iso osa vastaajista (68 %, n=125) kertoi olevansa ”jokseekin” tai ”täysin samaa mieltä”
kysyttäessä tietävätkö he perheille tarjolla olevista palveluista, myös suurin osa (70 %, n=129) vas-
tasi ”jokseekin” tai ”täysin samaa mieltä” kysyttäessä tietävätkö perheet, miten varhaisen tuen palve-
luihin hakeutua.

Vanhemmat kokivat mieluisimmaksi tiedotuskanavaksi digitaaliset kanavat, kuten sosiaalisen median
(47 %, n=86) ja kaupungin Internet-sivuston (59 %, n=108). Esiin nousi myös halukkuus etsiä tie-
toa digitaalisen palvelusivuston kautta (43 %, n=79), jos sellainen kaupungissa kehitettäisiin. Per-
heiden asiointipaikoiksi nousivat ylivoimaisesti neuvola (47 %, n=85), terveydenhuolto (40 %, n=72)
sekä oppilashuollon (49 %, n=90) eri yhteistyötahot, näistä mainittuna kouluterveydenhoi-
taja, kuraattori ja koulupsykologi.

Kyselyyn vastanneista yli puolet (53 %, n=97) toivoi tukea omaan vanhemmuuteensa ja hieman alle
puolet (48 %, n=88) vastanneista vanhemmista toivoi tukea perheensä arkeen. Erityisesti nousi
toive tuesta lasten kasvatukseen (45 %, n=59), oman ajan löytämiseen (38 %, n=50) sekä tukiver-
koston saamiseen (33 %, n=44). Tällä hetkellä vanhemmat kertoivat saavansa tukea vanhemmuu-
teen tai perheen arkeen erityisesti sukulaisilta, toisilta vanhemmilta sekä koulun ja varhaiskasvatuk-

sen kautta. Myös nämä samat tahot nousivat esille kysyttäessä, mistä vanhemmat toivoisivat enemmän saavansa tukea. Mukavaa oli huomata, että 72 % (n=132) vastaajista oli tyytyväisiä Orimattilan alueen perheiden palveluihin.

Kyselyssä oli myös osio digitaaliseen palvelusivustoon liittyen, jonka kautta haluttiin tietää, millaista sisältöä vanhemmat kaipaivat sähköiselle alustalle. Vanhemmat nostivat erityisesti esille halua- vansa tietoa palveluista, harrastuksista sekä tapahtumista yhdeltä alustalta. Palvelusivustolta toivot- tiin myös löytyvän erityisesti eri palveluiden yhteystiedot koottuna yhteen paikkaan, mahdollisuutta yhteydenottoopyyntöön sekä ajanvaraukseen.

7.4 Avoimien kysymysten läpikäynti

Monivalintakysymysten lisäksi kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, joihin tuli vastauksia 157 kpl, joka oli suhteellisen paljon kyselyyn vastanneiden lukumäärään (n=183) nähden. Avoimien kysymys- ten vastausten sisältö oli hyvin samankaltainen määrällisten kysymysten kautta saatuihin vastauk- siin. Avoimien vastausten avulla oli mahdollista syventää tietoa ja saada vanhempien oma ääni kuu- luviin. Avoimien vastausten pohjalta muodostuivat infograafit, joista nousee kiteytettynä esille millai- siin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevansa varhaista tukea ja miten lapsiperheet ha- keutuvat varhaisen tuen palveluihin.

Avoimien kysymysten vastaukset analysoitiin teemoittelun ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Avoimet vastaukset olivat sen verran lyhyitä, ettei aineistolähtöistä sisällönanalyysiä pystytty tekemään loppuun asti, joten nämä kaksi tyyliä täydensivät toisiaan ja lisäsivät saatujen tulosten luotettavuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Aloitin avoimien kysymysten aineiston läpikäymisen viemällä saadut vastaukset Word-tiedostoon ja karsin niistä kyselyn kannalta epäolennaiset asiat pois. Alleviivasin kyselyn kannalta olennaiset asiat eri väreillä. Jokaiselle teemalle syntyi oma väri ja samaan teemaan kuuluvat asiat alleviivasin sa- moilla väreillä. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe oli alkuperäisdatan redusointi eli pelkistäminen, jossa datasta etsitään olennaiset tiedot ja aineistosta tuotiin esille alkuperäisiä ilmauksia kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Tein taulukoinnin, jossa alkuperäisen ilmaisun viereen kirjoitin sitä kuvaavan pelkistetyn ilmauksen. Huomionarvoista oli, että yhdestä alkuperäisil- mauksesta saattoi olla löydettävissä useita pelkistettyjä ilmauksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Kun tämä vaihe oli tehty, seurasi aineiston klusterointi eli ryhmittely. Kävin aineiston tarkasti läpi ja etsin samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet kokosin yhteen ja niistä muodostui alaluokkia. Jokainen alaluokka nimettiin sitä kuvaavan käsitteen mukaisesti. Kä- site liittyi piirteeseen, ominaisuuteen tai käsitykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.)

Tätä luokittelua jatkoin edelleen niin, että alaluokista muodostui pääluokkia, jotka nimesin noussei- den aiheiden mukaisesti (kuva 9). (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125). Kyselyssäni näitä yläluokkia olivat vanhemmuutta kuormittavat tekijät, tuki vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen, vapaa-ajan toi- mintaa lapsille, nuorille ja perheille, tuen oikea-aikaisuus, resurssit ja säästöt, tiedon lisääminen pal- veluista ja tiedon yhteenkoonti, selkeämmät palvelupolut, tyytyväisyys työntekijöihin ja toimiviin pal- veluihin sekä palveluiden kehittämisajatukset. Kyselyn kautta saadut vastaukset olivat perinteisiin

haastattelukyselyihin verrattuna suppeita ja rajattuja, joten jatkoin sisällönanalyysin prosessia teemoittelun avulla.

ALKUPERÄISET ILMAUKSET	PELKISTETYT	SAMAT ILMAUKSET YHDESSÄ	ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
Kysyisin ammattilaisilta	Palveluihin hakeutuminen ammattilaisen kautta			
Etsivä nuorisotyö on jo vuoden verran herätelly nuorinta poikaa kouluun	Palveluihin hakeutuminen etsivä nuorisotyö			
Polkula	Palveluihin hakeutuminen Polkulan kautta			
Esim. Wilmassa kooste /linkki palveluihin	Palveluihin hakeutuminen Wilman kautta			
Lasten ruutuajan hallinta, parisuhteen hoito kiireen keskellä (ei tietoa vaan mahdollisuuksia)	Lasten ruutu-aika, parisuhde-aika, kiire	Lasten ruutu-aika Sosiaalinen media ja Internetin tuovat haasteita	Sosiaalisen median ja Internetin haasteet	
Emme saa enää lastenhoitoapua vanhemmilta (iäkäävät vanhemmat jolla vakavia terveysongelmia, mm. muistisairaus) ja toiset isovanhemmat asuvat kauempana. Isäksi toinen meistä vanhemmista tekee 3-vuorotyötä ja toisella on haastava työ ja mielenterveydenhaasteita (masennus). Lasten isäksi meillä on paljon muitakin vastuita (lemmikit, talo, omat vanhemmat, ystävyssuhteet jne) ja välillä tuntuu, että olisi tärkeää saada vanhempina hetki yhteistä aikaa ilman lapsien tuomia velvollisuuksia. Vaikka siksi aikaa, että voisi käydä rauhassa ravintolassa syömässä.	Ei lastenhoitoapua/tukiverkostoa, työn haasteet, muut elämän vastuut, parisuhde-aika Tukea ja tietoa lasten kasvatukseen ammattilaiselta kasvatusten. Ei aikaa perheille.	Parisuhde-aika x2 Ei omaa aikaa x3 Itsestä huolehtiminen vanhempana jäänyt Ruuhkavuodet Väsynyt vanhempi x2, ei tukikeinoja Vanhemman väsymys, kokemus ettei tukea väsymykseen -Lapsiperheiden kotityöntekijällä tulisi olla lääkehoidon lupa.	Vanhemman väsymys Aikaa parisuhteelle	Vanhemman väsymys Kiire arjessa Henkilökohtaisen elämän haasteet Vanhemmuuden jakaminen
Ja kun on pieniä lapsia niin jotenkin sitä kaipaa tietoa ja tukea enemmän osaavilta, kun jollakin lapsista on itselle uusi tilanne ja ei tiedä miten pitäisi toimia (esim. 3-vuotias alkanut pissaamaan housuun, 1-vuotiaan kova uhma, lapsen nirsoulu jne.). Neuvolassa käydään enää niin harvoin eikä				

KUVA 9. Aineiston sisällönanalysointia (Vesikukka 2023, CC BY-ND)

Jatkoin tulosten analysointia teemoittelulla eli palasin alkutekijöihin ja vertailin alleviivattuja ilmaisuja sekä lopulta niistä muodostuneita yläluokkia. Teemoittelun kautta nostin aineistosta esille tutkimuksen kannalta usein ja toistuvasti esiintyviä piirteitä tai keskeisiä asiakokonaisuuksia. (Juhila julkaisu-aika tuntematon).

Teemoittelun pohjalta nousi kuusi isoa teemaa, joiden alle keräsin samankaltaiset ilmaisut (kuva 10). Teemoittelun vaiheessa nämä kuusi pääteemaa väreittäin olivat: millaisiin asioihin lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea (keltainen), elämäntilanne (vihreä), varhaisen tuen muodot tai keinot (sininen), ajatuksia palveluihin hakeutumisesta (violetti), mitkä asiat tekevät palveluihin hakeutumisesta haastavan (oliivin vihreä) sekä mitkä asiat ovat edistäneet palveluihin hakeutumista (punainen). Tarkensin teemoja vielä paremmin vastaamaan sisältöä. Käytin tässä apuna alaluokkia, jotka muodostuivat aiemmin tehdyn sisällönanalyysin kautta. Lopulta muodostui kahdeksan teemaa, joilla pyrin kattavasti vastaamaan haluttuihin kysymyksiin, siitä millaisiin asioihin Orimattilan lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea ja miten Orimattilan lapsiperheet hakeutuvat varhaisen tuen palveluihin.

Nämä kahdeksan teemaa olivat: apu vanhemmuutta kuormittaviin tekijöihin, tuki vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen, vapaa-ajan toimintaa, yhteisöllisyyttä ja ohjausta, mitkä asiat helpottaisivat palveluihin hakeutumista, miten palveluita voitaisiin kehittää, mitkä asiat tekevät palveluihin hakeutumisesta haastavan sekä mitkä asiat ovat edistäneet palveluihin hakeutumista. Kasasin nämä kahdeksan teemaa kahteen infograafiin, joiden jokaisen alle listasin alakategorioita, jotka löytyivät aineiston läpikäynnin kautta. Nämä infograafit löytyvät tämän opinnäytetyön liitteistä (liite 4).

Millaisiin asioihin lapsiperheet kokevat tarvitsevansa tukea?	Elämäntilanne	Varhaisen tuen muotoja	Ajatuksia palveluihin hakeutumisesta?	Mitkä asiat tekevät palveluihin hakeutumisesta haastavan?	Mitkä asiat ovat edistäneet palveluihin hakeutumisesta?
Lasten ruutuajan hallinta, parisuhteen hoito kiireen keskellä	Lisäksi toinen meistä vanhemmista tekee 3-vuorotyötä ja toisella on haastava työ ja mielenterveydenhaasteita (masennus). Lasten lisäksi meillä on paljon muitakin vastuita	löytäminen somettomana olisi kiva saada vertaistukea	Kysyisin ammattilaisilta. Olisin ehdottomasti tarvinnut apua silloin, mutta sitä ei kyllä tarjottu mistään suunnasta, enkä tiennyt olisiko sitä mistään voinut saadaakaan.	Jono on täysin käsittämätön 7-8 kk ehtii ongelmat monistua ja kasaantua. Lapsella sujuu ihan hyvin, joten koen, että en kuulu tukipalveluiden piiriin.	Varhaiskasvatus on arkkemme tukijalka, ja lapsemme viihtyvät hoidossa tosi hyvin. Myös koulu ja ip-toiminta ovat tärkeitä kasvatuskumppaneita meille
Emme saa enää lastenhoitoapua vanhemmiltaani Nuorisokulttuuri, teini-iän ymmärtäminen	aikana lapsen isä on sairastunut vakavasti ja käynyt läpi pitkät ja raskaat hoidot. Sairauden myötä arki on muuttunut paljon ja tuonut myös epävarmuutta toimeentulosta sekä yletystä pelon isän menettämisestä.	vertaistukea keskusteltaisiin miten arki sujuu ja vaihdettaisiin enemmän ajatuksia lasten kasvatuksesta.	Etsivä nuorisotyö on jo vuoden verran hertelty nuorinta poikaa kouluun. Tietoa eri palveluista.	resurssit riitä yhteyttä takaisin vasta viikkoja myöhemmin, jolloin apu ei ollut enää ajankohtaista	Osaaviin ja hyvin aikuisiin. Koulu ryhmä pieni Terveystoimijat on kiinnostuneita perheen asioista ja kartoittavat tilanteen jo kun perheeseen tulee lapsi.
olisi tärkeää saada vanhempina hetki yhteistä aikaa ilman lapsien tuomia velvollisuuksia	Olen jäänyt leskeksi enemmän ja vähemmän sairaana	keskustelua, miten pystyisin parhaiten tukemaan lastani muutoksissa jne.	Palkula Esim. Wilmassa kooste /linkki palveluihin	yksityiset siivouspalvelut ja ne ovat myös liian kalliita	pienluokka, johon lapseni pääsi, kun yläkoulu alkoi. Terveyskeskukseen pääsee hyvin

KUVA 10. Vastausten teemoittelua värikoodeittain (Vesikukka 2023, CC BY-ND)

Kyselyn pohjalta ensimmäisenä teemana oli vanhemmuutta kuormittavat tekijät, joihin Orimattilan lapsiperheet kokivat tarvitsevansa tukea. Tämän teeman alle lukeutuivat alakategorioiksi vanhempien vastausten perusteella arjen kiire, väsymys, henkilökohtaisen elämän haasteet, vanhemmuuden jakaminen kumppanin kanssa, mielenterveyden haasteet, tukiverkoston puute sekä apu arjen ja kodin hoitamiseen.

Toinen kyselyn kautta nousseista teemoista oli vanhemmuuden tukeminen. Tämän teeman alakategorioiksi lukeutuivat lapsiperheiden tukeminen, erityisesti jos perheessä tukea tarvitsevia lapsia. Lisäksi vanhemmat kaipasivat tukea nuorten kanssa kohdattuihin haasteisiin ja ylipäättään kasvatustilanteisiin. Tukea kaivattiin myös lasten koulunkäyntiin sekä Internetin ja sosiaalisen median tuomiin haasteisiin.

Kolmantena teemana, joka kyselyn myötä nousi, oli vapaa-ajan toiminta. Vanhemmat kaipasivat kyselyn pohjalta alueelle vapaa-ajan toimintaa, johon lukeutuivat yhteinen tekeminen perheille, nuorille vapaa-ajan paikkoja, lapsille harrastusmahdollisuuksia erityisesti, jos lapsella on tuen tarpeita. Alakouluikäisille kaivattiin koulun jälkeen toimintaa sekä sivukylille harrastusmahdollisuuksia.

Neljäntenä kyselyn teemana oli yhteisöllisyys ja ohjaus. Tämän teeman alakategorioiksi kuuluivat vanhempien keskinäinen vertaistuki, erityisesti eroperheisiin, nuoren haasteisiin, haastaviin kasvatustilanteisiin ja yksinäisyyteen. Vanhemmat kaipasivat myös keskusteluseuraa. Ammattilaisilta kaivattiin tukea ja ohjausta sekä apua asiointipalveluihin. Vanhemmat toivoivat myös verkkoluentoja sekä videoita kasvatustilanteiden tueksi sekä ympärivuorokautisen apuchatin ja viestipalvelun.

Loput teemat liittyvät palveluiden saavutettavuuteen ja niiden pariin hakeutumiseen. Palveluihin hakeutumista helpottaisi vanhempien näkökulmasta ammattilaisen tarjoama apu, kooste tarjolla olevista palveluista Wilman kautta, oma palveluohjaaja Orimattilaan tai palvelupiste. Palveluihin hakeutumista voisi edistää myös sivusto, josta löytyvät kaikki oleelliset tiedot, lyhyt monistettava tiedote palveluista sekä digitaalinen palvelukanava.

Palveluiden kehittämisen näkökulmasta vanhemmat tuottivat, että palvelut voisivat sisältää enemmän kasvokkain tapahtuvaa asiointia. Vanhempien toiveena oli, että palvelut sekä tapahtumat olisivat näkyvämmiin esillä sekä tietoa palveluista olisi paremmin saatavilla. Toiveena oli myös, että matkankynnyksen palveluita olisi enemmän sekä perheneuvolaan pääsy olisi helpompaa.

Vanhempien vastauksissa kerrottiin, että palveluihin hakeutumista hankaloittavat pitkät hoitojonot ja avunsaannin pitkittyminen. Välimatkat kotipaikan ja palveluiden välillä mainittiin myös palveluun hakeutumista haastavaksi tekijäksi. Osa vanhemmista koki, ettei ammattilaisilla ole aikaa heille tai palveluita ei syystä tai toisesta tarjota heille. Myös avunsaanti itsessään koettiin haasteelliseksi ja ajanvaraaminen palveluihin tuntui osasta hankalalta. Muita tekijöitä, jotka tuntuivat hankaloittavan palveluihin hakeutumista, olivat palveluiden käytössä olevat resurssit, säästöjen merkitys palveluiden sisältöön ja laatuun sekä työntekijöiden vaihtuvuus.

Kyselyn pohjalta nousi paljon kehitettäviä asioita palveluiden löydettävyyden sekä niihin hakeutumisen näkökulmasta, mutta todella paljon kyselyn kautta nousi esille myös lukuisia yksittäisiä palveluita, jotka ovat edistäneet palveluihin hakeutumisessa ja joista vanhemmat ovat kokeneet saaneensa tukea tilanteeseensa. Vanhemmat kertoivat saaneensa tukea tilanteeseensa niin varhaiskasvatus- kuin opetuspuolelta, sosiaalihuollosta, kolmannelta sektorilta ja terveydenhuollon ammattilaisilta. Avoin varhaiskasvatus sekä perhekahvilat mainittiin kyselytutkimuksessa useaan kertaan positiivisessa valossa. Vanhemmat olivat lisäksi kyselyn pohjalta tyytyväisiä koulujen pieniin ryhmäkokoihin sekä pienluokkatoimintaan. Yleistä tyytyväisyyttä kyselyn myötä tuli myös niin varhaiskasvatukseen kuin koulujenkin henkilöstöön. Lisäksi tiedonjako niin varhaiskasvatukseen kuin koulunkin puolelta koettiin toimivaksi ja toiminta kummallakin sektorilla kaikin puolin laadukkaaksi. Osa vanhemmista kertoi, että palveluihin piiriin pääsy oli helppoa ja vanhempien tarvitsemia palveluita oli mahdollista saada helpostikin, jos osasi vain hakea. Kyselyssä tuli paljon tyytyväisiä vastauksia myös uusien kylien ja palveluiden kehittämiseen liittyen.

7.5 Digitaalinen palvelukartta kehittämistyön sivutuotoksena

Perinteisten tutkimusten sijaan kehittämistoiminnassa muodostuu usein erilaisia aineistoja, joita arvioidaan jo prosessin aikana. Jokaisen arvioinnin jälkeen toimintatapa, perustelu tai organisointi saattavat muuttua. Arvioinnin kautta voidaan ohjata koko kehittämisprosessia. (Toikko & Rantanen 2009, 82–83.) Kävimme läpi toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa kyselyn avulla saatua aineistoa ja sovimme, että niistä tuotoksena syntyvät infograafit tulevat olemaan sähköisessä muodossa. Näin niiden esittäminen ja eteenpäin jako sidosryhmille Orimattilan lapsi- ja perhepalveluihin onnistuisi mahdollisimman vaivattomasti. Toimeksiantajan osalta kriteeriksi nousi myös, että infograafit olisivat lukijaystävälliset ja niistä pystyisi yhdellä silmäyksellä näkemään vanhemmilta nousseet ajatukset.

Aineistosta keskusteltaessa nousi esille se, että moni vanhemmista kertoi käyttävänsä mieluiten digitaalisia kanavoita palveluihin hakeutumisessa sekä tiedonhaussa palveluista. Vanhemmat toivoivat myös sähköistä alustaa, johon kaikki alueen palvelut, harrastukset sekä tapahtumat olisivat koottuna yhteen. Toimeksiantajan osalta nousi esille lisäksi se, että Orimattilan kaupunki on harkinnut kehittävänsä jonkinlaisen digitaalisen sivuston, joka helpottaisi palveluihin hakeutumista. Tällaisen sivuston kehittäminen tuntui kuitenkin olevan vasta suunnitteluvaiheessa ja aikataulu oli epävarma, joten päätettiin vastata vanhemmilta nousseeseen toiveeseen kehittämällä oman digitaalisen palvelukartan alueen perheiden palveluista.

Digitaalisuus voi toimia välineenä varhaisen tuen toteutumiseen, joka vahvistaa niin perheen kuin parisuhteenkin hyvinvointia. Digitaalisten ratkaisujen kautta on mahdollista myös lisätä vanhemmuuden voimavaroja. Digitaaliset ratkaisut mahdollistavat maksuttomia verkkopalveluita vanhempien käyttöön, joiden myötä voidaan edistää avunsaantia arkeen ja pystytään jakamaan tehokkaiksi todettuja menetelmiä ja interventioita kustannusvaikuttavasti perheille. Palveluiden käyttö ei digitaalisuuden myötä katso aikaa eikä paikkaa ja anonymiteetti säilyy sellaisilla vanhemmilla, jotka pelkäävät leimautumista palveluihin hakeutumisessa. Digitaalisuuden kautta voidaan vastata myös palveluihin hakeutumisen haasteisiin, jotka liittyvät lastenhoitojärjestelyihin, perheen taloudelliseen tilanteeseen, alueen puutteellisiin palveluihin tai välimatkoihin. (Lamberton, Devaney & Bunting 2017; Kouvonen & Kurki 2020, 196.)

Digitaalisuuden avulla on mahdollista saada vertaistukea etäyhteyksin. Se edistää myös yhteisöllisyyttä helppouden sekä saavutettavuuden näkökulmista. Saavutettavuus on digitaalisuuden hyviä puolia myös silloin kun halutaan informoida isompaa joukkoa. Digitaalisten ratkaisujen kautta pystytään lisäksi vastaamaan alueelliseen tasavertaisuuteen, sillä tieto palveluista on kaikkien saatavilla ajasta ja paikasta riippumatta. Digitaalisiin ratkaisuihin lukeutuvat esimerkiksi ympärivuorokauden saatavilla olevat asiantuntijapalvelut, verkkoluennot, chat-palvelut, podcastit sekä järjestöjen tarjoamat digitaaliset tuen muodot. (Heiskanen ym. 2019, 30–34; Lamberton, Devaney & Bunting 2017; Kouvonen & Kurki 2020, 196.)

Tämän kehittämistyön ohessa syntyi sivutuotoksena digitaalinen palvelukartta, jonka tavoitteena oli edistää perheiden hakeutumista varhaisen tuen palveluihin sekä lisätä tietoutta varhaisesta tuesta, jota perheille on tarjolla. Palvelukartassa on koottuna yhteen Orimattilan alueen lapsiperheiden palvelut, mukaan luettuna joitakin kolmannen sekä yksityisen sektorin tarjoamia palveluita. Palvelukartasta löytyy myös pelkästään sähköisessä muodossa olevia palvelusivustoja. Ajatuksena oli, että yhdellä katsauksella vanhempi tai työntekijä pystyy katsomaan tarjolla olevat palvelut ja saa yhteystiedot sekä lisäinformaatiota klikkaamalla palvelun nimen kohdalla verkkosivuille johtavan hyperlinkin auki. Digitaalisesta palvelukartasta on myös tulostettu A3-versio, jossa palveluiden yhteystiedot ja informaatio aukeavat QR-koodin kautta. Digitaalista palvelukarttaa varten selailiin lisäksi lähikuntien verkkosivustoja ja heidän mallejaan tuoda tietoa palveluista esille. Ajatus tähän palvelukarttaan jaostui Hollolan kunnan mallin pohjalta. (Hollolan kunta 2022.) Palvelukartta löytyy tämän opinnäytetyön liitteistä (liite 5).

Digitaalinen palvelukartta muotoutui Canva-sovelluksella ja se löytyy tämän opinnäytetyön liitteistä. Palvelukartasta muodostui lopulta oma kehittämisprosessinsa infograafeihin liittyneen pääprosessin

rinnalla. Digitaalisen palvelukartan testaajina toimivat Länsi-Orimattilan päiväkodin henkilöstö ja päiväkodin vanhemmat. Palvelukartta julkaistiin päiväkodin käyttöön helmikuussa 2023 ja se oli päiväkodin henkilöstön ja vanhempien käytössä huhtikuun loppuun, jolloin keräsin palvelukartan käytöstä palautetta niin henkilöstöltä kuin vanhemmiltakin.

Palvelukartasta saatu palaute oli pääosin hyvää, kehittämis ehdotuksena nousi henkilöstön osalta tiedon lisääminen palveluiden sisällöstä. Henkilöstö kaipasi vielä parempaa sisällönavausta esimerkiksi hyvinvointialueen tai kolmannen sektorin toimijoiden osalta, mitä mikäkin palvelu todellisuudessa tarkoittaa. Vanhemmat antoivat palautetta siitä, etteivät QR-koodit tuntuneet luontevilta. Toisaalta informaatio on nykyaikaisesti, helposti ja selkeästi saatavilla silloin, kun tietoa palveluista tai harrastuksista tarvitsee. Digitaalisen palvelukartan osalta huomasin, ettei päiväkodin sähköinen viestintäjärjestelmä saavuta kaikkia vanhempia, sillä järjestelmän käyttö on monella vanhemmalla vähäistä ja sisäänkirjautuminen vaatii verkkopankkitunnistautumisen.

8 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI

Esittelin valmiit infograafit Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän tapaamisessa maaliskuussa 2023. Samalla kerroin prosessin sivutuotoksena syntyneestä digitaalisesta palvelukartasta. Tuossa tapaamisessa oli paikalla edustajia Orimattilan kaupungilta, nuorisopalveluista, neuvolasta, Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, hyvinvointialueelta sekä oppilashuoltoryhmästä. Kävin läpi kyselyaineiston, jonka jälkeen pyysin palautetta tähänastisesta prosessista sekä infograafeista. Infograafit sekä niiden taustalla ollut aineistonkeruu saivat kuulijakunnalta positiivisen vastaanoton.

Kyselyyn vastanneiden määrää kommentoitiin laajaksi, infograafeja selkeiksi ja paljon asiaa sisältäviksi. Orimattilassa on vuosittain järjestetty Perheille Parasta -työryhmän organisoima kysely perheille, joka jätetään tältä vuodelta väliin, näin kattavan kyselyaineiston ansiosta. Digitaalista palvelukarttaa kommentoitiin mahtavaksi työkaluksi, jonka käyttöönottoa toivottiin mahdollisimman pian. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Orimattilan alueyhdistys esitti toiveen palvelukartan liittämistä heidän sekä kaupungin Internet-sivuille. Kokonaisuudessaan kehittämistyötä ja siitä syntynyttä tuotosta kommentoitiin perheiden palveluiden kehittämisen kannalta tärkeäksi. Tapaamisessa käytiin keskustelua myös perheiden verkostojen puutteellisuudesta ja siitä, mistä vertaistukea olisi mahdollista saada. Infograafeja kommentoitiin lisäksi erilaisten kehittämiskohteiden muistuttelijana, mihin kukin sidosryhmän taho voisi pala palalta tarttua omissa kehittämistöissään. Seuraavat askeleet kehittämisen suhteen saivat ryhmässä useampia pohdintoja, joten sovimme, että eri tahot tutustuvat vielä rauhassa kyselyn aineistoon, infograafeihin ja digitaaliseen palvelukarttaan.

Maaliskuussa 2023 olleen Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden tapaamiseen jälkeen sain kutsun Mannerheimin Lastensuojeluliiton Orimattilan alueyhdistyksen järjestämään Perheille Parasta laajennettuun työryhmään. Työryhmän tapaamisessa oli paikalla avoimen päiväkodin, seurakunnan, hyvinvointialueen, liikuntapalveluiden sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustajat. Esittelin kyselyn aineiston sekä infograafien sisällöt heille ja tämän jälkeen käytiin keskustelua tulosten pohjalta. Keskustelun aiheena oli lisäksi kehittelemäni digitaalinen palvelukartta. Keskustelun voisi summata niin, että palveluita on jo alueella paljon tarjolla, niin kolmannen sektorin kuin hyvinvointialueen tarjoamina, mutta niiden löydettävyyteen tulisi keksiä ratkaisuja. Työryhmässä käytiin keskustelua, että digitaalista palvelukarttaa, johon palvelut olisivat koottuna yhteen, on kehitelty kaupungissa useamman vuoden ajan.

Osallistuin seuraavaan Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän tapaamiseen 2.5.2023. Tapaamisessa käytiin keskustelua siitä, etteivät kokoukseen osallistuneet olleet vielä ehtineet paneutua ajan kanssa infograafien sisältöihin tai tekemään niiden pohjalta kehittämissuunnitelmia, joten ne jäävät työvälineeksi lapsiperheiden palveluiden kehittämisen pohjalle. Digitaalisesta palvelukartasta keskustelimme sen verran, että syksyllä kaupungin Internet-sivut uudistuvat, joten vaihtoehtona on digitaalisen palvelukartan hyödyntäminen siellä tiettyä korvausta vastaan. Tässä haasteeksi nousi hyperlinkkien toimivuuden testaaminen sekä digitaalisen palvelukartan pitäminen ajantasaisena, johon pitäisi löytyä aikaa. Toisena vaihtoehtona nostettiin jonkin toisen tahon, kuten Koppari-sivuston (Koppari julkaisuaika tuntematon) tekemä alusta palveluiden löydettävyyden edistämiseksi. Orimattilan kaupungilla on sopimus Koppari-sivuston kanssa Orimattilan nuorten Internet-sivustojen osalta.

Sovimme tapaamisessa, että palaamme syksyllä asiaan digitaalisen palvelukartan hyödyntämisen suhteen.

Pyysin vielä sähköpostilla toukokuun 2023 lopulla palautekierroksen infograafeista ja digitaalisesta palvelukartasta Orimattilan lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän jäseniltä. Palautekierrokselta sain vielä seuraavanlaiset kommentit:

Infograafien visuaalinen selkeys ja hahmotettavuus erinomainen. Luokittelussa/teemoittelussa olet myös onnistunut. Tällä myös käyttöarvoa palveluiden suuntaamisessa. Digitaalisen palvelukartan perusidea ok, mikäli kumppanina olisi myös hva. Nykymuodossaan ja -tilanteessa tosiaan toimijoiden välisiä sekä digialustan ratkaisemattomia kysymyksiä vielä, jotta ideaalisti sähköisenä, päivittyvänä saisi näppärästi käyttöön.

*Lopullinen tuotos näyttää upealta! Infograafeissa oli muutama asia, mitkä nousivat perusopetuksen osalta esiin (mielenterveyden haasteet, koulunkäynnin tukeminen, sosiaalisen median ja internetin haasteet). Mutta tuollaista palvelukarttaa tosiaan läh-
tökohtaisesti silloin lähdettiin miettimään ensimmäisillä kerroilla 2022, mietitään vielä miten näitä voisi hyödyntää.*

Mielestäni olet hyvin kiteyttänyt tärkeimpiä asioita ko infograafiin. Tässä kohdin tulisi yksi asia kerrallaan tarttua toimeen ja lähteä edistämään asioita parempaan suuntaan. Tuossa on selkeä kartta meille ammattilaisille kuinka edetä. Kiitos siitä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa peilataan kyselyn kautta saatua aineistoa teorian tietoon. Tulosten ja teorian tiedon rinnalle tuodaan esille myös mahdollisia ratkaisuehdotuksia kaupunkitasolla. Näitä ratkaisuehdotuksia löytyy erityisesti järjestötasolta. Aineisto esitellään samassa järjestyksessä kuin se on infograafeissa-kin.

9.1 Apu vanhemmuutta kuormittaviin tekijöihin

Ensimmäinen perheiltä noussut teema liittyi perheiden kokemuksiin vanhemmuutta kuormittavista tekijöistä. Nämä kokemukset ovat subjektiivisia, mutta samansuuntaisia vastauksia tuli todella paljon niin monivalintakysymysten kuin avoimien kohtien osalta. Vanhemman väsymys, kiire sekä tukiverkoston puutteellisuus nousivat toistuvina vastauksina. Kyselyn aineistoa läpikäydessä huomio kiinnitettiin myös siihen, että monet vastaajista kokivat usean kuormitustekijän samanaikaisesti vaikuttavan omaan arkeensa. Assen, Post, Grietens & Knot-Dickscheit tutkimuksen (2022, 321–322) mukaan monimutkaisista ja moninkertaisista ongelmista kärsiville perheille ominaista on ongelmien kasaantuminen elämän eri alueille, joka näkyy esimerkiksi vanhemmuudessa, mielenterveyden haasteissa tai kotitalouden hoidossa. Aikaisemmat tutkimukset (Millet ym. 2016, 176–183) ovat osoittaneet, etteivät perheille tarjotut palvelut aina kohtaa perheiden todellisia tarpeita.

Yhden haasteen lapsiperhearkeen tuo työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja siinä onnistuminen. Perhe ja työ ovat ihmisen keskeisiä elämän osa-alueita sekä hyvinvoinnin osatekijöitä. Ansiotyö tuottaa toimeentuloa sekä parhaimmillaan luo myös sosiaalisia suhteita sekä mielekästä toimintaa. Kotona tehtävä hoivatyö sekä tunnesuhteet rakentavat perhe-elämän ytimen ja samalla luovat sekä ylläpitävät hyvinvointia. Perhe-elämä sekä ansiotyö vaativat fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Näin ollen työoloilla, työn järjestämisen tavoilla sekä työajoilla on suuri merkitys niin yksilöiden ajankäyttöön kuin heidän voimavaroihinsakin. (Salmi & Lammi-Taskula 2014a, 38.)

Allardt (1993, 89–91) määrittelemiä hyvinvoinnin ulottuvuuksia voidaan peilata myös vanhemmuuden, perhe-elämän ja työn yhteensovittamiseen. Loving-ulottuvuus liittyy työn tuomiin ihmissuhdetarpeisiin, having-ulottuvuus materiaaliin tarpeisiin ja being sekä doing-ulottuvuudet työn luonteeseen ja ihmisen mahdollisuuksiin toteuttaa oikeuksiaan työpaikalla. Esimerkiksi kokemus ajan riittämättömyydestä kotitöihin voidaan heijastaa doing-ulottuvuudelle, jossa ristiriidassa ovat työn vaatima aika, vapaa-aika sekä kotitöiden viemä aika, jotka heijastuvat myös parisuhteeseen. Tällöin vaikutuksia on myös loving-ulottuvuuteen. Vanhemmalla on siis hyvinvoinnin ulottuvuuksia niin perhekuin työelämässään, jotka keskinäisessä vuorovaikutuksessaan saattavat aiheuttaa ristiriitoja, mutta tarjoavat myös resursseja jaksamiseen. (Salmi & Lammi-Taskula 2014a, 40.) Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän lapsiperhekyselyn (2014a, 41–42) pohjalta lähes kolmasosa työssäkäyvistä pienten lasten vanhemmista koki, että heillä on työnsä takia usein tai jatkuvasti liian vähän aikaa lapsilleen. Puolison kanssa koettu ajanpuute oli yhtä yleistä kuin lastenkin suhteen koettu ajanpuute. Yleisimmin tämäkin oli THL:n tekemän kyselyn pohjalta koettuna pikkulapsiperheissä. Lapsiperheiden vanhemmista 40 % koki laiminlyövänsä kotiasioita työnsä takia ja samansuuruinen prosenttiosuus oli huolissaan omasta jaksamisestaan vanhempana. (Salmi & Lammi-Taskula 2014a, 41–42.)

Orimattilan lapsiperheille suunnatun kyselyn kautta noussut yksi kuormitustekijä liittyi vanhempien kokemukseen siitä, ettei vanhemmuuden jakaminen ole tasavertaista kumppanin kanssa. Lapsiperheissä vanhempien välinen toimiva parisuhde sekä keskinäinen työnjako ovat keskeisessä osassa kaikkien perheen jäsenten hyvinvointia ajatellen. Erilaiset arkirutiinit (kotityöt, työssäkäynti, lastenhoito, harrastukset) on opeteltava jakamaan niin, että ne tukevat perheen hyvinvointia. Yleisin riidanaihe lapsiperheissä on kotitöiden jakaminen, joka aiheuttaa erimielisyyksiä puolelle pareista. Tämä heijastuu myös parisuhteen hyvinvointiin, sillä kotitöiden jakoon liittyvät aiheet koetaan kuuluvan oikeudenmukaisuuden ja reilun työnjaon kysymyksiksi. (Salmi & Lammi-Taskula, 2014b, 72–73.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton teettämän vuosiraportin pohjalta (2020, 9) nousivat myös esille arjen vastuiden epätasainen jakaantuminen kumppanin kanssa sekä eroon tai uusperheeseen liittyvät huolet. Psykkisen terveyden osalta huolesti oma tai toisen vanhemman kokema ahdistus tai masentunut mieliala. (MLL 2020, 9.) Orimattilan lapsiperheille suunnatussa kyselyssä lähes kolmasosa (26 %) kaipasi tukea oman tai läheisen mielenterveyden haasteisiin. Luku on suuri, siihenkin verrattuna, että esimerkiksi päihteisiin tai riippuvuuksiin tukea tarvitsi vanhemmista vain murto-osa (5 %).

Vanhempien mielenterveyshäiriöt, diagnoosista riippumatta saattavat lisätä myös lasten riskiä sairastua mielenterveyshäiriöön. Tieto lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöistä on viime vuosina lisääntynyt paljon. Myös tietous mielenterveydenhäiriöiden hoidosta, merkityksestä sekä ennaltaehkäisystä on kasvanut. Lapsia ja nuoria ohjataan herkemmin palveluiden piiriin ja kuntien eri toimijat ovat otaneet aktiivisemmin käyttöönsä eri menetelmiä ja toimintatapoja mielenterveyden edistämiseksi ja ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Turvallinen, riittävän resursoitu ja ennakoitu arki, jonka myötä mahdollistuu ikätasonmukaiset haasteet sekä osallisuus, ovat lasten ja nuorten hyvän mielenterveyden peruspohja. (Santalahti & Marttunen, 2014, 191–192.) Mielenterveydenhaasteet tuntuvat olevan nykyään yhä yleisimpiä eri-ikäisten keskuudessa, mutta toisaalta on hyvä, että niistä myös keskustellaan julkisuudessa entistä avoimemmin.

9.2 Tuki vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen

Orimattilan lapsiperheille suunnatun kyselyn pohjalta vanhemmilta oli tulkittavissa riittämättömyyden tunteita esimerkiksi haastavissa kasvatustilanteissa ja tukea tarvitsevien lasten kanssa. Tämä tulkinna pohjautuu siihen, että vanhempien huoli toistui useammassa vastauksissa juuri näihin teemoihin liittyen. Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin se, että vanhemmat tiedostavat haasteet ja olisivat halukkaita ottamaan tukea vastaan.

Heleniuksen (2015, 93) tutkimuksen pohjalta vanhemmat rakentavat hyvää vanhemmuutta vuorovaikutteisuuden, vastuullisuuden, yhteisymmärryksen, kohtuullisuuden, rentouden, vanhempien oman esimerkin, kontrollin, luottamuksen, neuvottelun ja oman käyttäytymisen reflektoinnin teemoilla. Kyseinen tutkimus käsitteli nuorten alkoholinkäyttöä ja tuon tutkimuksen mukaan ehkäisvässä päihdetyössä kannattaa panostaa vertaiskeskusteluiden mahdollistamiseen sekä vanhempien keskusteluvälmiuksien vahvistamiseen. (Helenius 2015, 93–94.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen teettämän kyselyn (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 37–38) pohjalta vanhempien keskeisimpinä huolenaiheina ovat lapsen fyysiseen ja psyykkiseen ter-

veyteen, psykososiaaliseen kehitykseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä tunne-elämän kehittymiseen liittyvät huolet. Lapsen oppimiseen, oppimisvaikeuksiin ja käytökseen liittyvät huolet koskettivat vain pientä osaa THL:n (2011, 37–38) kyselyyn vastanneista vanhemmista. Vanhempana toimimisen huolet liittyivät kyselyn pohjalta vanhempien omaan jaksamiseen (uupumus sekä työn ja perheen yhteensovittaminen), yhteisen ajan riittävyteen lapsen kanssa, vanhemmuuden taitoihin sekä ristiriitojen selvittelyyn. Perheen tilanteeseen liittyvät huolet koskettivat parisuhteen haasteita, taloudellista tilannetta tai työttömyyttä. Oma tai läheisen liiallinen tai ongelmallinen Internetin ja päihteiden käyttö olivat huolta aiheuttavia riippuvuuksia. (Perälä ym. 2011, 37–38.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton teettämän Vanhempainnetin- ja puhelimen vuosiraportin (2020, 5–9) mukaan viisi keskeisintä lasta koskettavaa yhteydenotonaihetta olivat psyykinen terveys, arjen haasteet, kehitysvaiheet, ihmissuhteet sekä varhaiskasvatus ja koulu. Lapsen temperamentti sekä kehitysvaiheiden haasteet mietityttivät eniten alle kouluikäisten lasten vanhempia. Myös käytös sekä rajojen asettaminen huolettivat vanhempia. Murrosikäisten lasten osalta vanhempia mietitytti lasten sulkeutuneisuus tai tunteiden ailahtelu. Arjen haasteita lisäsi raportin mukaan myös tukiverkoston puutteellisuus. Erityisesti 12–17-vuotiaiden lasten ahdistuneeseen ja masentuneeseen mielialaan, päihteiden käyttöön sekä viiltelyyn tuli vanhempainnetin – ja puhelimen kautta paljon yhteydenottoja. Ihmissuhteisiin liittyen puheenaiheina olivat perheen eriävät kasvatusnäkökymykset sekä uusperhe-elämä. Lasten kaverisuhteisiin liittyvät haasteet sekä yksinäisyys nousivat myös huolenaiheista esille. Kouluun ja varhaiskasvatukseen liittyvät huolet koskettivat läksyjen tekemistä sekä oppimis- ja keskittymishaasteita. Etenkin pandemia-aikana vanhemmat, joiden lapsilla oli erityisen tuen tarpeita, kokivat koulun tuen riittämättömäksi lapsen kouluun liittyvien haasteiden suhteen. (MLL 2020, 5–9.)

Orimattilassa on järjestetty haastaviin kasvatustilanteisiin liittyen uhmakoulua vanhemmille, jotka kokevat haasteita alle kouluikäisten lastensa kanssa. Uhmakoulua ovat vetäneet työparina alle kouluikäisten palveluihin suuntautunut sosiaaliohjaaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Uhmakoulu on sisältänyt useampia tapaamisia vanhempien kanssa ja se on toteutunut vanhempainiltatyylillä useampana iltana tietyn ajanjakson ajan. Uhmakoulu on ollut alueellista ja perheille maksutonta. Uhmakoulussa yhdistyy ammattilaisen tarjoama tuki, yhteisöllisyys sekä vertaistuki, jota myös monet vanhemmat toivoivat kyselyn pohjalta.

9.3 Vapaa-ajantoimintaa perheille

Orimattilan lapsiperheille suunnatun kyselyn pohjalta vanhemmat kaipasivat myös alueelle vapaa-ajan toimintaa, johon liittyivät muun muassa perheiden yhdessäolo, nuorten vapaa-ajan paikat ja alakoululaisten harrastusmahdollisuudet koulun jälkeen. Ihmisen vapaa-ajan ollessa todella vapaata, voidaan sitä pitää tavoitteena itsessään eikä välineenä johonkin pääsemiseksi. Vapaa-ajan vapaus on omanlaatuinen inhimillinen kokemus, joka heijastelee ihmisen omaa persoonallista, yksilöllistä tyydytystä. Vapaa-ajan voidaan nähdä palvelevan myös muita tavoitteita kuten terveyttä, kuntoutusta tai koulutusta. Tällöin vapaa-ajalla voidaan nähdä olevan myös yhteisöllisiä ja sosiaalisia tavoitteita. Vapaa-ajalla voidaan nähdä olevan positiivisia vaikutuksia, kun se nähdään päämäärien saavuttamisen välineenä tai tavoitteena itsessään. Vapaa-aika saattaa olla kuitenkin aiheuttaa osalle ihmisistä negatiivisia kokemuksia, jos se tuntuu pitkästyttävältä tai tyhjältä, jolloin se voi tuottaa myös negatiivisia lieveilmiöitä, jos vapaa-ajan tyhjyyttä täytetään esimerkiksi päihteiden käytöllä.

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta vapaa-ajan tehtävänä on tukea ihmisiä sekä erityisesti nuoria löytämään myönteisiä sisältöjä elämäänsä. (Kurki 2011, 57–58.)

Harrastamiseen liittyen nousi myös Erkkilän (2019, 82) pro gradu -tutkielmassa vanhemmilta huoli. Kyseisessä tutkielmassa käsiteltiin perhepalveluiden käyttöä Pohjanmaalla. Erityisesti vanhemmat nostivat esille nuorten harrastuspaikat sekä heille suunnattujen ajanviettopaikkojen puutteellisuuden. Ylipäättään harrastusmahdollisuudet olivat paremmat isommissa kaupungeissa kuin pienillä paikkakunnilla. Erkkilän (2019, 82) tutkielmassa vanhemmat olivat huolissaan monilapsisten sekä vähävaraisten perheiden harrastusmahdollisuuksista, sillä harrastamisen koettiin olevan suhteellisen kallista. Tämän pohjalta kyselyyn vastanneet toivoivatkin enemmän ilmaisia tai edullisia harrastusmahdollisuuksia lapsille. Tähän toivottiin kunnalta tai järjestöiltä tukea. (Erkkilä 2019, 82.)

Harrastamiseen liittyen on olemassa Harrastamisen Suomen malli, jonka tarkoituksena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteyteen. Harrastamisen Suomen mallissa yhdistyvät koulujen ja harrastustoimijoiden välinen yhteistyö, lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoveista sekä jo olemassa olevien hyvin käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, julkaisuaika tuntematon.) Maksuttomien ja nuorten toiveiden mukaisten harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen koulupäivien yhteydessä tähtää hyvinvoinnin edistämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tällä mallilla on myös positiivisia vaikutuksia perheen yhteisen vapaa-ajan lisääntymiseen sekä harrastuskustannusten alentumiseen. (Salasuo 2021, 5.)

Vapaa-ajan paikkojen lisäämiseen liittyen Orimattilassa on avautumassa syksyllä 2023 nuorille oma nuorisokahvila, joka toteutuu monialaisessa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Orimattilassa pyritään myös lanseeraamaan tulevaisuudessa liikkuva nuorisotila yhteistyössä kirjasto- ja kulttuuri-toimen kanssa. Liikkuva nuorisotila toimisi kirjastoauton yhteydessä, jotta nuorisopalvelut olisivat myös sivukylien saavutettavissa. (Orimattilan kaupunki 2022.)

9.4 Yhteisöllisyyttä ja ohjausta

Orimattilan lapsiperheille suunnatun kyselyn pohjalta vanhemmat kaipasivat yhteisöllisyyttä ja ohjausta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton teettämän vuosiraportin (2020, 9) mukaan vanhemmat kaipasivat kovasti keskustelukumppania, jolle kertoa omasta elämäntilanteestaan. Ammattilaisten osalta vanhemmat kaipasivat kiireetöntä kohtaamista sekä myötätuntoa. (MLL 2020, 9.)

Yhteisöllisyys ja osallisuus voidaan linkittää käsitteinä toisiinsa. Osallisuus on jotakin mikä rakentuu yksilön ja yhteisön välisessä suhteessa. Sosiaalipedagogisessa osallisuuskäsityksessä tätä suhdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman monipuolisesti. Osallisuus voidaankin nähdä kolmen ulottuvuuden kautta, jossa ihminen on osa yhteisöä, toimii osana yhteisöä sekä kokee kuuluvansa yhteisöön. Sosiaalipedagogisen osallisuuskäsityksen pohjalta nämä kaikki kolme ulottuvuutta tulisi toteutua puhuttaessa osallisuudesta. Yhteisöllä voidaan tarkoittaa pieniä konkreettisia yhteisöjä tai abstrakteja yhteisöjä kuten yhteiskuntaa. Olemisen tasolla yhteisön tulisi hyväksyä yksilö yhteisöönsä ja taas yksilön tulisi tuntee halua kuulua yhteisöön. Toiminnan tasolla vaaditaan yhteisöltä toimintavalmiuksia, joita tarjota yksilölle ja taas yksilöltä itseltään vaaditaan riittäviä osallistumismahdollisuuksia. Kuulumisen tasolla yhteisön tulisi tarjota yksilölle kokemus yhteenkuuluvuudesta ja yksilön tasolla

oman merkityksen ymmärrystä yhteisöön kuulumisesta. Osallisuus toteutuu pieniyhteisöissä, mutta sillä on myös yhteiskunnallinen ulottuvuus. Eri yhteisöihin kuten koulu- ja työyhteisön tai perheen kautta ihminen kiinnittyy yhteiskunnan toimintajärjestelmiin, jotka mahdollistavat ihmiselle elämänhallintaa, tarpeiden tyydyttämistä ja itsensä toteuttamista yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala & Rynnänen 2013, 17–26.)

Perheet kaipasivat heille suunnatun kyselyn mukaan vertaistukea erityisesti eroperheisiin sekä lisäksi keskusteluseuraa ja ammattilaisen tukea palveluihin ohjautumisessa. Orimattilassa on useampi Mannerheimin Lastensuojeluliiton alueyhdistyksen perhekahvila, jotka ovat tarkoitettuja perheiden kohtaamispaikoiksi. Perhekahviloita on myös kylillä ja järjestön toiminta on jalkautunut sinne, jotta tieto palveluista saavuttaisi mahdollisimman monen välimatkoista huolimatta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on myös mukana orimattilalaisten yhteisen olohuoneen ideoinnissa. (MLL Orimattilan yhdistys ry 2023.) Yhteisöllisyyteen liittyen Orimattilassa on kehitteillä monitoimitalo, jossa olisi yhdistettynä esimerkiksi varhaiskasvatus-, koulu-, kirjasto- ja kulttuuripalveluita saman katon alle. Samalla edistettäisiin orimattilalaisten kohtaamispaikkatoimintaa. (Orimattilan kaupunki 2022.)

9.5 Palveluihin hakeutuminen ja palveluiden kehittäminen

Vanhemmat tuottivat paljon erilaisia keinoja palveluihin hakeutumisen edistämiseksi. Keinot olivat niin sähköisiä kuin kasvokkain tapahtuvaan asiointiin liittyviä. Särkikankaan (2020, 3–4) tutkimustulosten pohjalta vanhemmilla voi olla käytössään vuosien aikana jopa kymmeniä erilaisia palveluita. Erillään toimivien sekä erilaisia toimintamalleja käyttävien palveluiden hallinta tuottaa perheelle omia haasteitaan. Särkikankaan (2020, 3–4) tutkimuksen tuloksissa tuotiin esille myös, etteivät palvelut ole digitalisoituneet vanhempien odotusten mukaisesti. Perheiden näkökulmasta palveluiden funktio voi näyttäytyä ristiriitaiselta. Perheille suunnattujen palveluiden tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, mutta niiden käyttö vie arvokasta aikaa muilta arjen toiminnoilta. Särkikankaan (2020, 3–4) tutkimuksen pohjalta perheillä näyttää myös olevan vaikeuksia löytää sopusointu palvelujärjestelmän asettamien ajallisten ja toiminnallisten edellytysten sekä perheen erityislapsen vaatiman hoivan ja tuen suhteen, jotka osaltaan tuovat haasteita arjen sujuvuuteen ja täten heijastuvat myös perheen hyvinvointiin. (Särkikangas, 2020 3–4.)

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa (Waid, Tomfohrde & Kutzler 2022, 563–568) haluttiin saada selville, miten sosiaali-, terveys- ja mielenterveyspalveluihin oikea-aikaista hakeutumista sekä asiakkaiden palveluihin sitoutumista voitaisiin edistää, erityisesti kiinnittämällä huomiota lapsiperheiden palveluohjaukseen. Tutkimuksessa käytettiin keinoina puhelimesta ja verkkoalustalla tapahtuvaa palveluohjausta, jota tutkittiin 12 viikon ajan. Tutkimuksen kautta saadulla tiedolla on mahdollista vahvistaa lapsiperheiden hyvinvointia, edistää palveluihin hakeutumista sekä vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden eriarvoistumista. Yksi tutkimuksen kautta nousseista pääteemoista oli empaattinen sitouttaminen, jossa työntekijä sitouttaa asiakasta palvelun pariin antamalla vuorovaikutushetken aikaa sekä puhumalla asiakkaalle ymmärtäväisesti ja kunnioittavasti. Toinen pääteema, joka tutkimuksen kautta nousi, oli yksilökeskeinen palveluohjaus, jossa erityispiirteinä oli joustavuus sekä yksilöllisten palvelutarpeiden huomioiminen. Palveluohjauksen joustavuus nousi esille siinä, ettei asiakkaan tarvinnut ajaa palveluohjaajan luokse vaan palveluohjausta oli mahdollista hoitaa asiakkaan omien ai-

kataulujen puitteissa puhelimitse tai verkkoalustan kautta. Yksilöllisten palvelutarpeiden huomioimisessa asiakkaat arvostivat sitä, että heille tarjottiin palveluita, joista heillä itsellään ei ollut tietoutta tai joita he itse eivät olisi ehtyneiltä voimavaroiltaan jaksaneet etsiä. (Waid, Tomfohrde & Kutzler 2022, 563–568.)

Orimattilan lapsiperheille suunnattuun kyselyyn vastanneet vanhemmat tuottivat muun muassa, että palvelut voisivat olla näkyvämmiin esillä, tietoa palveluista tulisi olla paremmin saatavilla ja matalan kynnyksen palveluita voisi olla enemmän. Erkkilän (2019, 93) pro gradu -tutkielmassa nousi esille myös tiedottamisen sekä viestinnän tärkeys palveluiden käytön sekä löydettävyyden osalta. Sosiaalinen media koettiin mielekkääksi tavaksi saada tietoa palveluista. Erkkilän (2019, 93) tutkielmassa kyselyyn vastanneet vanhemmat toivoivat kuntien Internet-sivujen olevan ajan tasalla ja tiedon löydettävyyttä yhdeltä sivustolta. Toimivat sähköiset palvelut ovat vanhempien näkökulmasta osa laadukasta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumuotoilua, johon kunnissa tulisi panostaa. Palveluissa tulisi huomioida myös niiden käytön helppous sekä asiakaslähtöisyys. (Erkkilä 2019, 93.)

9.6 Palveluihin hakeutumiseen liittyvät haasteet

Perälän ym. (2011, 8–9) teettämän tutkimuksen mukaan vanhemmat saivat apua huoliinsa hyvin. Tavallisimmat avun saannin aiheet olivat viimeisen vuoden aikana arjessa jaksaminen, lapsen terveys, henkinen tuki sekä tuki lasten hoitoon. Tuki koettiin riittämättömäksi liittyen lapsen tunne-elämäntaitoihin, psykososiaaliseen kehitykseen, käytökseen sekä terveyteen liittyvissä huolen aiheissa. Suurin osa vanhemmista olivat käyttäneet lastenneuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin, terveyskeskuksen sekä hammashuollon palveluita. Sosiaalihuollon sekä psykososiaalisen oppilashuollon palveluita koettiin haastaviksi saada. (Perälä ym. 2011 8–9.)

Samansuuntaisia asioita nousi myös Orimattilan lapsiperheille suunnatun kyselyn kautta, sillä vanhemmat tuottivat palveluihin hakeutumista hankaloittaviksi tekijöiksi pitkät hoitojonot ja avunsaannin pitkittymisen sekä välimatkat palveluihin. Osalla vanhemmista oli tunne siitä, ettei ammattilaisilla ole aikaa heille tai heille ei tarjota palveluita. Myös avunsaanti sekä ajanvaraus itsessään koettiin haasteellisiksi. Vanhemmat nostivat myös resurssien, säästöjen sekä työntekijöiden vaihtuvuuden merkityksellisiksi palveluihin hakeutumisessa.

Erkkilän (2019) pro gradu -tutkielman pohjalta päädyttiin samaan johtopäätökseen siitä, että samoihin palveluihin perheet olivat tyytyväisiä kuin tyytymättömiäkin. Kokemukset perhepalveluista ovat yksilölliset ja tähän vaikuttavat perheen tilanne sekä aikaisemmat asiointikokemukset palveluihin liittyen. Käyttäjämäärä palveluiden suhteen on suurta perhepalveluiden osalta, joten myös palaute voi olla kirjavaa, sillä palveluita ei voida standardoida niiden luonteen vuoksi. Palveluympäristö on laaja ja siihen kuuluu paljon erilaisia toimijoita. Asiointikokemukseen vaikuttaa myös se, miten kukin ammattilainen kohtaa perheet. (Erkkilä 2019, 78.)

Työntekijöiden vaihtuvuus nousi myös Erkkilän (2019, 79) pro gradu -tutkielmassa aiheeksi, jonka vanhemmat olivat kyselyyn vastatessaan nostaneet esille. Työntekijöiden vaihtuvuudella on vaikutusta myös ammattilaisen ja asiakkaan välisen asiakassuhteen muodostumiseen. Myös toiminnan ja hoidon jatkuvuus saattaa häiriintyä, jos työntekijä vaihtuu tiheään. (Erkkilä 2019, 79.)

9.7 Palveluihin hakeutumista edistäneet tekijät

Lapsiperheille suunnattuun kyselyyn vastanneet vanhemmat mainitsivat paljon erilaisia palveluita kuntatasolta kolmannelle sektorille, jotka ovat edistäneet varhaisen tuen palveluihin hakeutumista. Koulujen pieniin ryhmäkokoihin sekä pienluokkatoimintaan olivat vanhemmat erityisen tyytyväisiä. Samoin Erkkilän (2019, 73–75) tutkielmassa nousi esille koulun, varhaiskasvatuksen sekä neuvolan osuus palveluihin, joihin vanhemmat olivat tyytyväisimpiä. Lisäksi varhaiskasvatuksen ja koulun ammattilaisiin sekä opetuksen laatuun olivat Pohjanmaan perhepalveluita käyttäneet vanhemmat tyytyväisiä. Sähköiset viestintäkanavat kuten Wilma sai monelta vanhemmalta kiitosta Erkkilän tutkielman mukaan. Tutkielmasta nousi esille myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä seurakunnan järjestämien perhekerhojen merkitys kotona oleville vanhemmille yhteisöllisyyden sekä lasten vertaissuhteiden näkökulmasta. (Erkkilä 2019, 73–75.)

Perälän ym. (2011, 8–9) tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä yhteistyöhön sosiaali- ja terveys sekä opetuspuolen ammattilaisten kanssa sekä ylipäätään lasten ja perheiden palveluihin. Perälän ym. (2011, 8–9) tutkimuksessa tyytyväisyys kohdistui erityisesti avoimen varhaiskasvatuksen sekä liikuntatoimen palveluihin. Palveluiden keskeisimmät kehittämistoiveet liittyivät erityistason palveluiden saatavuuteen, henkilökunnan pysyvyyteen ja määrään sekä palveluiden yksilöllisyyteen. Palveluita voisi paremmin yhteensovittaa, huomioida varhaiskasvatuksen ja koulun pienet ryhmäkoot sekä parantaa niin fyysistä kuin ajallistakin saavutettavuutta. (Perälä ym. 2011 8–9.)

Olin mukana Mannerheimin Lastensuojeluliiton alueyhdistyksen koolle kutumassa Perheille parasta -työryhmässä ja siellä tuli useampaan kertaan esille, että palveluita Orimattilan alueella on lapsiperheille tarjolla, mutta niiden pariin ohjautumista tulisi vielä kehittää. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta perustuu vahvasti vapaaehtoisuuteen ja ideaalitalanne olisikin se, että rajapintoja vapaaehtois- ja järjestötoiminnan sekä kunnan välillä ylitettäisiin. Järjestöillä ja kunnalla ovat yhteisenä kohderyhmänä kuntalaiset. Kunnan ja järjestöjen yhteisenä intressinä on lapsiperheiden parempi tavoittaminen ja palveleminen. Alueen hyvinvointisuunnitelmaan yleensä kootaan yhteen järjestöjen tarjoama toiminta, joka käytännön tasolla tulisi olla tuotettuna yhteistyössä kunnan kanssa. Vapaaehtoistoiminnan malleista olisi tärkeää keskustella yhdessä kuntapuolen edustuksen, järjestöjen sekä lapsiperheiden kanssa. Ideaalitalanteessa järjestöpuolelta voitaisiin ohjata henkilö hänelle sopivan viranomaisavun piiriin tai vastaavasti viranomainen osaisi tarjota henkilölle järjestöpuolen toimintaa tai kertoa osallistumismahdollisuuksista. Tässä tärkeää on, että osapuolet tuntevat toistensa toiminnan ja tekevät rajanvetoa siitä, minkälainen toiminta soveltuu vapaaehtoisille ja milloin on aihetta ohjata henkilö viranomaisavun piiriin. (Helenius & Rautava 2015, 123–124.)

10 POHDINTA

Orimattilan lapsiperheille tarkoitettu kysely suunnattiin kaikille Orimattilan alueen varhaiskasvatus- ja kouluikäisten lasten vanhemmille. Kyselyn perusjoukko oli tämän pohjalta suuri, se koostui noin 2300:n lapsen vanhemmasta. Tämän vuoksi valitsin aineistonkeruumenetelmäksi infograafeja varten verkkopohjaisen kyselylomakkeen.

Hain kyselyä varten tutkimusluvan Orimattilan kaupungin sivistystoimen johtajalta lokakuun 2022 lopulla, ennen kyselyaineiston julkaisemista perheille. Samalla allekirjoitimme opinnäytetyösopimuksen. Kyselyn aihe on perusteltu niin, että siihen osallistumisesta on hyötyä vastaajalle. Kyselyyn osallistuneita henkilöitä on informoitu kyselyn alussa olevan saatekirjeen muodossa, jossa kerrotaan tarkasti kuka kyselyn toteuttaa sekä mitä tarkoitusta varten. Kyselyn saatekirjeessä oli linkki tietosuojailmoitukseen, sillä kyselyssä käsiteltiin henkilötietoja. Kysely toteutettiin kuitenkin niin, ettei yksittäisiä vastaajia voinut tunnistaa, ainoastaan lasten lukumäärä perheessä, lasten ikä sekä palveluiden tarve sekä palveluiden käyttö olivat sellaisia tekijöitä, jotka erottelivat vastaajat toisistaan. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja minua kyselyn tekijänä tietysti velvoitti salassapitovelvollisuus ja oli tärkeää huomioida, että käytin aineistoa ainoastaan kehittämistyön tarpeisiin. Kyselylomake pohjaa arvioitiin ja työstettiin lapsi- ja perhepalveluiden ryhmän kanssa. Kyselylomakkeesta meni myös testiversiot valikoiduille vanhemmille, jonka myötä pystyi kehittämään kyselylomakepohjan toimivuutta.

Kyselylomake oli kaksi viikkoa auki ja siihen vastasi 183 henkilöä. Kyselyn vastaajamäärään voi olla tyytyväinen ja vastauksia tuli kattavasti kaiken ikäisten (0–17-vuotiaiden) lasten vanhemmilta. Webropol-sivusto helpotti aineiston läpikäyntiä ja avoimien kysymysten litterointi ei ollut niin työlästä sillä avoimien kysymysten vastaukset olivat suppeampia, mitä ne olisivat haastatteluaineistossa olleet. Jos kaikki perusjoukkoon kuuluneet henkilöt olisivat vastanneet kyselyyn, olisi aineiston läpikäynti ollut suorastaan mahdotonta, mutta ei ollut realistista edes odottaa niin suurta vastausmäärää. Hyödynsin aineiston analysoinnissa määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Saatua aineistoa voidaan pitää luotettavana sen perusteella, että aineistoa on kerätty useammalla tavalla, monivalintakysymyksen sekä avoimin vastauskohdin. Aineiston analysoinnissa on myös hyödynnetty numeerista taulukointia sekä avoimien vastausten kohdalla kahdenlaista aineiston analysointimenetelmää. Kyselyn kautta nousseet vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti ja vain palveluiden kehittämistä varten. Kyselyn tulokset ovat käsitelty luottamuksellisesti, enkä aineistonkeruuvaiheessa kyselyn tekijänäkään pystynyt erottelemaan vastaajia toisistaan. Tämä vahvistaa anonymiteetin säilymistä. Aineistosta nostettujen esimerkkien esiin tuonnissa on huomioitu myös, ettei tähän raporttiin tuotu arkaluontoisia asioita, vaikkei yksittäistä vastaajaa voinutkaan tunnistaa. Tämä raportti on kirjoitettu lähdekriittisesti, painottaen tieteellisesti hyväksytyjä sekä alkuperäisiä lähteitä. Kehittämistyön tuotoksina syntyneisiin infograafeihin sekä palvelukarttaan olen lisännyt oman nimeni tekijänoikeudellisista syistä.

10.1 Ammatillinen kasvu

Tämä kehittämistyö on opettanut paljon erilaisista kehittämisen prosesseista ja myös siitä, kuin yksi projekti voi yllättäen johdatella toiseen. Tämä prosessi on opettanut lisäksi sen, ettei tiettyjä prosesseja pysty kiirehtimään. Kehittämistyö on aikaa vaativaa työtä, eikä kaikki päätökset ole aina yhden ihmisen varassa, vaan pitää löytää keinot, joilla päättäjät vakuutetaan. Opinnäytetyöprosessi on opettanut itselle pitkäjänteisyyttä sekä sinnikkyyttä tiettyjen tavoitteiden saavuttamisessa. Tämän prosessin aikana olen päässyt tutustumaan todella mielenkiintoisiin tutkimusartikkeleihin ja päässyt näkemään varhaisen tuen käsitteen moniulotteisuuden perheiden näkökulmasta.

Tämä kehittämistyö on tarjonnut hienon mahdollisuuden päästä näkemään, miten päätökset kuntarakenteissa syntyvät sekä millaista moniammatillista työtä lapsi- ja perhepalveluiden osalta tehdään. Olen huomannut myös, että moniammatillisuus on rikkaus, ilman sitä ei mikään kehittämistoiminta onnistuisi. Tähän liittyy lisäksi innostaminen, kuinka hyvin yksittäiset toimijat voivat innostaa koko monialaista yhteistyöryhmää toimimaan kohden yhteisiä tavoitteita. Tämä kehittämistyö on avannut näkökantoja myös sen suhteen, että kehittämistä voidaan tehdä oikeastaan millä tasolla vain, ihan omassa perustyössäänkin. Pienet kehittämissuunnitelmat voivat johtaa joihinkin suurempiin, niin kuin kävi tässäkin työssä digitaalisen palvelukartan osalta, jota Orimattilan kaupunki jäi harkitsemaan omille Internet-sivuilleen. Itse pidän jo tällaiseen neuvotteluasetelmaan pääsyä työvoittona, toivottavasti muutkin tahot näkevät yksinkertaistenkin ratkaisujen merkityksen isommassa kuvassa. Kaiken kaikkiaan olen innostuneen odottavainen sen suhteen, millaisia kehittämissuunnitelmia tulevaisuus tuokaan tullessaan.

10.2 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä Orimattilan lapsiperheiden hyvinvointia tuottamalla tietoa perheiden varhaisen tuen tarpeista sekä palveluihin hakeutumisesta. Hyvinvointi on laaja käsite sisältäen yksilön oman onnellisuuden ja tyytyväisyyden elämäänsä sekä terveyden ja materiaalsen hyvinvoinnin ulottuvuudet. Hyvinvointiin kuuluvat myös muun muassa tarve olla sosiaalisessa suhteessa muihin ihmisiin, tarve liittyä yhteiskuntaan, mahdollisuus osallistua omaan elämään liittyvään päätöksen tekoon ja toimintaan sekä vapaa-ajan toiminnan mahdollisuudet. (OECD 2013, 10; Allardt 1993, 89–91.)

Hyvinvointia sekä kansalaisten edistymistä mitataan päättäjien, elinkeinoelämän ja median toimesta bruttokansantuotteen ja osakemarkkinoiden kautta kapea-alaisesti. Bruttokansantuote ei kuitenkaan oikeastaan määritä hyvinvointia, sillä esimerkiksi subjektiivisen hyvinvoinnin eli onnellisuuden mittaaminen jää näillä mittaustavoilla huomiotta ja vaikka bruttokansantuote kasvaisikin, ei se automaattisesti merkitse subjektiivisen hyvinvoinnin kasvua. Subjektiivisen hyvinvoinnin saavuttaminen tarkoittaakin siirtymistä materialistisista tavoitteista ihmistenvälisiin ja pyyteettömyyteen tähtääviin elämän päämääriin. Päämäärien saavuttamista tukee sosiaalialan toimijoiden työ, jossa tuetaan ihmisten välistä yhteistoimintaa sekä tunnustetaan ja poistetaan yhteiskunnan ja yksilöiden haavoittuvuutta lisääviä tekijöitä. (Salonen 2014, 40–52.)

Hyvinvoinnin kasvun arviointi on haastavaa tämän kehittämistyön tuotoksen kautta käsitteen laajuuden ja ajan rajallisuuden vuoksi. Alueellinen perheiden hyvinvoinnin mittaaminen tarvitsisi pidempikestoista vertailevaa tutkimusta sekä enemmän haastatteluaineistoihin perustuvaa tiedonhakua, jotta henkilöiden subjektiiviset kokemukset tulisivat vielä paremmin esille. Tästä nouseekin esille hyvä tutkimusaihe seuraavalle tekijälle, miten Orimattilan kaupunki on edistänyt lapsiperheiden hyvinvointia infograafien tuottaman aineiston pohjalta.

Hyvinvoinnin tekijöitä tässä kehittämistyössä on kuitenkin nostettu esille vanhempien toimesta. Tämän voi liittää myös hyvinvoinnin edistämiseen. Kuten Salonen artikkelissaan (2014, 52) mainitsee, hyvinvoinnin päämääriä tukee sosiaalialan työ, jossa kiinnitetään huomiota niihin tekijöihin, jotka tuottavat yksilöiden haavoittuvuutta. Näitä tekijöitä nousi kyselyn kautta monia esimerkkeinä mielen-terveydenhaasteet, vanhempien väsymys tai tukiverkoston puute. Erityisen hienona voidaan pitää sitä, että ensinnäkin kyselyn kautta tuli niin kattava määrä vastauksia ja niin useat vanhemmista halusivat avata elämäntilanteitaan ja kertoa kohtaamistaan haasteista. Tähän olisi tärkeää tarttua, jotta palveluiden kehittämistyö kohdentuu palveluiden käyttäjien näkökulmasta oikeisiin asioihin.

Kyselyn kautta nousi neljä isoa teemaa (apu vanhemmuutta kuormittaviin tekijöihin, tuki vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen, vapaa-ajan toiminta, yhteisöllisyys ja ohjaus), joihin tarttuminen palveluiden kehittämisen näkökulmasta edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Kyselyn tuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä samankaltaisiin tuloksiin on päästy myös useammassa aikaisemmassa tutkimuksessa (Perälä ym. 2011; Erkkilä 2019.) Varhaisen tuen palveluita kehittämällä on mahdollista vastata näihin vanhempien nostamiin teemoihin. Kyselyn kautta vanhemmilta nousikin paljon ajatuksia siitä, miten palveluita voisi edelleen kehittää, unohtamatta tietenkin jo olemassa olevien toimivien palveluiden käytön tärkeyttä. Yksi iso palvelukokonaisuus on perhekeskusmalli, jota kehitetään jatkuvasti eteenpäin. Perhekeskukseen kuuluvat myös sähköiset palvelut ja niiden kehittäminen. (Pelkonen ym. 2020, 27.) Sähköiset palvelut ja tiedottaminen palveluista sähköisessä muodossa nousivat useaan kertaan esille myös Orimattilan lapsiperheille suunnatusta kyselytutkimuksesta. Vanhempien toiveeseen voitaisiin vastata esimerkiksi digitaalisen palvelukartan kautta, joka esiteltiin aikaisemmassa luvussa tai kehittämällä kaupungin omia Internet-sivuja sisällöllisesti kattavammiksi.

Tammikuussa 2023 voimaan tullut hyvinvointialueuudistus aiheuttaa varmasti monissa kaupungeissa sen, että monet tahot odottavat, mihin suuntaan palvelut sekä niiden pariin ohjautuminen tulee kehittymään. Tämä taas johtaa siihen, että palveluiden kehittämistä kaupunkitasolla saatetaan jarrutella, ennen kuin tiedetään millaiseen muotoon palvelut lopulta muovautuvat.

Orimattilan lapsiperheiden kyselyn tuloksia voidaan pitää yhteensopivina peilaten niitä Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Hyvinvointisuunnitelmaan tärkeimmiksi hyvinvoinnin kärjiksi on asetettu vuosille 2022–2025 osallisuus ja yhteisöllisyys, mielenhyvinvointi, arjen turvallisuus sekä terveelliset elämäntavat (Päijät-Hämeen liitto 2021, 5–6). Kyselyn pohjalta voidaan päätellä, että oikeisiin asioihin on hyvinvointisuunnitelmassa kiinnitetty huomiota ja toimenpide-ehdotuksetkin (esimerkiksi vertaistuki, ammattilaisen apu, varhainen tuki vanhemmuuteen, monipuoliset palvelut myös sähköisessä muodossa, kohtaamispaikat, vertaisryhmät sekä harrastusmahdollisuudet) ovat myös linjassa kyselyn kautta saatuihin vanhempien ajatuksiin.

Palveluita kehitetään niiden käyttäjille ja tässä kehittämisessä olisi ensiarvoisen tärkeää huomioida palveluiden käyttäjien osallisuus, joka on henkilön vaikuttamista omiin mahdollisuuksiin, oman elämän kulkuun, toimintoihin ja palveluihin (Isola 2017, 5). Kyselyn suhteellisen ison vastausmäärän voidaan nähdä kuvastavan vanhempien halukkuutta tuoda oma ääni kuuluviin sekä olla mukana kehittämässä alueen palveluita, jotta ne vastaisivat entistä paremmin perheiden tarpeita. Tätä myös Orimattilan kaupunki tulevaisuuden visioissaan tavoittelee. Orimattila haluaa olla kaupunki, jossa lapsiperheiden palvelut ovat järjestetty hyvin ja ne ovat kaikkien saatavilla. (Orimattilan kaupunki 2022.) Kaupunki on saanut tämän kehittämistyön tuotoksena koonnin alueen vanhempien ajatuksista varhaisen tuen tarpeista ja palveluihin hakeutumisesta. Nämä toimivat ensiarvoisen tärkeänä tiedonlähteenä ja niiden pohjalta on hyvä lähteä kehittämään lapsiperheiden palveluita niin kaupungin kuin hyvinvointialueenkin tasolla.

LÄHTEET

Afifi, Tracie & MacMillan Harriet 2011. Resilience Following Child Maltreatment: A Review of Protective Factors. *The Canadian Journal of Psychiatry* 56 (5), 266-272. https://www.researchgate.net/publication/51140438_Resilience_Following_Child_Maltreatment_A_Review_of_Protective_Factors. Viitattu 23.4.2023.

Allardt, Erik 1993. *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*. Teoksessa: Nussbaum, Martha & Sen, Amartya 1993. *The Quality of life*. Verkkokirja. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=QurkDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA88&dq=al-lardt+1993&ots=1zFiNSPAhf&sig=hIaI982GVV987VQTfTz6ldr5DM&redir_esc=y#v=onepage&q=al-lardt%201993&f=false. Viitattu 12.5.2023.

Assen, Arjen van, Post, Wendy, Grietens, Hans & Knot-Dickscheit, Jana 2022. *Child & Family Social Work* 2023 (28), 321–333. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12964>. Viitattu 3.6.2023.

Bronfenbrenner, Urie 1977. *Toward an Experimental Ecology of Human Development*. Cornell University. *American Psychologist*. <https://scottbarrykaufman.com/wp-content/uploads/2019/07/a4f4a4545519d84c5c57095b4bcc685d7dd9.pdf>. Viitattu 23.4.2023.

Erkkilä, Marika 2019. *Perhepalveluiden kehittäminen Pohjanmaalla. Asiakkaiden näkemyksiä perhepalveluiden nykytilanteesta ja kehittämistarpeista*. Vaasa. Sosiaali- ja terveyshallintotieteen pro gradu -tutkielma. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/10001/MarikaErkkila_progradu2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 25.3.2023.

Hakulinen, Tuovi, Laajasalo, Taina & Mäkelä Jukka 2019. *Johdanto. Teoksessa Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen teoriasta käytäntöön*. Verkkojulkaisu. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 23.4.2023.

Hastrup, Arja, Pelkonen Marjaana & Varonen Päivi 2021. *Perhekeskusten kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulevilla hyvinvointialueilla: ohjeita toimintasuunnitelman laadintaan*. Työpaperi 9/2021. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141560/URN_ISBN_978-952-343-635-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 24.1.2023.

Heiskanen, Lotta, Helamaa, Tiina, Laru, Sivi, Muuronen, Kaisu, Salmi, Anna, Satuli-Kukkonen, Tarja & Ukkonen-Wallmeroth, Juulia 2019. *Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen järjestöjen yhteistyönä*. Teoksessa *vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen*. Verkkokirja. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.10.2022.

Helenius, Jenni 2015. *Aloitteellinen, reagoija ja rajoittaja – Vanhempien positiot kertomuksissa alkoholiiheisistä keskusteluista nuoren kanssa*. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2015 (16)*, 93–94. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122653>. Viitattu 2.6.2023.

Helenius, Jenni & Rautava, Marie 2015. *Hyvällä mallilla -foorumi kunnan ja järjestön yhteistyön arvioinnissa*. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2015 (16)*, 123–124. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122654>. Viitattu 2.6.2023.

Hollolan kunta. 2022. *Lapsiperheiden palvelukartta*. Verkkojulkaisu. https://www.hollola.fi/library/files/6364f58cc91058a004000551/hollola_lapsiperheidenpalvelukartta_A4_2022_v2.pdf. Viitattu 15.4.2023

Isola, Anna-Maria, Kaartinen, Heidi, Leemann, Lars, Lääperi, Raija, Schneider Taina, Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpaperi 33/2017. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.4.2023.

Juhila, Kirsi julkaisuaika tuntematon. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Laadullinen käsikirja. Verkkokirja. Tampereen yliopisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>. Viitattu 3.11.2022

Jyväskylän yliopisto 2021. Laadullinen tutkimus. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>. Viitattu 6.11.2022

Kalland, Miriam & Salo, Saara 2020. Vanhemmuuden tukeminen vauva- ja lapsiperheissä. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim (8), 891–897. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo15527.pdf>. Viitattu 12.10.2022.

Karjalainen, Pekka, Metteri, Anna, Strömberg- Jakka, Minna 2019. Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Verkkajulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 21.1.2023

Karoly, Lynn, Kilburn, Rebecca, Cannon Jill 2005. Early Childhood Interventions. Proven results, future promise. RAND labor and population. Verkkajulkaisu. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG341.html>. Viitattu 21.1.2023.

Kaseva, Kaisa 2011. Asiakkaan asema, itsemääräämisoikeus ja vaikutusmahdollisuudet sosiaali – ja terveydenhuollon kehittämisessä. Integroitu kirjallisuuskatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72711/URN%3aNBN%3afi-fe201504223159.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 25.3.2023.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/19878>. Viitattu 25.1.2023.

Koppari julkaisuaika tuntematon. Koppari Orimattila. <https://www.koppari.fi/orimattila/>. Viitattu 4.6.2023.

Kouvonen, Petra & Kurki, Marjo 2020. Vaikuttavien lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien käyttöönoton tukeminen päätöksenteossa 2020-luvun Suomessa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 57 (2). <https://journal.fi/sla/article/view/91583>. Viitattu 4.12.2022.

Kurki, Leena. 2011. Nuoret ja vapaa-aika. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2011, vuosikirja 2011 (12), 57–58. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/121782>. Viitattu 4.6.2023.

Laki Hyvinvointialueesta 611/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210611>. Viitattu 22.4.2023.

Lamberton, Lauren, Devaney, John & Bunting, Lisa 2017. New Challenges in Family Support: The Use of Digital Technology in Supporting Parents. Child Abuse Review. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/car.2451>. Viitattu 12.10.2022.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2020. Vanhempainpuhelimen ja vanhempainnetin kirjepalvelun vuosiraportti 2020. Verkkajulkaisu. https://cdn.mll.fi/prod/2021/03/24165811/mll_vpn_raportti_2020.pdf. Viitattu 18.5.2023.

Millet, Lina, Ben-David, Vered, Jonson-Reid, Melissa, Echele, Greg, Moussette, Pam & Atkins, Valerie 2016. Understanding change among multi-problem families: Learnings from a formative program assessment. Evaluation and Program Planning (58) 176–183. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0149718916300441?via%3Dihub>. Viitattu 3.6.2023.

MLL Orimattilan yhdistys ry. 2023. Verkkajulkaisu. <https://orimattila.mll.fi/>. Viitattu 4.6.2023.

Niskala, Asta, Kairala, Maarit & Pohjola, Anneli 2017. Asiakkaan asema ja toimijaroolin muutos. Teoksessa Pohjola, Anneli, Kairala, Maarit, Lyly, Hannu & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013 (14), 17–26. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122317>. Viitattu 2.6.2023.

OECD. 2013. Guidelines on Measuring Subjective Well-being. Verkkojulkaisu. <https://www.oecd.org/wise/oecd-guidelines-on-measuring-subjective-well-being-9789264191655-en.htm>. Viitattu 1.5.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisuaika tuntematon. Harrastamisen Suomen malli. Verkkojulkaisu. <https://okm.fi/suomen-malli>. Viitattu 17.5.2023.

Orimattilan kaupunki 2022. Talousarvio 2023. Taloussuunnitelma 2023–2025. Verkkojulkaisu. https://www.orimattila.fi/images/Talousarvio_2023.pdf. Viitattu 20.5.2023.

Orimattilan kaupunki julkaisuaika tuntematon. Kylät. <https://www.orimattila.fi/info/tietoa-orimattilasta/kylat>. Viitattu 20.5.2023.

Pelkonen, Marjaana, Hastrup, Arja, Normia-Ahlsten, Leena, Halme Nina, Kekkonen, Marjatta, Kiviruusu, Olli, Liukko, Eeva, Lämsä, Riikka & Muranen, Päivi 2020. Perhekeskukset Suomessa. Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139242/URN_ISBN_978-952-343-461-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 24.1.2023.

Perälä, Marja-Leena, Salonen, Anne, Halme, Nina, Nykänen, Sirpa 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 36/2011. Verkkojulkaisu. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cfeb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 15.5.2023.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon. Tietoa hyvinvointialueesta. <https://www.paijatha.fi/tietoa-hyvinvointialueesta/>. Viitattu 20.5.2023.

Päijät-Hämeen liitto 2021. Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. https://paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2022/02/Alueellinen_lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma_2022_2025.pdf Viitattu 2.10.2022.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html. Viitattu 6.11.2022.

Salasuo, Mikko 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-ajan tutkimus 2020. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. Verkkojulkaisu. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>. Viitattu 17.5.2023

Salmi, Minna & Lammi -Taskula, Johanna 2014a. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Lammi – Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf. Viitattu 13.5.2023.

Salmi, Minna & Lammi -Taskula, Johanna 2014b. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa Lammi – Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf. Viitattu 13.5.2023.

- Salonen, Arto 2014. Ekososiaalinen hyvinvointiparadigma – Yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan uusi suunta täyttyvällä maapallolla. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2014 (15), 40–52. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122634>. Viitattu 2.6.2023.
- Santalahti, Päivi & Marttunen, Mauri 2014. Lasten ja heidän vanhempiansa mielenterveys. Teoksessa Lammi – Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf. Viitattu 15.5.2023
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 21.1.2023.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2023. Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä 1.1.2023 lähtien. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/hyvinvointialueet>. Viitattu 20.5.2023.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2010. Terve ja hyvinvoiva Suomi 2020. Verkkojulkaisu. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73394/URN:NBN:fi-fe201504223750.pdf> Viitattu 2.10.2022.
- Särkikangas, Ulla 2020. Sosiaali- ja terveystalouden käyttö erityisperheiden arjessa. Toiminnan ja ajan käytön näkökulma. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/314663/SOSIAALI.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 14.5.2023.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Kouluterveyskysely 2019 ja 2021. Aluevertailu, nuoret 2019 ja 2021. Verkkojulkaisu. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_aluevertailu2. Viitattu 5.6.2023.
- Tilastokeskus julkaisuaika tuntematon. Lapsiperhe. <https://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>. Viitattu 1.5.2023.
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Verkkokirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 4.6.2023.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Unicef julkaisuaika tuntematon. Lapsen oikeuksien sopimus: koko teksti. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>. Viitattu 1.5.2023.
- Vilkka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Verkkokirja. Tammi. <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>. Viitattu 26.10.2022.
- Waid, Jeffrey, Tomfohrde, Olivia & Kutzler, Courtney 2022. Connecting and engaging with health and social care: Exploring the core components of a telephone and web-mediated family navigation prevention service. *Child & Family Social Work* 2023 (28). <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12985>. Viitattu 3.6.2023.

KUVA 1.

Päijät-Hämeen liitto 2021. Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. https://paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2022/02/Alueellinen_lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma_2022_2025.pdf Viitattu 2.10.2022.

KUVA 2.

Karjalainen, Pekka, Metteri, Anna, Strömberg- Jakka, Minna 2019. Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Verkkojulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 21.1.2023

KUVA 3.

Hastrup, Arja, Pelkonen Marjaana & Varonen Päivi 2021. Perhekeskusten kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulevilla hyvinvointialueilla: ohjeita toimintasuunnitelman laadintaan. Työpaperi 9/2021. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141560/URN_ISBN_978-952-343-635-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 24.1.2023.

KUVA 4.

Pelkonen, Marjaana, Hastrup, Arja, Normia-Ahlfsten, Leena, Halme Nina, Kekkonen, Marjatta, Kiviruusu, Olli, Liukko, Eeva, Lämsä, Riikka & Muranen, Päivi 2020. Perhekeskukset Suomessa. Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139242/URN_ISBN_978-952-343-461-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 24.1.2023.

KUVA 5.

Hyvönen, Janita 2018. Vanhemmuuden verkkoavusteinen tukeminen. Vanhemmuuden tuki Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vanhempainnetin chat-palvelussa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20515/urn_nbn_fi_uef-20181452.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 29.5.2023.

KUVA 6.

Kaseva, Kaisa 2011. Asiakkaan asema, itsemääräämisoikeus ja vaikutusmahdollisuudet sosiaali – ja terveydenhuollon kehittämisessä. Integroitu kirjallisuuskatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72711/URN%3aNBN%3afi-fe201504223159.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 25.3.2023.

KUVA 7.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Verkkokirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 4.6.2023.

KUVA 8.

Vesikukka, Susanna 2023. Kehittämistyön prosessikuvaus (CC BY-ND)

KUVA 9.

Vesikukka, Susanna 2023. Aineiston sisällönanalysointia (CC BY-ND)

KUVA 10.

Vesikukka, Susanna 2023. Vastausten teemoittelua värikoodeittain (CC BY-ND)

LIITTEET

LIITE 1. Kyselyn saatekirje

Varhaisen tuen perheiden palvelut Orimattilassa

Hyvä vanhempi!

Olen Susanna Vesikukka ja opiskelen Savonian ammattikorkeakoulussa varhaisen tuen asiantuntijaksi (YAMK). Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Orimattilan kaupungin kanssa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä Orimattilan alueen varhaisen tuen palveluita näkyvämmiksi perheille sekä edistää palveluihin hakeutumista.

Selvitän kyselyn kautta:

- Miten perheet hakeutuvat varhaisen tuen palveluihin?
- Millaisia varhaisen tuen palveluita perheet kokevat tarvitsevänsä?

Varhaisen tuen palveluilla tarkoitetaan tässä kyselyssä perheille suunnattuja arkea ja vanhemmuutta tukevia palveluita kuten neuvolapalveluita, järjestöjen tarjoamia perhepalveluita tai esimerkiksi sosiaaliohjauksen palveluita.

Kyselyn tarkoituksena on saada Teiltä arvokasta tietoa, jotta pystytään kartoittamaan Orimattilan alueen perheiden palvelun tarvetta sekä palveluihin hakeutumista.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Vastaamalla tähän kyselyyn hyväksytte tietojen keräämisen tietosuojailmoituksessa kuvatulla tavalla. Vastauksianne käsitellään luottamuksellisesti. Kyselyn tuloksista Teitä ei voi tunnistaa vastaajaksi. Aineiston numeraalisen tallentamisen jälkeen vastauslomakkeet hävitetään. Kyselyn tulokset julkaistaan opinnäytetyössä, joka valmistuu 2023. Opinnäytetyö tulee löytymään sähköisenä versiona Theseus-tietokannasta.

Antamianne vastauksia käytetään ainoastaan tähän kyselyyn ja sen myötä perheille suunnattujen palveluiden kehittämiseen.

Kyselyyn liittyviin kysymyksiin vastaan sähköpostitse: susanna.vesikukka@edu.savonia.fi

Kysely on avoinna 16.1. - 29.1.2023

[Kyselyn tietosuojailmoitus](#)

Kiitos ajastanne ja vastauksistanne!

LIITE 2. Kyselylomakkeen kysymykset

1. Perheeseen kuuluu *

- Yksi huoltaja/vanhempi
 Kaksi huoltajaa/vanhempaa
 muu

2. Taloudessa asuu *

- Yksi lapsi
 Kaksi lasta
 Kolme lasta
 Neljä lasta tai enemmän

3. Lapsen/lasten ikä *

- Alle 1,5 vuotta
 1,5 - 3 vuotta
 4 - 6 vuotta
 7 - 12 vuotta
 13 - 17 vuotta

4. Tiedätte millaisia palveluita kaupungissa on perheellenne

Palveluilla tarkoitetaan perheen arkea ja vanhemmuutta tukevia palveluita *

- Täysin samaa mieltä
 Jokseenkin samaa mieltä
 Jokseenkin eri mieltä
 Täysin eri mieltä

5. Jos perheenne tarvitsee alueen palveluita, tiedätte miten hakeutua niihin

Palveluilla tarkoitetaan perheen arkea ja vanhemmuutta tukevia palveluita *

- Täysin samaa mieltä
 Jokseenkin samaa mieltä
 Jokseenkin eri mieltä
 Täysin eri mieltä

6. Haluaisitte saada tietoa perheille tarjolla olevista alueen palveluista (voitte valita useita) *

- Kaupungin Internet-sivujen kautta
 Sosiaalisen median kautta
 Perheille suunnatun digitaalisen palvelusivuston kautta (kehitteillä)
 Kotiin tulevan esitteen kautta
 Työntekijän kanssa käydyn keskustelun yhteydessä
 Päiväkodin tai koulun seinällä olevan esitteen kautta
 muu

Edellinen

Seuraava

7. Perheenne asioi tällä hetkellä tai on asioinut viimeisen vuoden aikana

- Neuvolassa
- Perheneuvolassa
- Perhetyöntekijän kanssa
- Sosiaalityöntekijän tai sosiaalihoajaan kanssa
- Oppilashuollon työntekijän kanssa (esim. kouluterveydenhoitaja, kuraattori, koulupsykologi tms.)
- Nuorisotyöntekijän kanssa
- Seurakunnan työntekijän kanssa
- Järjestön työntekijän kanssa
- Terveystalan ammattilaisten kanssa (esim. terveydenhoitaja tai fysioterapeutti)
- Perheeni ei ole ollut yhteistyössä edellä mainittujen tahojen kanssa
- muu

8. Toivotte tukea vanhemmuuteenne *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

9. Toivotte tukea perheenne arkeen *

- Täysin samaa mieltä
 Jokseenkin samaa mieltä
 Jokseenkin eri mieltä
 Täysin eri mieltä

10. Toivoisitte tukea (voitte valita useita)

(jos vastasitte kahdessa edellisessä kysymyksessä (8 & 9) kohtaan "täysin eri mieltä", voitte siirtyä kysymykseen 12)

- Lasten kasvatuksessa
 Parisuhteessa
 Arjen hallinnassa (siivous, ruuanlaitto, kaupassa käynti)
 Raha-asioissa (oman tai läheisen)
 Mielen terveyden haasteissa (oman tai läheisen)
 Päihteisiin liittyvissä haasteissa (oman tai läheisen)
 Riippuvuuteen liittyvissä haasteissa (oman tai läheisen)
 Oman ajan saamisessa
 Tukiverkoston saamisessa
 Äkillisen kriisin suhteen
 muu

11. Halutessanne saatte kertoa tarkennusta edelliseen vastaukseenne

12. SAATTE tukea vanhemmuuteen / perheen arkeen (voitte valita useita)

- Neuvolasta
 Kouluterveydenhuollosta
 Koulun/ varhaiskasvatuksen henkilöstöltä
 Toisilta vanhemmilta/ vertaistuesta
 Internetistä/sosiaalisesta mediasta
 Seurakunnalta tai järjestöistä
 Sosiaalityön tai perhetyön kautta
 Perheneuvolasta tai arjen tuen palveluista (perheohjaus, lapsiperheiden kotipalvelu)
 Sukulaisiltani tai perheeltäni
 Perheeni kanssa työskentelevien ammattilaisten kautta (esim. psykologi, fysioterapeutti tms.)
 En mistään edellä mainituista
 muu

13. Toivoisitte saavanne tukea vanhemmuuteen / perheen arkeen (voitte valita useita)

- Neuvolasta
 Kouluterveydenhuollosta
 Koulun/ varhaiskasvatuksen henkilöstöltä
 Toisilta vanhemmilta/ vertaistuesta
 Internetistä/sosiaalisesta mediasta
 Seurakunnalta tai järjestöistä
 Sosiaalityön tai perhetyön kautta
 Perheneuvolasta tai arjen tuen palveluista (perheohjaus, lapsiperheiden kotipalvelu)
 Sukulaisiltani tai perheeltäni
 Perheeni kanssa työskentelevien ammattilaisten kautta (esim. psykologi, fysioterapeutti tms.)
 En mistään edellä mainituista
 muu

14. Oletteko tyytyväisiä Orimattilan alueen perheiden palveluihin *

- Kyllä
 Ei

15. Saatte seuraavassa halutessanne kertoa

Mihin olette tyytyväisiä

Mihin ette ole tyytyväisiä

16. Jos käytössänne olisi perheille suunnattu digitaalinen palvelusivusto, toivoisitte siellä olevan seuraavia sisältöjä (voitte valita useita)

- Tietoa harrastustoiminnasta
 Tietoa perheiden kohtaamispaikoista
 Tietoa ajankohtaisista tapahtumista
 Tietoa alueen perheille suunnatuista palveluista
 Tietoa eri alojen ammattilaisista
 Tietoa eri aihealueista, jotka koskettavat perhettäni kuten (päätteet, mielenterveys, rahapelaaminen tms.)
 Tietoa järjestöjen ja seurakunnan toiminnasta
 muu

17. Jos käytössänne olisi perheille suunnattu digitaalinen palvelusivusto, toivoisitte siellä olevan seuraavia sisältöjä (voitte valita useita)

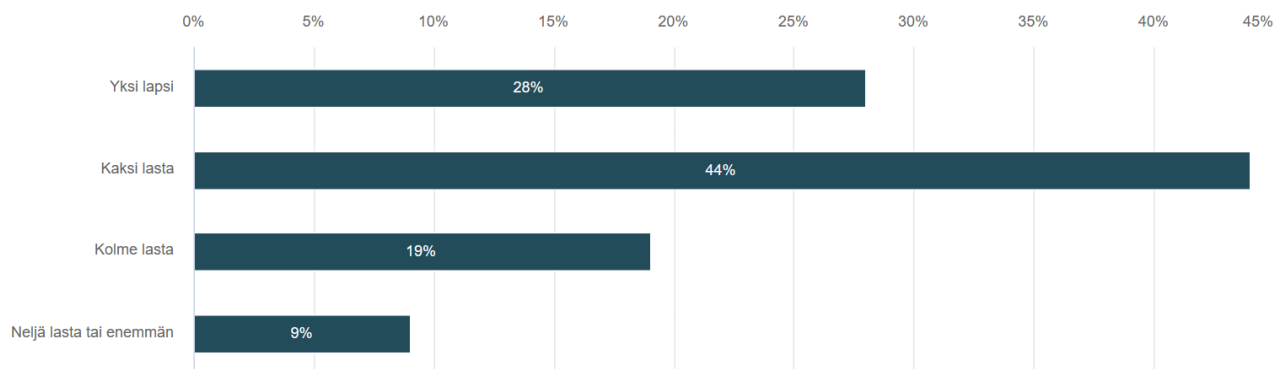
- Chat-palvelun työntekijän kanssa
- Yhteystiedot eri perhepalveluihin koottuna samalle sivulle
- Mahdollisuus ajanvaraukseen (esim. linkki lastenneuvolan tai sosiaaliohjauksen ajanvaraukseen)
- Mahdollisuus yhteydenottopyyntöön
- Verkkotapaamisia (Teams/Zoom) toisten perheiden kanssa
- Linkkejä tilanteeni kannalta hyödyllisiin sivustoihin
- Tietoa (artikkelit& tekstijulkaisut) vanhemmuutta tai arkeani kuormittavista asioista
- Videomateriaalia vanhemmuuteni tai perhearkeni tueksi
- muu

18. Lopuksi saatte halutessanne kertoa ajatuksistanne Orimattilan perheiden palveluista sekä kehittämis ehdotuksistanne

LIITE 3. Kyselytutkimuksen tulosten taulukointi

2. Taloudessa asuu

Vastaajien määrä: 183

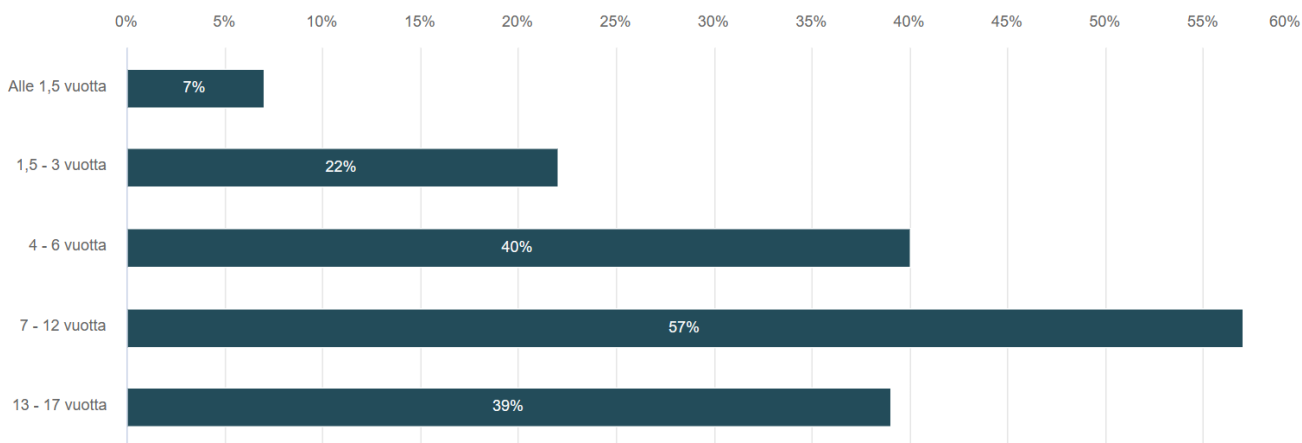
	n	Prosentti
Yksi lapsi	51	27,9%
Kaksi lasta	81	44,2%
Kolme lasta	34	18,6%
Neljä lasta tai enemmän	17	9,3%

muu

	n	Prosentti

3. Lapsen/lasten ikä

Vastaajien määrä: 183, valittujen vastausten lukumäärä: 301

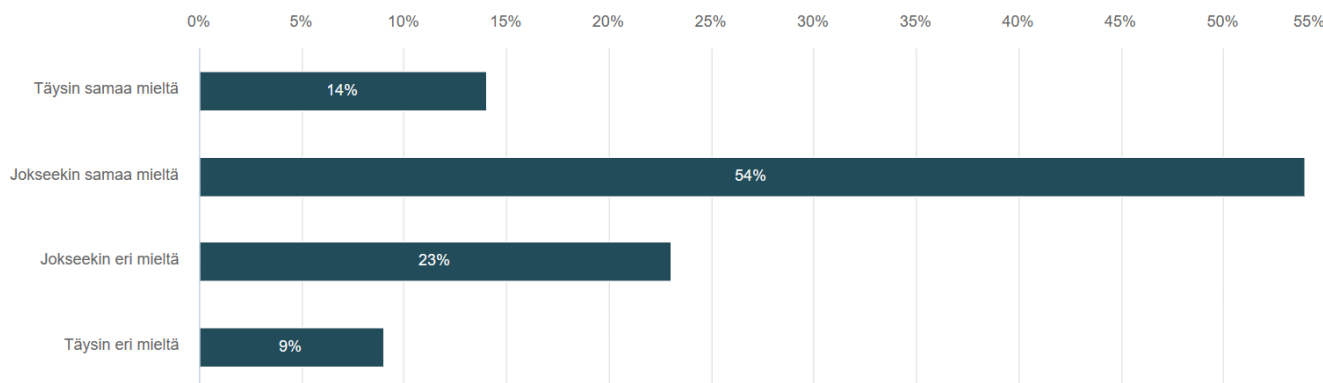

	n	Prosentti
Alle 1,5 vuotta	12	6,6%
1,5 - 3 vuotta	40	21,9%
4 - 6 vuotta	73	39,9%
7 - 12 vuotta	105	57,4%

4. Tiedätte millaisia palveluita kaupungissa on perheellenne

Palveluilla tarkoitetaan perheen arkea ja vanhemmuutta tukevia palveluita

Vastaajien määrä: 183

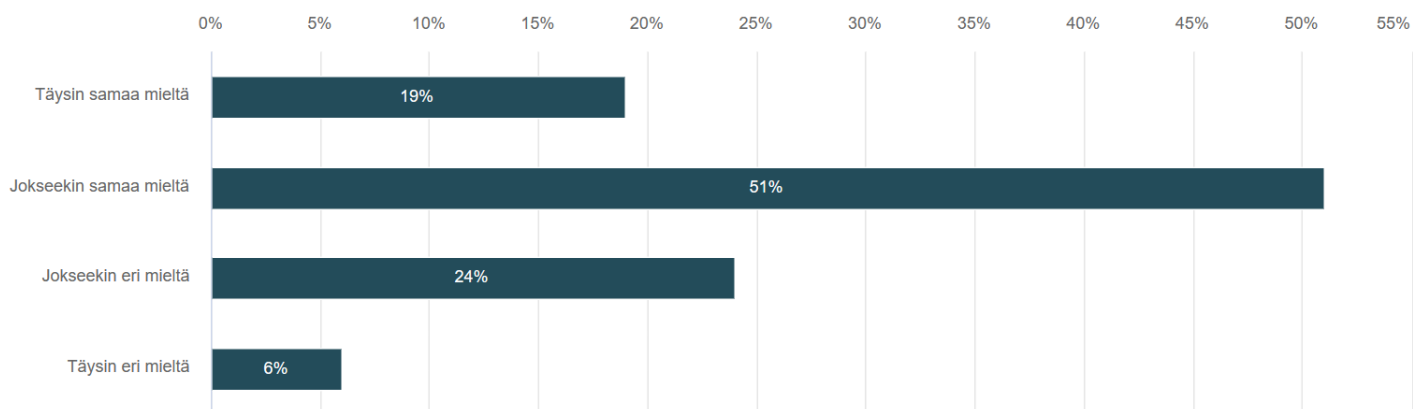

	n	Prosentti
Täysin samaa mieltä	26	14,2%
Jokseekin samaa mieltä	99	54,1%
Jokseekin eri mieltä	42	23,0%
Täysin eri mieltä	16	8,7%

5. Jos perheenne tarvitsee alueen palveluita, tiedätte miten hakeutua niihin

Palveluilla tarkoitetaan perheen arkea ja vanhemmuutta tukevia palveluita

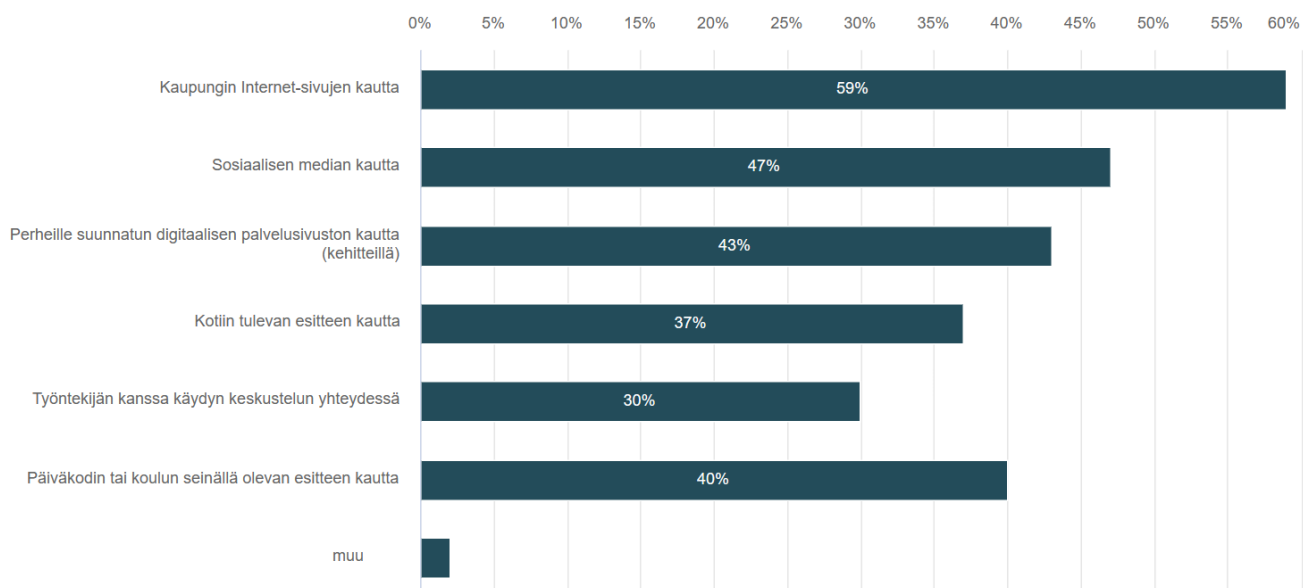
Vastaajien määrä: 183

	n	Prosentti
Täysin samaa mieltä	35	19,1%
Jokseekin samaa mieltä	94	51,4%
Jokseekin eri mieltä	44	24,0%
Täysin eri mieltä	10	5,5%

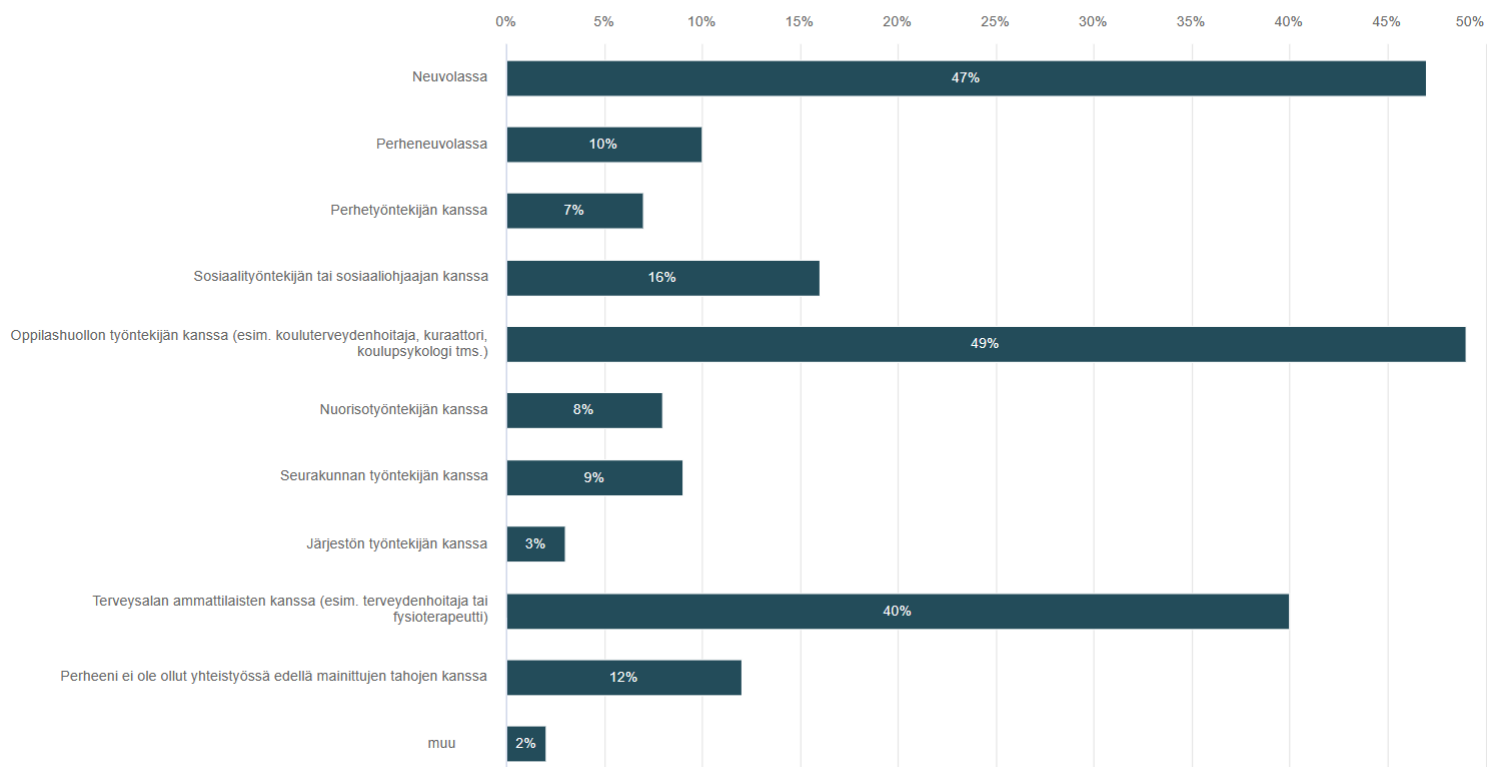
6. Haluaisitte saada tietoa perheille tarjolla olevista alueen palveluista (voitte valita useita)

Vastaajien määrä: 183, valittujen vastausten lukumäärä: 473

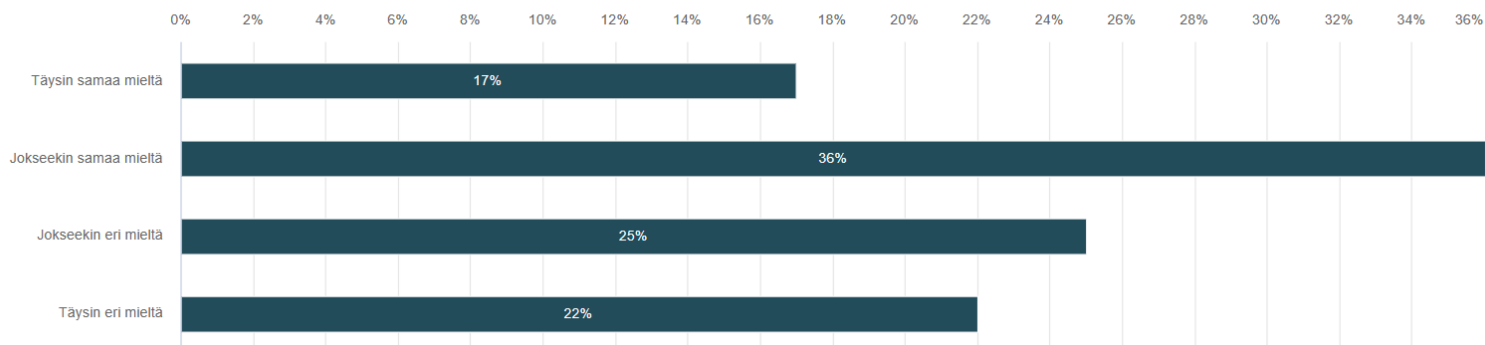
7. Perheenne asioi tällä hetkellä tai on asioinut viimeisen vuoden aikana

Vastaajien määrä: 182, valittujen vastausten lukumäärä: 368

8. Toivotte tukea vanhemmuuteenne

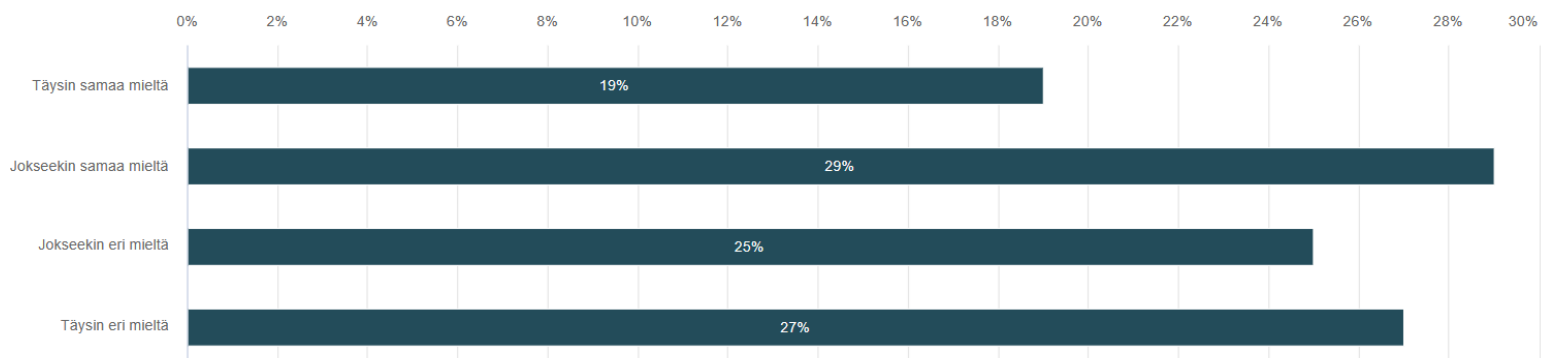
Vastaajien määrä: 183

	n	Prosentti
Täysin samaa mieltä	32	17,5%
Jokseenkin samaa mieltä	65	35,5%
Jokseenkin eri mieltä	45	24,6%
Täysin eri mieltä	41	22,4%

9. Toivotte tukea perheenne arkeen

Vastaajien määrä: 183

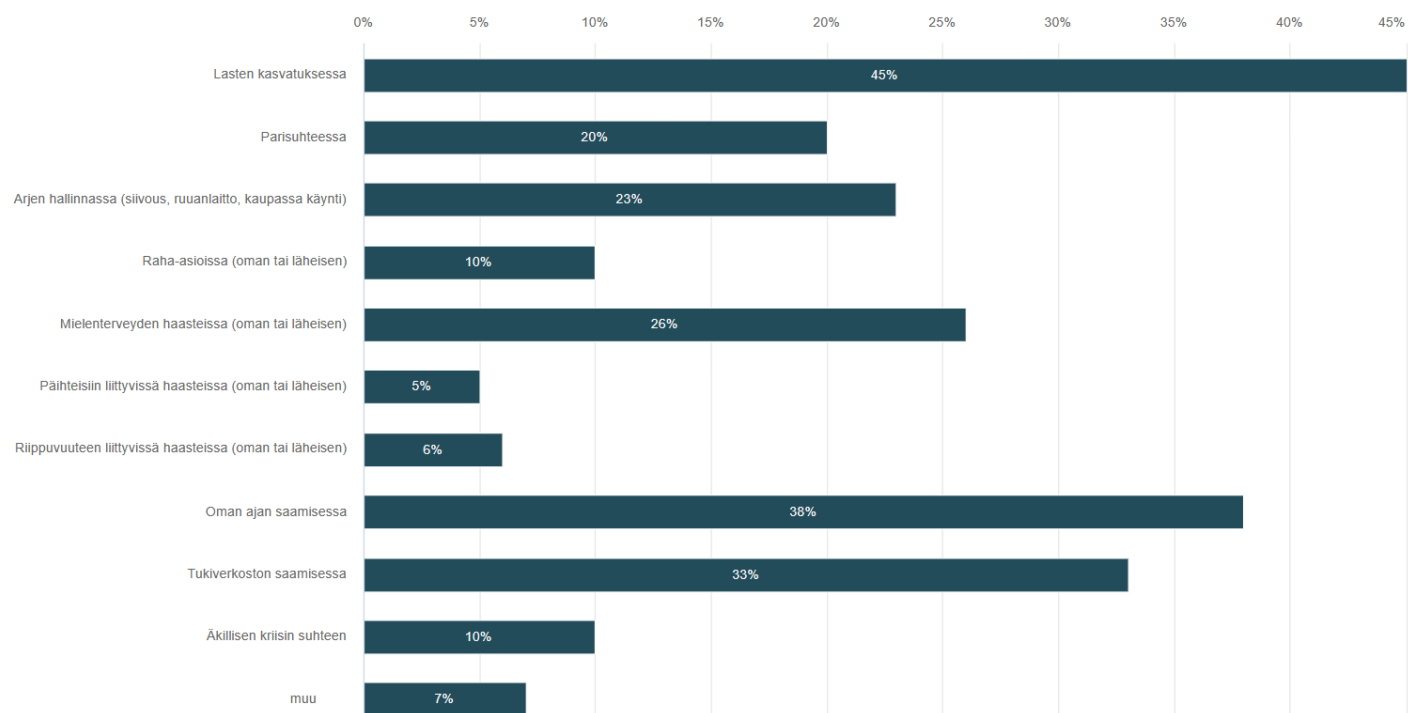

	n	Prosentti
Täysin samaa mieltä	34	18,6%
Jokseenkin samaa mieltä	54	29,5%
Jokseenkin eri mieltä	45	24,6%
Täysin eri mieltä	50	27,3%

10. Toivoisitte tukea (voitte valita useita)

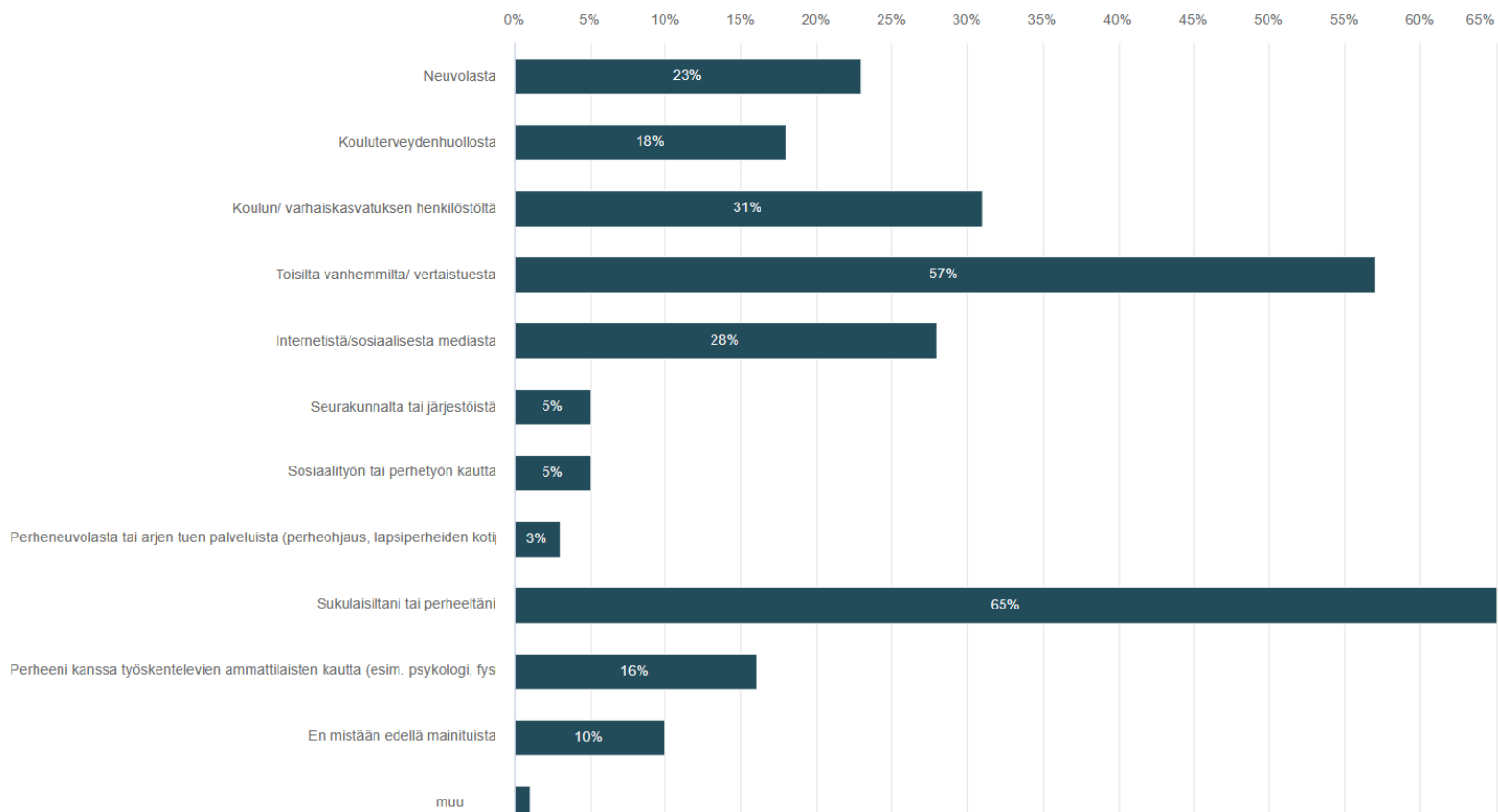
(jos vastasitte kahdessa edellisessä kysymyksessä (8 & 9) kohtaan "täysin eri mieltä", voitte siirtyä kysymykseen 12)

Vastaajien määrä: 132, valittujen vastausten lukumäärä: 294

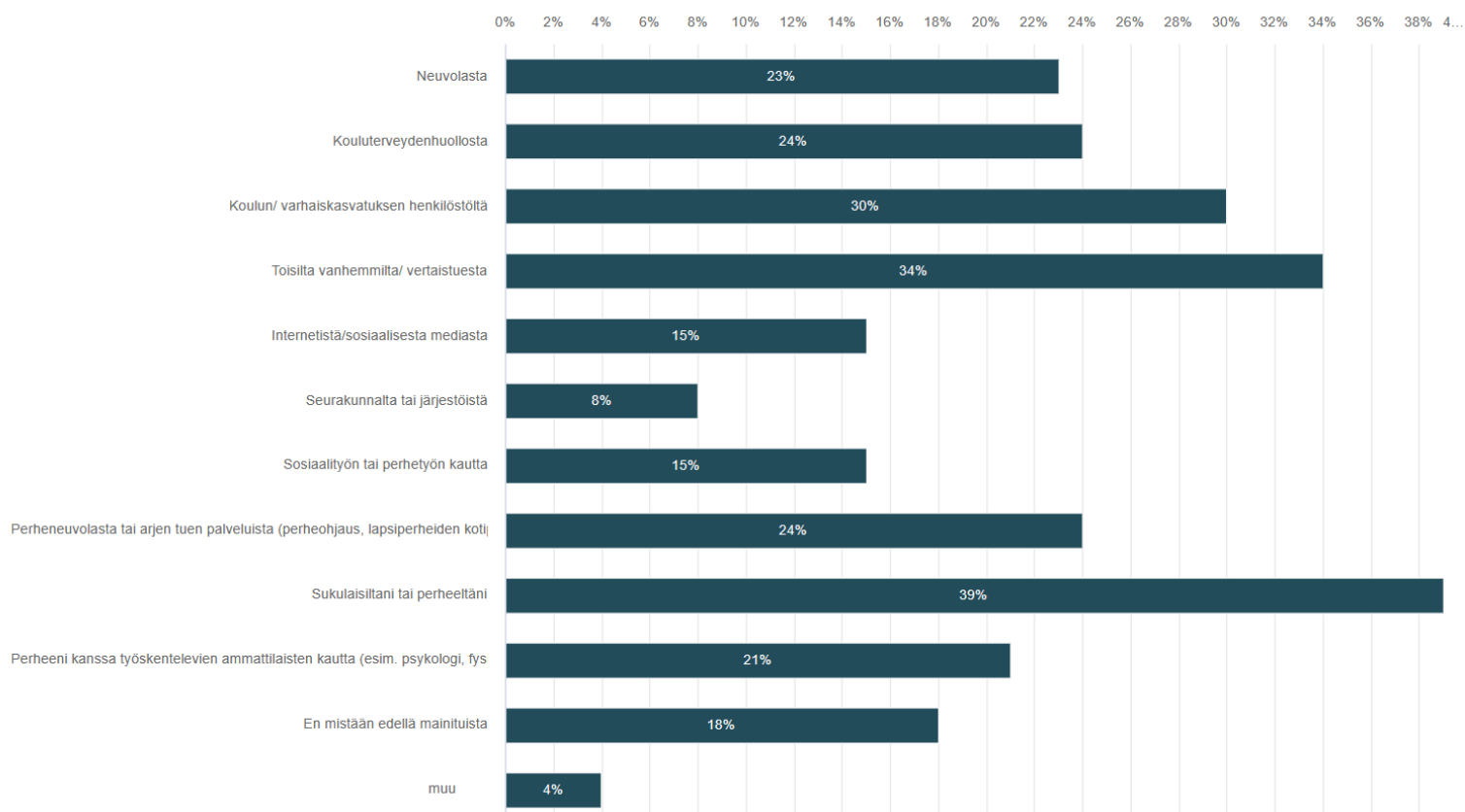
12. SAATTE tukea vanhemmuuteen / perheen arkeen (voitte valita useita)

Vastaajien määrä: 177, valittujen vastausten lukumäärä: 462

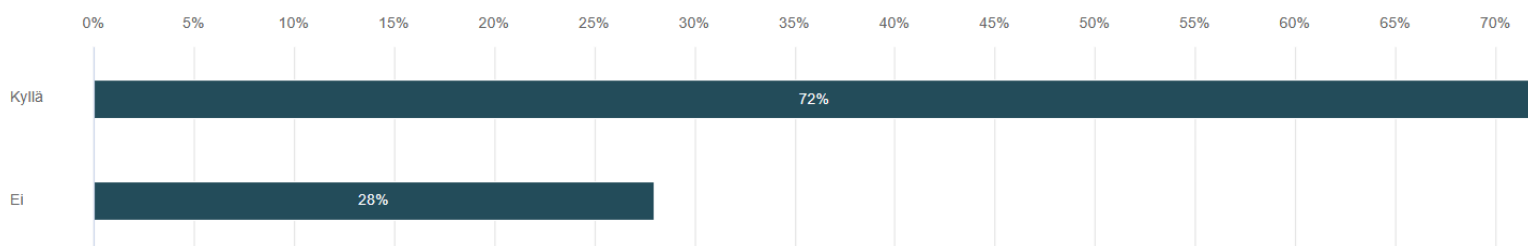
13. Toivoisitte saavanne tukea vanhemmuuteen / perheen arkeen (voitte valita useita)

Vastaajien määrä: 158, valittujen vastausten lukumäärä: 402

14. Oletteko tyytyväisiä Orimattilan alueen perheiden palveluihin

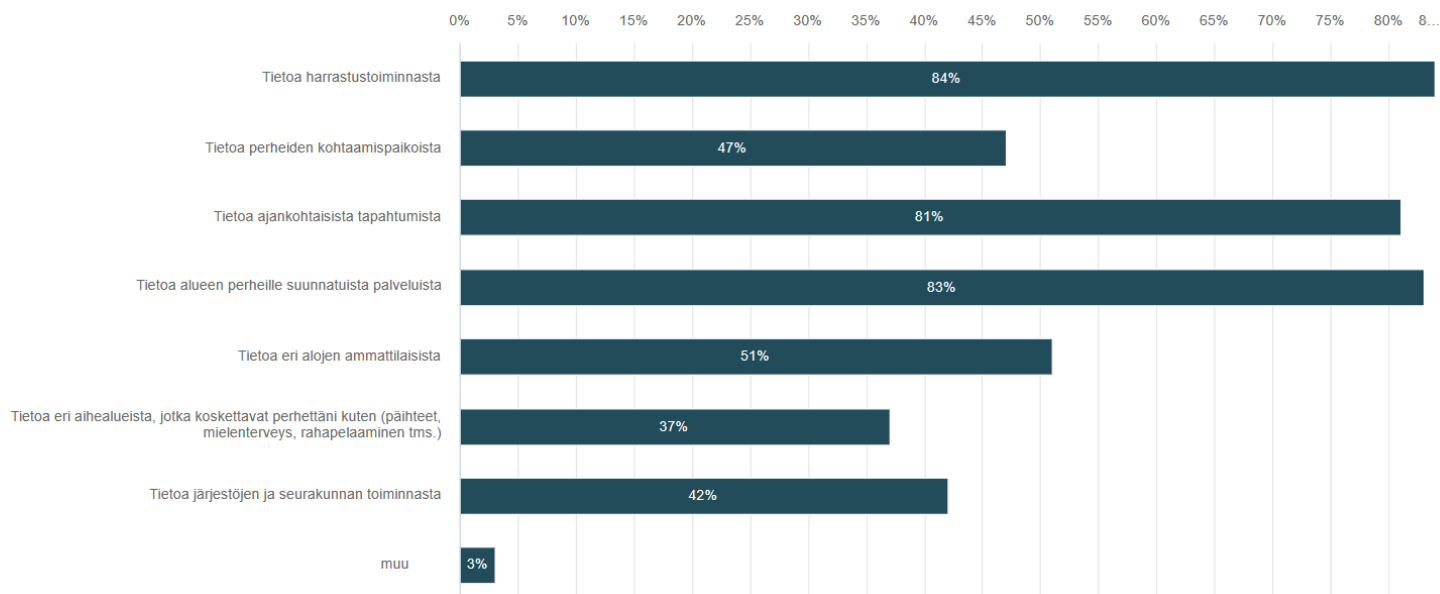
Vastaajien määrä: 183

	n	Prosentti
Kyllä	132	72,1%
Ei	51	27,9%

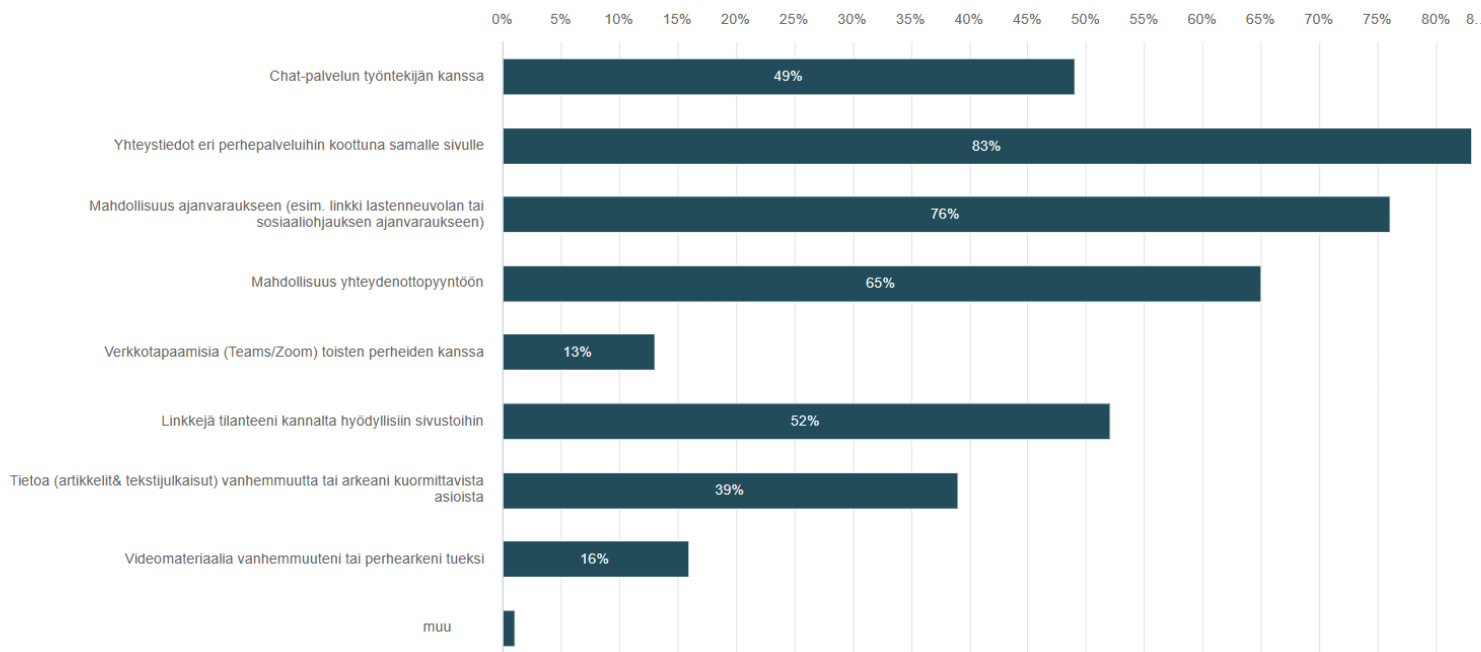
16. Jos käytössäni olisi perheille suunnattu digitaalinen palvelusivusto, toivoisitte siellä olevan seuraavia sisältöjä (voitte valita useita)

Vastaajien määrä: 179, valittujen vastausten lukumäärä: 768

17. Jos käytössäni olisi perheille suunnattu digitaalinen palvelusivusto, toivoisitte siellä olevan seuraavia sisältöjä (voitte valita useita)

Vastaajien määrä: 172, valittujen vastausten lukumäärä: 677

LIITE 4. Infograafit

© SUSANNA VESIKUKKA 2023

MILLAISIIIN ASIOIHIN ORIMATTILAN LAPSIPERHEET KOKEVAT TARVITSEVANSA TUKEA?

APU VANHEMMUUTTA KUORMITTAVIIN TEKIJÖIHIN

- Vanhemman väsymys
- Kiire arjessa
- Henkilökohtaisen elämän haasteet
- Vanhemmuuden jakaminen kumppanin kanssa
- Mielenterveyden haasteet
- Tukiverkoston puute
- Apua arjen ja kodin hoitamiseen

TUKI VANHEMMUUTEEN JA LASTEN KASVATUKSEEN

- Tukea lapsiperheeseen (erityisesti jos lapsella tuen tarpeita)
- Tukea nuoren kasvattamiseen ja haasteisiin
- Tukea haastaviin kasvatustilanteisiin
- Koulunkäynnin tukeminen
- Sosiaalisen median ja Internetin haasteet

VAPAA-AJAN TOIMINTAA

- Yhteistä tekemistä perheille
- Nuorille vapaa-ajan paikkoja
- Lapsille harrastusmahdollisuuksia (erityisesti jos lapsella tuen tarpeita)
- Alakouluikäisille vapaa-ajan toimintaa
- Sivukylille harrastusmahdollisuuksia
- Toimintaa alle kouluikäisille

YHTEISÖLLISYYTTÄ JA OHJAUSTA

- Vertaistukea (ero, perheet, joissa lapsella tuen tarpeita, nuoren haasteet, yksinäisyys)
- Keskusteluseuraa
- Ammattilaisen tukea kasvatukseen
- Verkkoluentoja/videoita kasvatushaasteisiin
- Jonkun joka auttaisi kodin -ja lastenhoidossa
- Apu-chat & viestipalvelu 24/7
- Tukea asiointiin

© SUSANNA VESIKUKKA 2023

MITEN ORIMATTILAN LAPSIPERHEET HAKEUTUVAT VARHAISEN TUEN PALVELUIHIN?

MITKÄ ASIAT HELPOTTAISIVAT PALVELUIHIN HAKEUTUMISTA?

- Ammattilaisen apua tarvitaan hakeutumisessa
- Wilmassa voisi olla kooste/linkki palveluihin
- Oma palveluohjaaja ja asiointipiste
- Sivusto, josta löytyvät kaikki oleelliset tiedot
- Lyhyt monistettava tiedote palveluista
- Digitaalinen palvelukanava

MITEN PALVELUITA VOITAISIIIN KEHITTÄÄ?

- Kasvatusten asiointia enemmän
- Lisää tietoa ja tietoisuutta palveluista, selkeyttä ja helpot palvelupolut
- Näkyvyyttä palveluista ja tapahtumista
- Enemmän matalankynnyksen palveluita
- Perheneuvolaan pääsy helpommaksi

MITKÄ ASIAT TEKEVÄT PALVELUIHIN HAKEUTUMISESTA HAASTAVAN?

- Avunsaanti kestää/ pitkät hoitojonot
- Palvelut Lahdessa (välimatkat)
- Tunne, ettei ammattilaisilla ole aikaa tai palveluita ei tarjota
- Avunsaanti ja ajanvaraus tuntuvat haasteellisilta
- Resurssit ja säästöt
- Työntekijöiden vaihtuvuus
- Ei tietoa, mitä palveluita voisi saada

MITKÄ ASIAT OVAT EDISTÄNEET PALVELUIHIN HAKEUTUMISTA?

- Neuvola, varhaiskasvatus, koulu, oppilashuolto, ip-toiminta, etsivä nuorisotyö, kouluterveydenhoitajat, terveyskeskuspalvelut, nuorisopsyk. poli, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, Kimpan lapsiparkki ja järjestöt (MLL, 4H)
- Avoimet kerhot ja perhekahvilat
- Pienluokka ja koulun pieni ryhmäkoko
- Osaavat ja hyvät aikuiset. Hyvä tiedonjako ja laadukas toiminta (koulu & varhaiskasvatus)
- Palveluiden piiriin pääseminen oli helppoa, ne palvelut saatu mitä tarvitti
- Tukea saa jos osaa hakea
- Rakennetaan uusia kyliä ja palveluita

LIITE 5. Digitaalinen palvelukartta

© Susanna Vesikukka 2023

LAPSIPERHEIDEN PALVELUT ORIMATTILASSA

Terveydenhuolto

Neuvolapalvelut Kouluterveydenhuolto

Suun terveydenhuolto Lasten ja nuorten toimintaterapia

Lasten ja nuorten fysioterapia

Lasten ja nuorten puheterapia

Järjestöt ja seurakunta

MLL Orimattila Perhekahvila

Ampun YM- yhdistys

Lapsiperheille-Orimattilan seurakunta

Lahden DILA

Lahden ensi- ja turvakoti ry.

Orimattilan kaupunki

Varhaiskasvatus Perusopetus Nuorisopalvelut Liikuntapalvelut

Länsi-Orimattilan päiväkoti Avoin päiväkoti Kimppa Tietoa palveluista

Sähköisiä palveluita

Vanhempainnetti (MLL) Normaali (tukea nuorille) Valopilkku (kiusaaminen)

Koppari (tukea nuorille) Päijät-Hämeen perhekeskus Neuvokas perhe

En jaksa.fi (tukea vanhemmille) KELA

Perhepalvelut hyvinvointialueella

Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut Perheoikeudelliset palvelut

Apua ja tukea lapsiperhearkeen (yhteydenotto) Kotouttamista edistävät sosiaalipalvelut

Lapsiperheiden kotipalvelu (yhteydenotto) Lastensuojelu

Sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvonta